

Srečanje borcev in mladine na Ravnah na Koroškem

Minulo soboto so se borci, svojci padlih borcev, mladina in železarji zbrali na 10. jubilejnem srečanju na Ravnah na Koroškem ob Ivarškem jezeru.

Srečanja so se udeležili številni gostje in predstavniki borčevskih in drugih družbenopolitičnih organizacij, slavnostni govornik pa je bil Ivan Žagar, član poslovnega odbora ravske železarne.

V svojem govoru se je spomnil let iz vojne in obdobja povojne graditve porušene domovine ter se ustavil ob sedanjem težkem gospodarskem položaju:

»Naša prizadevanja in prizadevanja vseh drugih delavcev ne bodo obrodila pravih sadov, če bo na nekaterih področjih še naprej vladal nered. Krivde, da smo se vsa ta leta nekontrolirano zadolževali v tujini, da smo podvajali proizvodne kapacitete, da nismo uresničevali politike cen, inflacije, osebnih dohodkov, nismo pripravljeni sprejeti le delavci v organizacijah združenega dela. Delavci Železarne Ravne imamo velik delegatski vpliv na dogajanja v občini, nimamo pa skoraj nikakršnega v republiki in federaciji. Motijo nas linearni ukrepi, ki vedno prizadenejo tiste, ki smo se v preteklosti obnašali gospodarno. Vse to kaže na to, da moramo v tem trenutku poleg operativnih ukrepov doseči bolj strokovno in kvalitetno ekonomsko politiko ter njene instrumente in tak razvoj delegatskih odnosov, da bo tudi v republiki in federaciji odločilen vpliv delavcev iz združenega dela ter da bo samoupravljanje tudi na teh nivojih pomenilo red, disciplino in odgovornost. Jasni cilji, konkretne akcije in osebna odgovornost, takšen je bil vaš pristop, tovariši borci, med NOV in po njej, in le s takim pristopom bomo premagali sedanje težave in ustvarili pogoje za hitrejši in vsestranski razvoj.«

Govor je končal z naslednjo ugotovitvijo:

»Vsako srečanje borcev in mladine pomeni negovanje tradicij NOB, pomeni krepitev patriotizma, samozasčitne zavesti in pripravljenosti. Danes, ko cel svet rožlja z orožjem, je to še toliko bolj pomembno. Izkušnje borcev in polet mladine so garancija za našo ozemeljsko in politično nedotakljivost.«

Jože Čurin

Bitke za hrano ne smemo izgubiti!

Z letos sprejetim zakonom je zagotovljen denar za melioracijo 18.000 ha zemljišč, na katerih bo do 1985. leta organizirana družbena ali kooperacijska proizvodnja. Organizacije združenega dela – nosilke te naloge – morajo pospešiti pripravo projektov in proizvodnih programov za vse nove površine ter pohiteti z deli. Razen tega del organizacij združenega dela in ponekod tudi občine načrtujejo in delno že izvajajo hidro in agromelioracijska dela še na dodatnih okoli 20.000 ha zemlje.

Nekateri pomembnejši dosežki v zadnjih letih v kmetijstvu potrjujejo, da je mogoče s prizadevanji delavcev, kmetov in strokovnjakov, organizacij združenega dela in družbenopolitičnih skupnosti v sorazmerno kratkem času veliko storiti. Najlepši primer je pridelava in odkup pšenice letos. Lani smo v naši republiki odkupili nekaj čez 14.000 ton, letos pa že čez 44.000 ton tržnih viškov pšenice.

Z energičnimi ukrepi bomo precej povečali osnovne, njivske in vrtno pridelovalne površine, ki so bile v zadnjih 20 letih v republiki zmanjšane za 41.000 ha.

V ustreznih organih v republiki sedaj pripravljajo predloge za celovitejšo izpolnitev sistema starostnega zavarovanja in obdavčevanja kmetov. Skupna temeljna vsebina predlogov je v tem, da bi pospešili izenačevanje družbenogospodarskega položaja kmeta-proizvajalca s položajem delavca v združenem delu. Kmetje, ki jim je ta dejavnost edini oziroma glavni poklic, naj bi bili v bodoče vključeni v enotno pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

Ni nobenega družbenega opravičila, da še vedno ne uresničujemo zakonskih določil proti lastnikom, ki ne obdelujejo zemljišč. Ni opravičila, da več tisoč hektarov obdelovalne zemlje leži opuščene, zbiramo in porabimo pa veliko sredstev za pridobivanje novih zemljišč. Pripravljamo ukrepe za gospodarske spodbude tistim organizacijam združenega dela in kmetom, ki bodo sami povečevali obdelovalne površine ter zagotavljali večjo tržno proizvodnjo glavnih kmetijskih pridelkov.

Zadnja leta našemu kmetijstvu neprestano izboljšujemo njegov družbenogospodarski položaj in materialno osnovo vseh kmetijskih pridelovalcev, saj so izgube v slovenskem združenem delu dosegle v prvem polletju letos čez 5 milijard din, v kmetijskih in gozdarskih organizacijah pa so bile le-te neznatne.

To so nekateri poudarki iz govora Janeza Zemljariča ob otvoritvi mednarodnega kmetijsko-živilskega sejma v Gornji Radgoni.

Potrošniški krediti po novem

Med poletnimi počitnicami je morda marsikdo prezrl, da je izšla nova zvezna uredba, ki zadeva vprašanje potrošniških posojil. V uradnem listu SFRJ št. 59/81 je bilo zapisano vse o možnostih za potrošniška posojila za državljane. V takratni uredbi je za vojaške invalide, imetnike partizanske spomenice 1941, imetnike reda narodnega heroja ter španske borce veljalo, da lahko najamejo potrošniška posojila za nakup osebnih avtomobilov pod posebnimi pogoji.

Predzadnjega julija letošnjega leta pa je izšla uredba (Ur. l. SFRJ št. 47/82), ki ureja vprašanja potrošniških posojil po novem, in sicer tako, da so izpuščeni posebni (ugodnejši) pogoji za najem potrošniških posojil vojaškim invalidom in borcem (za nakup osebnih avtomobilov). V tej uredbi veljajo tudi za borce in vojaške invalide enaki kreditni pogoji kot za ostale občane.

Tudi ob jubileju – skromni!

Med našimi številnimi družbenimi organizacijami je prav gotovo zelo pomembna zveza rezervnih vojaških starešin. S svojim delovanjem in delovanjem njenih članov je dala neizbrisni pečat vsem obrambnim pripravam naše družbe. Letos praznuje ta organizacija pomemben jubilej, to je trideseto obletnico ustanovitve. Brez dvoma ga bodo njeni člani obeležili tako, kot so obeležili tridesetletno zgodovino – delavno. Že prej so se tako na republiški, občinskih in krajevnih ravneh dogovorili, da ne bo osrednje proslave, ampak bodo obletnico obeležili na različne načine.

Na republiški ravni bodo jubilej obeležili z razširjeno sejo predsedstva republiške konference ZRVS, ki bo 5. septembra letos v Metliki. To pa bo hkrati tudi priložnost, da se spomnijo na vojaško šolstvo med NOV. ZRVS Slovenije bo na tej prireditvi prejela visoko državno odlikovanje za svoj prispevek pri obrambnem usposabljanju delovnih ljudi in občanov ter sploh za prispevek k razvoju naše družbe. Najzaslužnejšim članom pa bodo izročili zlate značke ZRVS Jugoslavije. Udeleženci razširjene slavnostne seje pa si bodo ogledali tudi razstavo o delovanju oficirske šole glavnega štaba NOV in POS, nato pa se bodo udeležili tovariškega srečanja borcev in aktivistov na Grabrovcu.

Organizatorji pričakujejo, da se bodo razširjene seje predsedstva ZRVS Slovenije udeležili najvidnejši predstavniki družbenopolitičnega življenja naše republike, delegacija zvezne konference ZRVS, predstavniki JLA in TO ter republiških sekretariatov za notranje zadeve in ljudsko obrambo. Prav tako pa so povabili vse dosedanje predsednike, člane predsedstva, člane delegacije v zvezni konferenci in druge.

Bojan Kuntarič

Ob štiridesetletnici ustanovitve
Šercerjeve brigade

Ljudje in knjige

In takšnih ljudi ni bilo malo. Ljudi, ki jih danes nihče ne omenja, redkokdo obišče. Takšni ljudje so bili družina Črevarjevih v Škalskih Cirkovcih nad T. Velenjem pa Pečolarjevi na Razborju, Andričevi na Graški gori, Turičnikovi v Golava buki, Urbancovi na Ribniškem Pohorju, Bezjakovi in Kasjak na Lovrenškem Pohorju, Podjavorškovi na Paškem Kozjaku, Strevčevi s Sv. Duha nad Solčavo, Haderlap iz Koprivne na Koroškem, Štifterjevi v Podolševi...

»On je brigado redil tri dni, brez pomoči kogarkoli. Bili smo tam kuhani in pečeni,« je pribil Milan Guček.

Morali bi se nekako oddolžiti tem ljudem, je razmišljal sogovornik. Četudi s skromnim, simboličnim pa zato trajnim priznanjem. Ne pozabljati na kmeta, kot se je to v preteklosti prerado dogajalo.

V obsežno, široko razvejeno dejavnost brigadnega odbora in podoborov sodi tudi pisanje zgodovinskega gradiva, ki v pretežni meri sloni na Milanu Gučku.

»S pisanjem zgodovine brigade sem začel 1966. leta. Takrat sem bil optimist. Moram povedati, da se je zelo zavzemal za ta podvig Jože Merlak-Milan, upokojeni general ter nekdanji komandant Šercerjeve brigade. Tistokrat so začele izhajati monografije, ki jih je pisal Stane Petelin-Vojko in so obravnavale predvsem primorske enote. Vojko je predrl led. Ko so me glede na moje minulo literarno delo naprosili, naj se lotim tega dela, sem pač mislil, da bo treba zbrati le dokumente ter preostalo gradivo in ga smiselno povezati. Za začetek smo zbrali gradivo o brigadi do njenega odhoda na Štajersko. Osnovala se je tudi delovna skupina. Po podrobnem pregledu napisanega teksta pa se je pokazalo, da se je vrnilo obilo pomanjkljivosti. Težava je bila tudi v tem, da ni obstajal nikakršen osrednji arhiv brigade, da je bilo treba brskati po mnogih muzejih, tudi zelo oddaljenih, denimo v Beogradu. Treba je bilo obiskovati borce, preverjati podatke, sestavljati sezname umrlih... Zaradi nenehnega usklajevanja se je delo seveda močno zavleklo, tako da je prva knjiga iz obdobja do odhoda na Štajersko naposled 1974. leta vendarle izšla. Od takrat pospešeno delam pri pripravi druge knjige z delovnim naslovom Šercerjeva brigada na pohodu Štirinajste divizije. Tretja knjiga bo obravnavala obdobje do osvoboditve.«

Uresničevanje tako obsežnega projekta prinaša težave. Milan Guček jih je zelo jasno opredelil.

»Najprej: predvsem velika in nerazumljiva brezbržnost naše skupnosti, da prepušča avtorje njihovi iznajdljivosti, močern, grmotnim pogojem. Pri nas mora avtor opraviti vse, tudi tisto, kar je drugje prepuščeno institutom, skupinam posameznikov... Žal takšna podjetja še vedno niso sistemsko urejena. Brigadni odbori morajo dobesedno prosjačiti okoli delovnih organizacij, domicilnih občin: Naj nihče ne reče, da to ni poniževalno. Ne le za borce, za skupnost nasploh pa seveda tudi za avtorja. Zmanjšuje vrednost dela. Ko sem videl, kam to pelje, sem predlagal republiškem odboru ZZB NOV in komisiji za zgodovinske pisarje, da bi pri Institutu za zgodovino delavskega gibanja ustanovili posebno skupino avtorjev in njihovih sodelavcev in kjer bi bila na voljo tudi ustrezna sredstva za nemoteno delo.

Čudno, Nemci sestavljajo za sleherno svojo divizijo monografije, denar pri njih ni problem, na voljo imajo tudi institute....«

Zbor slovenskih železarjev

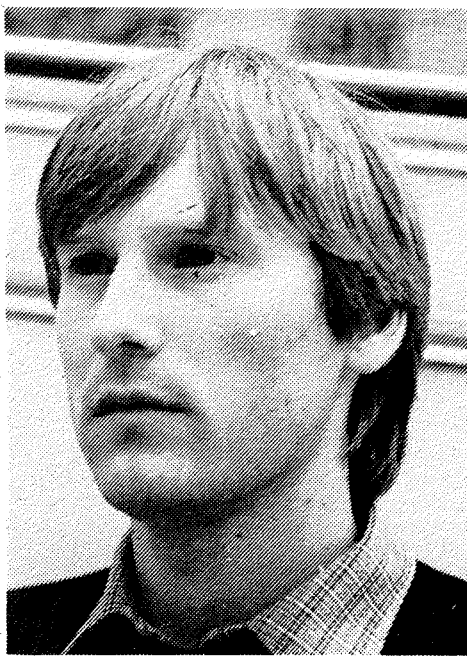
Težave moramo premagati!

Temni oblaki in pogosti nalivi so v soboto že v zgodnjih urah grozili, da bo srečanje borcev, mladine in železarjev precej okrnjeno, in tako je tudi bilo. Samo z Jesenic je 7 avtobusov peljalo udeležence proti Ivarčemu jezeru na Ravnah, da bi se srečali s tamkajšnjimi železarji, nekdanjimi borci in mladino na jubilejnim X. srečanju. Že dopoldne so bila predvidena številna športna tekmovanja, zaradi slabega vremena pa je bilo srečanje prirejeno pač pogojem, kakršni so bili, le osrednji del s kulturnim programom, slavnostnim in pozdravnim govorom predstavnikov mladine, borcev in železarjev je močno odjeknil skozi goste kaplje dežja.

»Nedvomno smo borci, mladina in vsi delovni ljudje v povojnem obdobju dosegli ogromen materialni, socialni in družbeni razvoj. Vsak član naše družbe občuti in doživlja velik in hiter razvoj proizvodnih sil, produktivnosti dela, ogromen napredek pri zadovoljevanju naših kulturnih, zdravstvenih, izobraževalnih potreb itd. Nesporno živimo v družbi svobodnih medčloveških odnosov, v družbi, kjer se delovni človek počuti varnega in ima mnogo možnosti uveljavljati svojo ustvarjalnost in iniciativno. Ta nam vsem znana dejstva navajamo zato, ker se pri reševanju današnjih zaostrenih gospodarskih problemov srečujemo s sicer osamljenimi poskusi razvrednotenja teh rezultatov. Mi, delavci v slovenskih železnah, smo prepričani, da bomo premagali tudi te težave in se zavedamo, da pri tem nosimo levji delež delavci v gospodarstvu. Rast proizvodnje, produktivnosti, kvalitete in konkurenčnosti to so naše izvozne možnosti, to so pogoji za naš prodor na mednarodno delitev dela, za rast materialne podlage dela, za rast osebnega

in družbenega standarda itd.,« je med drugim poudaril Ivan Žagar.

Da mladina zvesto neguje in nadaljuje tradicije narodnoosvobodilnega boja, je bilo potrjeno tudi to pot. Med udeleženci je bilo tudi precej takšnih, ki se srečanja udeležujejo vsako leto.

Anton Šturbe: »Zaposlen sem v železarni Štore, to srečanje pa mi je drugo po vrsti. Ne glede na to, da sem predsednik mladinske organizacije v TOZD-u, pomeni to srečanje za nas mlade železarje mnogo. Tu izmenjamo številne izkušnje s starejšimi, srečamo se z borci in se z njimi pogovorimo. Na srečanje bom še prišel!«

Štab Šercerjeve brigade
in njenih bataljonov po-
leti 1943

Anica Pogačnik, 55-letna udeleženka iz Zagradca na Dolenjskem: »To je moje tretje srečanje, in upam, da bom še prišla. Veliko mi pomeni, ker se tudi na takšen način kuje bratstvo in enotnost. Vsakokrat se spomnim bratranca, nekdanjega borca iz Drvarja, pa tudi tistih, ki jih ni več med nami, pa so za nas toliko žrtvovali.«

Anton Peternel, 73-letni praporščak, nekdanji borec Kokrškega odreda: »Do upokojitve sem delal v jeseniški železarni, v martinarni. Rad prihajam na ta srečanja, ker se srečujem z nekdanjimi borci. Tu obujam spomin na svoje tri brate, ki so dali svoja življenja. Prvi kot talec, druga dva v borbi. Že zdaj se veselim prihodnjega srečanja!«
Jože Čurin

Kaj so hoteli iredentisti, je zdaj docela jasno

naš komentar

Kaže, da so šele zadnja sojenja iredentističnim skupinam na Kosovu razkrila, kaj sovražniki pravzaprav hočejo in kako delujejo. Doslej smo sicer poznali nekatera dejstva, ni pa bilo mogoče izluščiti celovite podobe.

V pokrajini so odkrili štiri sovražne organizacije. Naj jih kar našteto: gibanje za nacionalno osvoboditev Kosova in drugih albanskih krajev v Jugoslaviji, skupina marksistov-leninistov Kosova, komunistično-marksistično-leninistična stranka Albancev v Jugoslaviji in rdeča narodna fronta. Zadnja deluje predvsem v tujini, vendar ima tudi doma sestavljene posebne skupine.

Sporočili so, da so doslej odkrili skupaj 55 skupin, ki so pripadale tem organizacijam. Na podlagi skrbno zbranega gradiva so obsodili 529 oseb. Vsi so bili obtoženi, ker so delovali zoper neuvrščeno socialistično samoupravno Jugoslavijo. V programu rdeče ljudske fronte piše, da je v Jugoslaviji ugodno ozračje za revolucijo in da so to ugotovili na podlagi podrobne ocene položaja.

Pri tem so upoštevali izhodišča albanske partije dela. Svoje delovanje so razdelili na več delov. V statutu te organizacije je rečeno, da bo v drugi fazi revolucije treba poprijeti za orožje. Glavno breme oborožene revolucije bo nosila rdeča ljudska fronta.

Po združitvi albanskih krajev in albanskega ljudstva z Albanijo bi se ta organizacija združila z demokratično fronto, ki deluje v ljudski republiki Albaniji. Nameni so bili torej popolnoma jasni. V statutu dobesedno piše:

»Glede pomoči, ki nam jo bodo nudili naši bratje iz svobodne Albanije, ne sme biti nobenega dvoma. Ta bo zanesljivo prišla, kakor hitro bomo ustvarili razmere za revolucijo. To, da nam pomagajo, je njihova dolžnost in čast.«

Organizacija marksistov-leninistov Kosova še naprej napada Jugoslavijo, osebnost tovariša Tita in naše dožee. Toda za to organizacijo je značilno še nekaj drugega. Ko so spoznali, da s parolo o odcepitvi Kosova ne

bodo dosegli uspeha, so začeli govoriti o graditvi albanske republike v okviru SFRJ. S to parolo so želeli pridobiti čim več privržencev za svoje umazane posle.

Sele na podlagi gradiva, ki so ga zbrali, so organi za notranje zadeve ugotovili, da pravzaprav sploh ne gre za republiko. Za to parolo so skrivali svoje prave namere: združiti Kosovo s sosednjo Albanijo. Ustanovitev republike naj bi bila na tej poti le nekakšna prehodna faza. Gesla, kot so: hočemo republiko, Kosovo republika itn., niso bila torej nič drugega, kot dobro premišljena taktična poteza, s katero so hoteli uresničiti svoje mračne cilje.

Vse štiri organizacije so imele na voljo veliko propagandnega gradiva. Imeli so celo svoje tiskarne. Izdajali so glasila, v katerih so ljudi na Kosovu odkrito pozivali k upor. Svoje pristaše so našli tudi med kosovsko inteligenco. Doslej so med drugim obsodili za sovražno dejavnost dva doktorja znanosti, sedem magistrov, 27 profesorjev, 37 učiteljev, 155 študentov itd. Verjetno prav zaradi tega doslej na prištinski univerzi stvari še niso spravili v red.

Številni se vprašujejo, kaj so doslej počeli organi za notranje zadeve. Zakaj niso ukrepali, saj je vendar nemogoče, da o tako razvejeni sovražni dejavnosti ne bi ničesar vedeli. Odgovor je bilo slišati te dni: bili so v globokem snu. V prometu je pravilno nered. Več kot 9 tisoč avtomobilov sploh ni registriranih. Lastniki so se z njimi vozili po štiri in celo več let, ne da bi se jim karkoli pripetilo.

Brez voznškega dovoljenja so bili celo sodniki za prekrške, vodilni politični delavci in uslužbenci. Miličniki na Kosovu, edini v državi, na kraju samem kazni sploh niso smeli izrekat. Pokrajinski zakon jim je to prepovedal.

Se huje je z izseljevanjem Srbov in Črnogorcev iz pokrajine. V občini Priština so samo v prvih šestih mesecih letos prešli 867 zahtevkov za izselitev. Izseliti se je želelo 324 družin. Do 1. julija je Kosovo zapustilo samo iz te

občine 852 oseb. Vsaj deset odstotkov ljudi se je izselilo brez poprejšnje odjave.

Ti podatki dovolj zgovorno govorijo, da izseljevanja niso uspeli zaustaviti in da pritiski na Srbe in Črnogorce v pokrajini niso jenjali. Zanje je vse težje dobiti zaposlitev. Otroci ne morejo v srbske šole, ker jih po vsej pokrajini zaradi – kot pravijo – pomanjkanja učencev zapirajo.

Vrstijo se napadi na pripadnike srbske in črnogorske narodnosti. Primera iz Samodreže in Djakovice nista osamljena. Res je, da mednarodne spore domala vsi obsojajo. Tudi Albanci. Toda to je očitno premalo. Dogovorjene politike na tem področju v pokrajini še ne uresničujemo.

V organih za notranje zadeve v pokrajini poudarjajo, da je netenje sporov med narodi in narodnostmi na Kosovu poglaviti namen zdajšnjega podtalnega delovanja. In če se to dogaja, pomeni, da z vsemi sovražnimi skupinami še niso obračunali. Za boj proti tem skupinam se nameravajo še bolj usposobiti.

Sporočili so, da so doslej zamenjali 162 starešin. Ne zaradi tega, ker bi pripadali sovražnim skupinam ali bili pod njihovim vplivom. Daleč od tega. Z zamenjavami želijo povečati učinkovitost delovanja organov za notranje zadeve. Poslej noben miličnik v pokrajini ne bo mogel več delati v svojem kraju, kajti pokazalo se je, da so domačim vse preradi pogledali skozi prste. Takih ukrepov pa je še več.

Čeprav so se varnostne razmere na Kosovu v zadnjem obdobju precej izboljšale, menijo, da jih čaka še veliko dela. Organi za notranje zadeve so že na sledi ostankom sovražnih skupin. Vse uspešneje se vključujejo tudi v preprečevanje raznih podtalnih akcij, ki jih posamezniki še vedno načrtujejo. To pa je zadostno zagotovilo, da se preteklost ne bo ponovila in da bodo pripadniki narodov in narodnosti na Kosovu vse bolj varni.

Darko Marin

O spomeniku generalu Maistru

Prebral sem članek »Spomenik generalu Maistru v Mariboru«, objavljenem v TV-15 dne 5. avgusta letos. V njem je polno neutemeljenih žalostink in nepotrebnega sprenevedanja, iz česar bi lahko sklenili, da ni bilo prej nobenega razmišljanja ali razpravljanja o bojih za severno mejo Slovenije v letih 1918-1919 in o vlogi generala Maistra pri tem.

Pisec članka Marjan Medvešček navaja predloge nekaterih borcev za severno mejo, da bi bilo potrebno organizirati simpozij o generalu Maistru. Predlog ne upošteva, da je bilo leta 1978 v Mariboru zborovanje slovenskih zgodovinarjev, ki se je pretežno ukvarjalo prav z boji za severno mejo, pomanjkanjem bojev za zahodno mejo ter z vlogo generala Maistra. Govori in razprave so bile že pred leti objavljene v tisku, zlasti v »Časopisu za zgodovino in narodopisje«, Maribor, letnik 1979, št. 1-2. Kdor je hotel, se je lahko natančno seznanil z različnimi pogledi na imenovane teme. Seznanil se je lahko z dvojno oceno generala Maistra: v bojih za severno mejo je »reagirjal napredno, v duhu občenacionalnih interesov Slovencev«, je pa »odpovedal, ko se je soočil z uporom vojakov, ki so izražali socialne interese ljudstva, koprnečega po novem življenju, ne po starem«. Tu je zgodovina kruto začrtala ločnico: general Maister je nasproti zunanjemu sovražniku ščitil slovensko ljudstvo, ko pa se je to ljudstvo v splošnem revolucionarnem vrenju po prvi svetovni vojni uprlo stari oblasti, je nastopil proti ljudstvu; tekla je kri. Zato moramo videti v generalu Maistru dobre in slabe strani, ne pa absolutnega vzornika.

O tem sem spregovoril na omenjenem zborovanju zgodovinarjev oziroma za njihovo okroglo mizo, polemizirajoč z Lojzeto Udetom.

K temu bi lahko dodali še veliko gradiva. Zanimivo in pošteno je orisal generala Maistra naš razumnik, zdaj pokojni Makso Snuderl v svojih spominih.

V nasprotju z zgodovinsko resnico je članku označba upora slovenskih vojakov v Mariboru leta 1919 kot početja »nemčurških upornikov«. Takšna ocena ni samo napačna in prastara, ne izraža samo meščanskega gledanja na preteklost, merveč pomeni prespati desetletja in se ničesar naučiti.

Prav tako v nasprotju z zgodovinsko resnico je neverjetno sprenevedanje o nastanku komunistične partije na Slovenskem; v članku namreč piše: »saj je bil šele

leta 1937 ustanovni kongres na Čebinah nad Trbovljami«. Od kod so se vzeli ljudje, ki po več kot šestdesetih letih ne vedo, da je bila komunistična stranka v Sloveniji ustanovljena leta 1920, v drugih pokrajinah Jugoslavije pa leta 1919? Kakšni so ti ljudje, ki ne zapažajo, da skrbno proslavljamo prav to obletnico nastanka že desetletja? Manifest kongresa na Čebinah iz leta 1937 pravi: »Komunistična stranka Slovenije, ki lahko v svoji zgodovini pokaže tako lepo število največjih junakov v boju za svobodo vsega ljudstva, se bo z rama ob rami z vsemi demokratičnimi silami slovenskega naroda borila...« itd.

Bilo bi dobro, če bi se novo vodstvo društva prostovoljcev-borcev za slovensko severno mejo temeljito seznanilo z dosežki znanstvenega zgodovinopisja ter zamenjalo prastaro in zmotno gledanje na preteklost za sodobno, preverjeno, kritično gledanje. To bo slavi borcev le v prid.

FRANCE KLOPČIČ

Ob izidu knjige »Domobranstvo na Primorskem 1943-1945«

Ob izidu knjige Borisa Mlakarja »Domobranstvo na Primorskem 1943-1945«, ki jo je izdala Založba Borec Ljubljana, želim povedati nekaj misli.

To je prvo delo, ki ga je napisal avtor, ki sam ni doživel NOB. Boris Mlakar je bil rojen v Cerknem 1947. leta, dve leti po končani, doslej največji in najbolj krvavi vojni. Posebnega pomena je dejstvo, da je to delo napisal človek, ki je diplomiral na filozofski fakulteti v Ljubljani, na oddelku za zgodovino in sociologijo in je zaposlen kot asistent na inštitutu za zgodovino delavskega gibanja, kjer znanstveno proučuje kolaboracionizem in kontrarevolucijo. To delo je Boris Mlakar prijavil tudi kot magistrsko nalogo na filozofski fakulteti leta 1977.

Nekaj drugega me kot pričo dogodkov vznemirja.

Kaj?

Prav vse, od A do Ž, od prve do zadnje strani. Samo nekaj lahko omenim. Primorske domobranci in cerkev knjiga še vedno opisuje kot nekakšne nedolžne ovčice sredi volkov. Te misli niso Mlakarjeve, prevladujejo pa pri mnogih ocenah, celo tistih, ki so vodili in sodelovali v NOV in jo opisujejo.

Češ, da je izdaja, domobranstvo prišlo z onstran meje, bilo vsiljeno. Izdaja nima mej. Povsod pušča enake posledice: kri, trupla. Ne pozabimo, da je primorska izdaja šele prihajala na plan in bi bilo kmalu enako kot onstran meje.

Že zaključek knjige pove skrajno hladno oceno in pomanjkanje najosnovnejših dejstev, ko izreka: »Za primorskimi domobranci je ostalo le na stotine mrtvih rodoljubov in zelo grenak spomin.«

Ali res samo to? So mentorji Mikuž, Ferenc, Kacinova samo to povedali Mlakarju, ljudstvo samo to ve? Blagor nam v NOV, če bi bilo samo to res. Kje pa je na tisoče vrst sadiščnih mučenj, izživljanj, posilstev s pričami in brez prič podnevi ali v temnih nočeh, zločinski zahrbtni umori? V zadnji ofenzivi v Predmeji so kurirju skalpirali lase in jih ob še živem položili v titovko, polna titovka je bila tega krvavega skalpa. Kako so jih pošiljali v taborišča širom Evrope?! Po zločinah so prekosili celo sveto inkvizicijo iz srednjega veka in Ku-kluks-klan. Kje so požgane vasi, domačije, uničena imetja? Kje so domobranci in cerkveni voditelji, ki so vodili Nemce in ostale kvizlinge ter s prihuženimi hrbti kot hijene kazali s prstom koga, kako in katero domačijo?

Po skoraj štiridesetih letih bi človek le pričakoval kaj več resničnih opisov dogajanj. Živih prič je na pretek.

VALENTIN TRATNIK

Loški potok v boju za svobodo in lepše življenje

K opisu dogodkov v Loškem potoku Rudija Moharja, ki je v osmih nadaljevanjih izšlo v TV-15, bi pripomnila naslednje:

V tem opisu me pisec v virih omenja kot pričevalko dogodkov v Loškem potoku 1941-1945. Mohar je svoje zapise prebral članom borčevske organizacije Loški potok, vendar pri preverjanju niso sodelovali vsi tisti aktivisti in borci NOB, ki so delovali na tem območju. Na samem sestanku pa pozneje ustno in pismeno sem piscu ugovarjala, da gradivo ni še popolno in zrelo za objavo. Komisija, ki je bila izvoljena na zboru bivših aktivistov pri Malnih leta 1980, zbira gradivo za izdajo potoškega zbornika. Svojega dela še ni zaključila. Zato sem nasprotovala objavi v kateremkoli časopisu. Potočani se upravičeno razburjajo, posebno Travničani.

CIRILA BAMBIČ

članica komisije za tradicije NOB

Loški potok

RADIO ŠE POMNITE - TOVARIŠI

Oddaja ŠE POMNITE, TOVARIŠI, ki bo na sporedu ljubljanskega radija v nedeljo, 2. 9. 1982, ob 9. uri na I. programu, bo obravnavala razmere na partizanskem Cerkljanskem pred kapitulacijo Italije. Besedo bomo prepustili Tonetu Bavcu iz Ljubljane, Francu Hvali iz Nove Gorice in drugimi, ki bodo osvetlili delovanje OF v ilegali in teror italijanskih okupatorjev, prihod gorenjskih partizanov na Primorsko in množični odhod domačinov v partizane januarja leta 1943. Zmotno je namreč prepričanje mnogih, da se je vstaja na Primorskem začela šele po kapitulaciji Italije. Je pa bilo ilegalno delovanje izredno težavno, saj so se morali številni napredni svobodni prebivalci pred represalijami zaščititi na ozemlje stare Jugoslavije, od tam pa so se vračali nazaj in na terenu organizirali odpor proti okupatorju. Tokrat je oddajo pripravil Filip Semrl.

KOLENDAR POMEMBNEJŠIH DOGODKOV

26. avgusta 1942 je glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet reorganiziralo 3. in 5. grupo odredov in izdalo ukaz o ustanovitvi manevrskih brigad, da bi se osvobodila partizanska vojska laže ubranila italijanske ofenzive na osvobodeno ozemlje.

26. avgusta 1944 so deli 18. slovenske udarne brigade pri Vogrskem napadli kolono italijanskih fašistov. Sovražnik je imel precejšnje žrtve, saj je padlo 40 fašistov, več pa jih je bilo ranjenih.

27. avgusta 1943 se je GS NOV in POJ premestil v pravkar osvobodeno Jajce. Takrat je bil ustanovljen proletarski korpus.

27. avgusta 1944 je iz Novega mesta, Sentvid, iz Sel pri Šumberku in iz Straže več nemških kolon začelo napadati osvobodeno ozemlje v Suhi krajini. Enot 15. divizije NOV so napad odbile, sovražnik se je moral vrniti v svoja izhodišča.

28. avgusta 1943 je vrhovni komandant NOV in POJ Josip Broz Tito ukazal GS NOV in PO za Srbijo, da začne ustanavljati brigade in divizije z nalogo, da z uničenjem kolaborantskih enot odstranijo vpliv kvizlingov Nedića in Draže Mihailovića ter tako pripravijo pogoje za najširšo mobilizacijo.

29. avgusta 1941 je kralj Peter II odzval poveljstvo Draže Mihailovića in priznal Josipa Broza Tita za edinega voditelja »jugoslovanskih odporiških sil.«

30. avgusta 1941 oziroma proti koncu meseca je začela delati na Brdu pri Ljubljani ilegalna tiskarna Podmornica.

31. avgusta 1943 je okrog 3000 Ljubljancev demonstriral na grobu pred letom dni ustreljene aktivistke Vide Pregarčeve.

Nemirni afriški rog

naš komentar

Med tiste točke zemeljske oble, po katerih so posejana – žal vse preveč na gosto – sodobna žarišča mednarodne napetosti in možnih vzrokov vojn, sodi nedvomno tudi takoimenovani afriški rog. Na tej najbolj proti vzhodu potisnjeni konici afriške celine neprestano tli nasprotje med tamkajšnjima državama, Somalijo in Etiopijo. Nobeno žarišče pa morda, ni hkrati tako vidno vključeno v obstoječa nasprotja med velikima silama, kot je prav afriški rog. V tem je še večja nevarnost tega žarišča ne le za afriško ustaljenost, marveč tudi za mir na svetu.

Skorajda smo dočakali v zadnjih nekaj letih že drugo vojno na tem koncu Afrike. Ta druga vojna se je takorekoč letošnjega julija tudi že začela, se potem nekako utišala, vendar vsak hip lahko vnovič vzplamte nabita nasprotja med Etiopijo in Somalijo.

Prva vojna leta 1977 je imela svoj izvor v upor somalske narodne manjšine v Ogadenu, ki ga drži Etiopija kot sestavni del lastnega ozemlja. Pod izgovorom pomoči ogadenskemu borcu za neodvisnost se je v spor vmešala Somalija in napadla Etiopijo. Toda vojna se je končala s porazom Somalije, ki je občutila – spričo svoje gospodarske zaostalosti – vse težke gospodarske posledice take utvare o uresničitvi Velike Somalije z orožjem. Ena izmed posledic te vojne je bila tudi ta, da mora danes rečna Somalija hraniti skoraj milijon beguncev iz Etiopije.

No, bistvena značilnost vojne leta 1977 je viden premik v razmerju blokovskih sil v tem delu sveta. Vse do vojne je bila Somalija, ker se je štela za deželo, ki teži k socializmu, pod sovjetskim vplivom, dobivala je sovjetsko gospodarsko in tudi vojaško pomoč. V zameno pa je sovjetska vojska dobila na uporabo somalsko pomorsko oporišče Berbero. Skoraj vse do te vojne je Etiopija dobivala ameriško vojaško in gospodarsko pomoč. S spremembami, ki

so nastale po odpravi fevdalizma v Etiopiji, ko je 1974. leta prišel na oblast vojni režim pod vodstvom Mengista, se je Etiopija izvila iz ameriškega in se podala v sovjetsko naročje. Od tedaj se šteje Etiopija za prijatelja Sovjetske zveze in njena armada uporablja sovjetsko orožje, tudi v boju proti Somaliji ga je. Hkrati pa se je Somalija prav

zavoljo te vojne čez noč iztrgala iz zavezništva s Sovjetsko zvezo in se močno nagnila na ameriško stran – za ceno pomoči, predvsem pa orožja. Berbero je postala ameriško vojaško oporišče.

To pot, julija meseca, pa se je etiopsko-somalska vojna ponovila samo v svoji zrcalni podobi. Zdaj je bila Somalija žrtev napada in etiopske vojske je – če ne posredno, pa prav gotovo neposredno – sodelovala v tej vojni. Dejanski

nosilec vojnega napada na Somalijo naj bi bila takoimenovana Demokratična fronta za rešitev Somalije, ki deluje na etiopskem ozemlju, z etiopsko podporo in z etiopskim orožjem. Ta fronta je nastala pred nekako štirimi leti, ko so se združile vs tiste skupine, ki so bile nasprotne približevanju Somalije Združenim državam. Cilj fronte je – kot pričajo dogodki – z oboroženo silo in s podporo Etiopije vreti sedanji režim Siada Barrea. Fronto za rešitev Somalije vodi bivši polkovnik somalske vojske Yusuf Ahmed, ki je leta 1978 po neuspelem vojaškem udaru pobegnil v Etiopijo ter se postavil na vodstvo organizacije, sestavljene iz pripadnikov somalske delavske stranke in izgnanstvu ter iz drugih manjših skupin. Organizacijo finančno vzdržuje Etiopija, jo oborožuje in ji tudi omogoča vojaško urjenje na svojem ozemlju. Značilno je, da uživa Demokratična fronta za rešitev Somalije vidno podporo Sovjetske zveze in tudi ob nedavni julijski vojni se je sovjetska propaganda postavila popolnoma na stran fronte ter prikazovala vojno kot notranjo zadevo somalskega ljudstva, ki da se upira diktaturi, četudi je očitno, da je pridrla vojska iz Etiopije in da so sodelovala v napadu celo etiopska letala.

Kolikor naj bi imel somalski napad na Etiopijo leta 1977 za cilj osvoboditev somalske manjšine, ki živi v Ogadenu, in priključitev Ogadenu k Somaliji, pa je imela letošnja vojna proti Somaliji – ta se utegne obnoviti kadarkoli – za cilj zrušiti obstoječi režim v Somaliji, kar bi pomenilo veliko korist za Etiopijo in seveda tudi za Sovjetsko zvezo. Podreditev Somalije po morebitni etiopski zmagi bi močno okrnila ameriške interese in okrepila sovjetske. Torej gre na afriškem rogu za kaj nevarno igro blokovskih interesnih vplivov na izjemno kočljivem območju sveta.

Drago Košmrlj

Koprski borci o gospodarjenju in stabilizaciji Borci opozarjajo na vrednost kmečke zemlje

Na pobudo skupnosti borcev Istrskega odreda v letih 1978/79 in naprej smo začeli člani Zveze združenj borcev NOV občine Koper razglabljati o gospodarjenju in stabilizacijskih prizadevanjih ter potrebi po aktiviranju kmetijske proizvodnje in afirmacije podeželja nasploh. Zato so borci na svojih krajevnih in občinskih konferencah opozarjali na nerazvitost podeželja. Pri tem je bilo izpostavljeno kmetijstvo, oziroma neobdelane zemljiške površine, opuščene njive in pašniki, neurejenost podeželja in njegova preskrbljenost z infrastrukturo; kot so: ceste, pomanjkanje vode, telefonske napeljave, obrtne in druge servisne delavnice, kar je imelo za posledico pritisk kmečkega prebivalstva v mesto, zanemarjanje in opuščena pridelava hrane, predvsem pšenice, oljčnega olja, zgodnje sadje in zelenjavo. Opuščena je bila prireja staleža živine, kar je prišlo do pomanjkanja mesa in mleka.

Z našim aktivnim delom v vseh političnih akcijah smo odločno spreminili odnos do teh vprašanj, saj smo se pri tem sklicevali na znano preskrbo v času NOB, ko je podeželje nudilo prehrano številnim borcem, aktivistom in enotam VII. in IX. korpusa. Medtem, ko dosejati ni uspelo pridelati hrane niti za se. Sedaj se naši ljudje spet vračajo na svoje kmetije, kjer obdelujejo in obnavljajo opuščene zemljiške površine. Rezultat tega pa je,

da prvič po vojni imamo na našem območju presežek tržnih viškov pšenice, da ne govorimo o drugih pridelkih. Ker vemo, kaj je podeželje nudilo v času NOB dajemo temu velik pomen tudi za slučaj splošnega ljudskega odpora ali kakršnega koli pritiska na našo državo.

V predkongresnem delovanju smo opozarjali na upadanje življenjskega standar-

Ker čas ne dela za nas borce želimo, da se sprejeta stališča, sklepi, odločitve in pobude hitro in pravočasno uresničujejo.

Borci smo vedno bili za odprt dialog med različnimi strukturami na obalnem območju. Vse poiskuje zapiranja v občinske meje smo skušali premagovati z aktivnim vključevanjem v dogovarjanje in sporazumevanje.

Vsaka ped obdelane kmečke zemlje je prispevek k stabilizaciji in tudi prispevek k našemu boljšemu gospodarjenju

da, na nizko storilnost in mlačnost ter brezbrilnost do dela, na pretirano potrošnje družinskih sredstev ob raznih prireditvah, slovesnostih in reklamah. Borci se v skupni fronti SZDL odločno zavzemamo za varčevanje, za premagovanje razvojnih težav pri uresničevanju družbenega plana in za uresničevanje akcijskih ukrepov, ki imajo za cilj utrjevanje našega gospodarstva.

Tu imamo v mislih predvsem težko in trnovo pot dogovarjanja o integracijah na obalnem območju in pri združevanju dela in sredstev. Vedno smo bili proti takim imenovanim občinskim lokalizmom. Naša občina je odprta do vseh, ki želijo vlagati v industrijo, promet, infrastrukturo, trgovino itd. Dokaz temu so vložena sredstva in odprti številni obrati delovnih organizacij z ob-

močja SR Slovenije in Jugoslavije.

Glede nepravilnosti v naši ekonomski politiki pa dajemo naslednji odgovor:

Pot našega sistema in predka je pot socialističnega samoupravljanja, vendar je na tej poti mnogo preprek, med njimi tudi administrativni ukrepi kot nujno zlo v našem razvoju. Ti ukrepi pa odvzemajo pravico do samoupravljanja, so večkrat nepriljubljeni in nepravčasni in posegajo tudi na tista področja, ki so sistemsko urejena. Tudi družbeno varstvo nad mnogimi TOZD ukinja pravice do samoupravljanja, oziroma jih začasno omejuje. Zato se borci bojimo z vsemi silami za samoupravljanje, saj je ono stekano iz naše krvi, boja, želja in 40-letnega dela. Temu smo posvetili veliko dela in dajemo svoj prispevek, da se administrativnim ukrepom zapre pot. Logično je, da se dogovarjamo, ne pa da samoupravo nadomeščamo z administrativnimi ukrepi, ki postajajo diktat, proti kateremu se ves čas borimo in ne dovoljujemo, da se samouprava na kateri koli ravni duši.

Tudi vsako nekontrolirano divjanje in dviganje cen nas prizadene, ker s tem upada življenjski standard, povečuje se inflacija in zmanjšuje se sposobnost gospodarstva.

Prizadeti smo tudi nad dolgotrajno in krediti, ki jih najemamo v inozemstvu, saj je s tem okrnjena naša ekonomska odvisnost.

Jože Furlan

Izletniška podjetnost borcev iz Materije

Združenje borcev NOV Materija je v zadnjih sedmih letih razvilo plodno in pestro izletniško dejavnost, ki je omogočila članom, njihovim svojcem in drugim občanom, da so si ogledali številne kraje, ki so med narodnoosvobodilnim bojem postali legendarni. Tako so se praktično seznanili z nekaterimi pomembnimi poglavji naše revolucije.

Obiskali so Kumrovec, kjer je tekla zibelka tovarišu Titu, bili so v partizanski bolnišnici »Franji« in na »Bazi 20« v Kočevskem Rogu. V Dražgošah so obujali spomin na junaški boj Cankarjevega bataljona, na Pokljuki so imeli v mislih nesrečni bataljon Prešernove brigade, Pri treh žebelih na Pohorju pa zadnji spopad neustrašnih borcev 1. pohorskega bataljona. V Begunjah so podoživljali tragiko žrtev nacističnih krvnikov, na Urhu pri Ljubljani pa grozote, ki so jih počenjali podivjani domači izdajalci. Eden izmed izletov je bil namenjen območju, po katerem so nekoč križarile brigade 9. korpusa.

Na teh poteh so izletniki spoznali malodane vse pokrajine naše republike, čeprav nekatere bolj bež-

no. Videli so mnoge prirodne bisere slovenske zemlje pa tudi številne, od glavnih cest oddaljene predele, ki bi jih sami najbrž ne uzrli nikdar. Sla po novih spoznanjih jih je vodila tudi na Hrvaško. Občudovali so lepote Gorskega kotarja in Plitvičkih jezer, peš so se podali po Titovem mostu na Krk in prevozili so dobršen del sosednje Istre.

Množično pa so se udeležili tudi nekaterih praznikov: odkritja doprsnega kipa pilotu Josipu Križaju na letališču »Portorož« v Sečovljah, slavlja borcev 3. prekomorske brigade v Klani in slovesnosti ob 40. obletnici ustanovitve Osvobodilne fronte in vstaje slovenskega ljudstva na Ostrožnem brdu v Brkinih.

Vsak izlet je pomenil nazorno uro zemljepisa in zgodovine, uro, ki se je začenjala navadno zgodaj zjutraj in se končala pozno zvečer. Tisti, ki niso zamudili nobene, ali skoraj nobene, hranijo v sebi bogate spomine na naš junaški narodnoosvobodilni boj, bolj jasna jim je podoba naše ožje domovine in bolj razumljiv utrip naše današnje stvarnosti.

S. G.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGA

Kočevje: Borci stvarno in kritično

Že programsko-volilna konferenca občinske organizacije ZZZB NOV (v aprilu) je pokazala, da so člani te organizacije, ki delujejo v 11 krajevnih organizacijah, uspešno in zadovoljivo razreševali številna organizacijska vprašanja. Ocena dela kaže, da so številni aktivni udeleženci NOV s svojimi bogatimi delovnimi izkušnjami pripomogli, da je bilo delo posameznih delegacij, (v katerih so bili borci delegati) uspešno in zadovoljivo.

V to borčevsko organizacijo je vključenih nekaj nad 1570 članov in od tega števila jih je v delovnem razmerju le še nekaj nad 55. Vsi ostali so upokojeni ali prejemajo priznane vrednosti. Večji del članstva je v minulem obdobju posvetil posebno skrb razvijanju in prenašanju tradicij NOB na mladi rod. Ob številnih srečanjih, proslavah in prireditvah so poskrbeli za to, da se je mladina seznanjala s posameznimi dogodki in o izvedenih akcijah. Splošna ugotovitev je, da so bile vse akcije na tem področju nadvse uspešne.

Razprave na krajevnih konferencah so pokazale, da aktivni udeleženci NOV kritično obravnavajo sedanja gospodarska gibanja. Zavzemajo se, da bi z večjo prizadevnostjo vseh, posebej pa samoupravnih organov in vodilnih delavcev vložili več skrbi za krepitev gospodarske moči vseh delovnih organizacij in skupnosti.

V posameznih oddaljenih krajih je bilo mnogo izrečnega na račun slabega izkoriščanja kmetijskih zemljišč v družbeni lastnini in tudi v zasebnem sektorju. Po mnenju številnih razpravljalcev se ni v zadnjem obdobju posvečalo izkoriščanju kmetijskih zemljišč dovolj skrbi. Podprli so prizadevanja, da je potrebno v tej smeri ukrepati po veljavnih predpisih in ne čakati počasne odločitve posameznih delovnih organizacij, kar velja za kmetijsko gospodarstvo. Na tej konferenci so sprejeli obsežen delovni program, ki ga že uresničujejo.

Viktor Dragoš

Nova Gorica: Za spomenik NOV na Trnovem

Na ustanovnem sestanku upravnega odbora osnovne organizacije ZB (bil je že spomladi) ki je poimenovana po narodnem heroju Rastislavu Delpinu, so konstituirali komisijo za pogoje in komemoracije, zdravstvo in varstvo borcev, mednarodne stike, enotno komisijo za zapornike, internance in vojne ujetnike, komisijo za priznanja in odlikovanja, ter zadolžili enega od svojih članov za informacije in propagando.

Udeleženci sestanka ugotavljajo, da se je osnovna organizacija ZZZB NOV Rastislav Delpin uspešno vključila v nabiralno akcijo sredstev za sanacijo spominske grobnice padlih borcev IX. korpusa NOV Jugoslavije in izgradnjo amfiteatra ob spomeniku. Doslej so v osnovni organizaciji ZZZB NOV Rastislav Delpin v Novi Gorici zbrali 35.000,00

dinarjev, vendar še vedno niso obiskali dobre tretjine svojih članov, ki se bodo gotovo dobro izkazali. Zato upravičeno pričakujejo, da se bo končni prispevek članstva te organizacije dvignil čez 50.000,00 dinarjev in da bo največji med prispevki tovrstnih organizacij v občini. Ugotovili so tudi to, da je pobrana članarina od vseh članov organizacije za letošnje leto.

Na koncu so predlagali, da se tovarišici Milici Primožič podeli občinsko priznanje ZZZB NOV Nova Gorica, za njeno dolgoletno in prizadevno delo zlasti pa za delo pri pisanju zgodovine NOV idrskega okrožja.

Mile Gojković

Videm-Dobrepolje: Mladi skupaj z borci

Dobrepoljska dolina je letošnjega maja proslavljala že tradicionalni 8. teden tradicij NOB. Prireditve, ki je sklop borčevskih, političnih, kulturnih in športnih manifestacij, je postala praznik vseh dobrepoljskih krajanov. Zato smo ponosni na omenjeno proslavljanje in še nanj vedno pripravljamo z vso resnostjo. Inicijator priprav je odbor tedna tradicij NOB, ki šteje 35 članov. V odboru je zastopanost iz vseh področij družbenopolitičnega življenja KS Videm-Dobrepolje, z borci na čelu. Ta odbor se sestaja skozi vse leto, ker nam ni vseeno, kako prireditve uspejo. Največji poudarek v vsebini dela velja naši NOB, in kulturi.

V minulem obdobju smo v sklopu prireditev vseh sedmih tednov tradicij NOB marsikaj postorili. Naj naštejemo nekaj nalog: najprej smo poimenovali osnovno šolo po I. SPUB Toneta Tomšiča, ker je šola glavni dejavnik na teh prireditvah. Nadalje smo obeležili rojstno hišo Jožeta Kadunca-Ibra, enega najbolj junaških borcev Gubčeve brigade. Oddolžili smo se vsem dobrepoljskim borcem, talcem, aktivistom, ki so žrtvovali svoja življenja za svobodo, za naš samoupravni socialistični jutri. Obeležili smo jih na raznih spominskih ploščah. Prav tako smo se oddolžili trem partizanskim učiteljem, ki so v vrstah partizanov izkpravili za našo svobodo in nismo pozabili na dobrepoljske poslanke kočevskega zbora, ki jih je pomorila »črna roka«.

V sklopu naših praznovanj je bila leta 1978 osrednja republiška proslava, ki je dala našim prizadevanjem poseben poudarek in priznanje.

Obeležili smo formiranje XVIII. divizije v Zdenski vasi, začasno bolnišnico na Jauhah, poklonili smo se spominu dobrepoljskega predvojnega komunista... Skratka, lahko bi še naštevali vrsto prireditev in manifestacij. Važno ob vsem tem je to, da je bilo na vseh prireditvah veliko število krajanov, da so vse prireditve lepo uspele, da ljudem pomeni to praznovanje velik politični in kulturni dogodek. Najvažnejše od vsega pa je, da je mladina kar najširše

zastopana in najbolj aktivna, da je spoznala ogromno resnic in dejstev o naši NOB preko tekmovanj v poznavanju zgodovine NOB, srečanj z borci, na pohodih po poteh NOB, v pripravah in realizaciji omenjenih prireditev. Na tako aktivnost, povezanost mladine z borci in družbenopolitičnimi aktivnostmi smo zelo ponosni.

E. Z.

Jesenice: O borcih na Plavžu

Krajevna organizacija ZB Plavž ima še 494 članov od katerih je žensk 224, moških pa 270. Od tega je skoraj 80% upokoencev. Povprečna starost sega krepko čez 60 let. To je bilo povedano na letni delovni skupščini aprila kjer so pregledali delo za nazaj in sprejeli program dela za naprej. V poročilu, ki ga je za delo odbora podal predsednik Alojz Frelih, da je efektivna dejavnost precej omejena, ker precejšnje število članov tarejo različne bolezni. Za poslušanje in reševanje problemov borcev so uvedli enkrat tedensko dežurno službo v prostorih krajevnih skupnosti. Od vseh je bila najbolj delovna komisija za socialno zdravstvena vprašanja. Preverili so stanje udeležencev stalnih priznavalnih in rešili prošnje za enkratne priznane vrednosti. Podali so predloge za zdravljenje za prodobitev stanovanja ter drugo. Največjo skrb so posvetili bolnim, ostarelim in obnemoglim članom. Obiskali so jih 146. Stalne priznane vrednosti dobijo štiri, enkratno priznane vrednosti pa jih je prejelo 7. Predloge za zdravljenje so stavili za 15, za stanovanje pa za 4 člane. Za zaposlitev so obravnavali eno, za podporo ob okrevanju 10, za drugo problematiko pa dve prošnji. Pri pripravi in izvedbi številnih akcij, prireditev, pohodov, svečanosti je aktivno sodelovalo 332 članov. Organizirali so prijetno srečanje jubilarcev. Na zgodovinskem krožku osnovne šole Tone Čufar je pripovedovalo svoje spomine 10 tovarišev. Pripravili so več izletov po spominskih krajih Jugoslavije. Za dan mrtvih so organizirali spominsko svečano v spominskem parku na Jesenicah. Zaradi izredno požrtvovalnega in uspešnega delovanja so 115 članov predlagali za različna priznanja. Bronasto značko OF je prejelo 15 članov. Po široki in plodni razpravi so imenovali posebno komisijo, ki bo pripravila sklepe in jih predlagala za vključitev v program dela. Ena od največjih nalog v prihodnje bo ustrezna ureditev grobišč padlih borcev in umrlih zaradi preganjanja med vojno. Že dalj časa namreč ugotavljajo, da je sedanje grobišče v spominskem parku preskromno. Razen tega bodo od Občinskega odbora ZZZB NOV zahtevali povratne informacije na številne predloge in zahteve, ki jih ta krajevni odbor stavlja. Mesto običajnega tovariškega srečanja po skupščini, bodo pripravili piknik ob odkritju spominske plošče kurirjem in na Krpinu v Begunjah.

Branko Blenkuš

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGA

Z delom upravičili obstoj!

V Pekrah pri Mariboru že poldrugo leto deluje izobraževalni center za SLO in DS, ki je pri izobraževanju za potrebe vseh struktur SLO in DS dosegel pomembne uspehe. Načelnika centra Jožeta Rajšpa smo vprašali, kaj lahko pove o delu centra in o njegovih prizadevanjih na področju usposabljanja za potrebe SLO in DS.

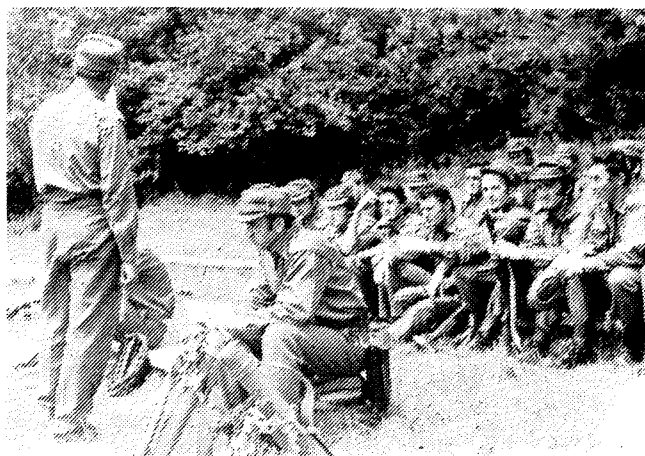
Kaj lahko poveste o dosedanjem delu centra?

Lahko rečem, da je poldrugo leto delovanja centra upravičilo njegovo obstoj. Prvotno je bil center namenjen za izobraževanje in usposabljanje za SLO in DS samo za potrebe Maribora in njegovih občin, medtem ko je v zadnjem letu organiziral tudi usposabljanje komitejev za SLO in DS tudi na področju podravskih občin. Tako je center s svojimi prostori, kadri in drugimi možnostmi zadostil tudi širšim potrebam. Lani so se v centru urile tudi študentke iz SRS.

Ali lahko napolnite prostore centra?

Od ustanovitve do danes je bil center vedno poln in njegovi prostori

vedno zasedeni. Imeli smo težave, da smo lahko uskladili vse potrebe in želje posameznih udeležencev. V centru se je doslej na seminarjih in tabornjenih za enote teritorialne obrambe zvrstilo več kot 16.000 udeleženc

V izobraževalnem centru za SLO in DS v Pekrah pri Mariboru se je v poldrugem letu obstoja te ustanove zvrstilo na raznih oblikah izobraževanja že več kot 16 tisoč pripadnikov TO.

cev, za katere smo pripravili okoli 6000 pedagoških ur. Samo lani in predlani je kuhinja v centru pripravila 120.000 obrokov. V centru je redno zaposlenih 16 ljudi, ki imajo vedno polne roke dela. Za delo v centru

so pridobili tudi večje število zunanjih sodelavcev, ki so v glavnem predavatelji.

Za koga ste organizirali izobraževanje?

Izobraževanje smo organizirali za člane komitejev SLO in DS, za ob-

štaba teritorialne obrambe. Pripravili smo tudi seminarje za republiški štab za teritorialno obrambo in razne oblike izobraževanja za zvezo borcev, zvezo rezervnih vojaških starešin in za razne druge organizacije.

Kakšna je zmogljivost centra?

V stavbi je na razpolago 120 postelj, v šotorišču pa bo prostora za okoli 400 ljudi. Tem zmogljivostim je prilagojena tudi kuhinja, ki lahko v samopostrežni obliki daje 400 obrokov, z dodatnimi napravami pa je mogoče v primeru potrebe pripraviti tudi 800 obrokov. Za izobraževanje je na razpolago amfiteatralna učilnica za 150 ljudi, manjša učilnica za programiran pouk s 50 sedeži in nekateri drugi prostori.

Kaj trenutno delate?

Trenutno urejamo celoten zunanji del šotorišča, kjer bo prostora za okoli 400 ljudi. Prav tako urejamo tudi zunanji amfiteatralni del za razne večje svečanosti in predavanja. Pripravljamo tudi terene za razna športna igrišča. Vsekakor bomo uredili še sanitarije za zunanji šotoriščni del in zunanjo razdelilno kuhinjo za šotorišče. Potem bo center dograjen tako, kot je bil v zasnovi tudi načrtovan.

Lani so v Pekrah pripravili tudi obrambno izobraževanje študentk. Prav tako pa redno pripravljajo obrambno izobraževanje izvenšolske mladine.

Kaj predvidevate še letos?

Letos bomo do konca leta organizirali tudi usposabljanje pripadnikov civilne zaštite. V centru se bodo urile prav tako tudi nekatere enote teritorialne obrambe. Prostori centra bodo do konca leta popolnoma zasedeni.

Kakšne so ocene o delovanju centra?

Vsi naši obiskovalci so navdušeni nad ureditvijo centra in njegovim delom ter pravijo, da bi takšne ali podobne centre morali imeti tudi v drugih krajih Jugoslavije. Takšnega mnjenja so bili tudi vidni predstavniki zveznega in

republiškega sekretariata za ljudsko obrambo, generalštaba, republiškega štaba za teritorialno obrambo in zveze rezervnih vojaških starešin. Za nas pa je pomembno zlasti mnenje udeležencev usposabljanja. V glavnem so vsi pozitivno ocenili delo centra in način usposabljanja tako s pedagoškega kakor tudi stanovanjsko-prehrabnega vidika. Vsi v centru pa se zavedamo, da bo treba storiti še več, da bi metode in organizacijo usposabljanja za potrebe SLO in DS še izboljšali in izpopolnili in tako dosegli na tem področju še večje uspehe.

M. Kos

Slovesno so obeležili dan graničarjev

Tako kot po vsej naši domovini so slovesno obeležili dan graničarjev tudi prebivalci krajevnosti Hrvatini na Koperskem. Predstavniki družbenopolitičnih organizacij, krajevnosti in predstavniki KS Ankaran ter nekaterih delovnih organizacij iz Kopra so obiskali karavlo in tako popestrili praznik. Po podelitvi priznanj vojakom za dosežene uspehe so predstavniki ZRVS, član krajevnosti skupnosti ter pionirji iskreno čestili

tali graničarjem za njihov praznik ter jim zaželeli dobro počutje v njihovem kraju in mnogo uspehov pri opravljanju zahtevnih nalog pri zagotavljanju naših varnih meja.

Graničarjem so izročili priložnostna darila, pionirji pa so jim dali šopke cvetja. Starešine so se v imenu graničarjev zahvalili za obisk z željo, da bi se sodelovanje med občani in enotami JLA, še posebej pa z obmejnimi enotami še popestrilo.

Ivan Kogoj

Graničar z nepogrešljivim spremljevalcem

Kot že vrsto let doslej so v krajevni skupnosti Gorjansko na Krasu ob dnevu graničarjev tudi letos pripravili slovesnost in srečanje z vojniki s karavle »Vas Gorjansko«. Prireditve so se udeležili tudi zamejski Slovenci in delegacija zveze italijanskih partizanov. Zbranim je najprej spregovoril predsednik KS. Poudaril je, da krajin in pripadniki JLA že dolga leta uspešno in tesno sodelujejo, še posebej pa se je graničarjem zahvalil za veliko pomoč pri številnih akcijah. Po recitalu, ki so ga pripravili mladinci in graničarji, je spregovoril tudi predsednik zveze združenj borcev sežan-

ske občine Alfonz Grmek.

Na slovesnosti so Emilu Dugulini in Bogdanu Rudežu podelili krajevna priznanja Osvobodilne fronte za požrtvovalno delo na področju civilne zaštite in splošne ljudske obrambe. Priznanje so prejeli tudi graničarji. Spominske značke Osvobodilne fronte pa so podelili triinsedemdesetm krajanom, ki so med vojno vihrilo prispevali svoj delež k naši svobodi kot kurirji in aktivisti.

Delegacija borčevske organizacije je k spomeniku padlim položila venec. Po proslavi pa je bilo tovariško srečanje.

Danijel Božič

ZRVS in družbena samozaščita

Mestna organizacija, občinske in krajevnosti organizacije ZRVS v Mariboru so prispevale pomemben delež k podružbljanju SLO in družbene samozaščite. Komisija za družbeno dejavnost, ljudsko obrambo in družbeno samozaščito pri mestni konferenci ZRVS Maribor je večkrat obravnavala vsebino dela, organizacijske oblike, možnosti in način vključevanja RVS v razne oblike aktivnosti na področju ljudske obrambe in družbene samozaščite, v akcije, katerih nosilci so družbenopolitične organizacije, družbenopolitične skupnosti in drugi. Posebno pozornost so namenili vključevanju RVS v razna društva, pomembna za SLO, v katerih naj bi prispevali k uresničevanju enotnih idejnopoličnih izhodišč koncepta SLO in DS. Zaradi tega so bili v zadnjem času doseženi pomembni premiki tako v kakovosti kot tudi v množičnosti delovanja mariborskih rezervnih starešin na tem področju. Rezervni vojaški starešine so se pojavljali tako v vlogi organizatorjev, nosilcev in izvajalcev posameznih aktivnosti, kot so predavanja, organizacija in priprava vaj in proslav ob dnevu oboroženih sil in ob drugih priložnostih. Še posebej so se rezervni vojaški starešine Maribora aktivno in tvorno vključevali v delo krajevnosti skupnosti ob raznih akcijah, kot so bile NNNP, volitve in razne druge oblike delovanja družbenopolitičnega in družbenega življenja v krajevnosti skupnosti in občinah.

organizacija ZRVS na mestni ravni organizirala okroglo mizo o delovanju organizacije ZRVS. Pripravili so tudi sprejem in pogovor ob obisku predsednika zvezne konference ZRVS Jugoslavije. Takrat se je predsednika pohvalno izrazil o organizacijskih in ostalih delovnih rešitvah znotraj organizacije tako v Mariboru kakor tudi v Sloveniji.

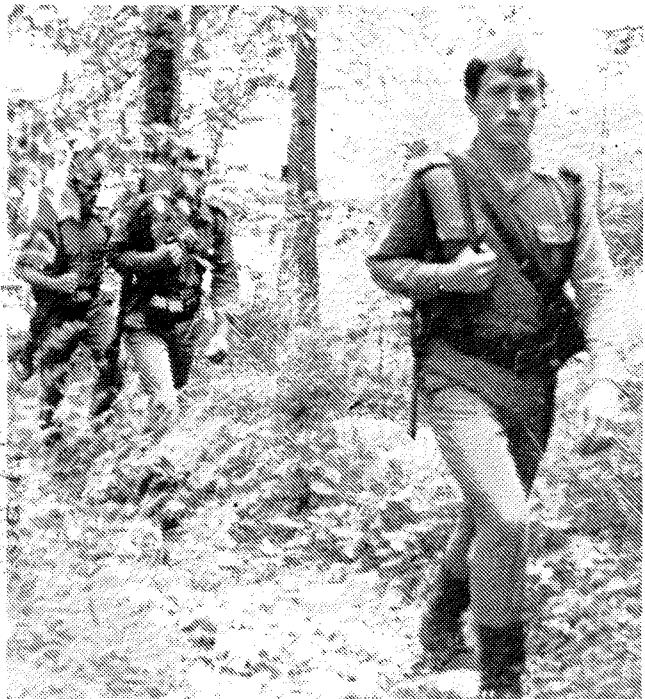
Mariborski rezervni starešine so pripravili sprejem za rezervne vojaške starešine iz občine Peščenica. Ob tej priložnosti je organizacija občine Peščenica izrazila željo, da bi navezala tesnejše stike z občinsko organizacijo ZRVS Maribor-Tezno. Razen tega so v Mariboru organizirali vrsto tekmovanj in pohodov v krajevnosti, občinskih in mestni organizaciji ZRVS. V vse te aktivnosti so pritegovali tudi mladino, ki se je rada odzvala vabilu.

Kljub temu pa v Mariboru samokritično ugotavljajo, da so še vedno premalo naredili na področju dela in vzgoje z mladino.

V prihodnje bo organizacija ZRVS v Mariboru namenila še večjo skrb mentorski vlogi organizacije med mladimi v mladinskih organizacijah in šolah. Pomembna bo pomoč rezervnih vojaških starešin pri delu obrambnih krožkov, pri izvajanju obrambnih dni in drugih akcijah. Pomembno področje družbenega delovanja organizacije bo tudi pri razvijanju in ohranjanju revolucionarnih tradicij.

V preteklem obdobju je or-

K. M.

V dneh, ko so slavili svoj praznik graničarji, se je še bolj utrdila misel Edvarda Kardelja, da je najbolj varna tista meja, ki jo čuva narod sam. V številnih primerih je obvelo domačina pomagalo, da so graničarji opravili svojo nalogo. Prav tako pa se graničarji uspešno vključujejo v življenje sredine, kjer služijo vojaški rok. Z mladino in drugimi krajinami uspešno sodelujejo na vseh področjih življenja in dela.

Anton Sigulin, akademski kipar:

»Delaš, kolikor hočeš,
ješ pa, kadar imaš!«

Kdorkoli pozna delo in življenje likovnika, slikarja, v našem primeru akademskega kiparja, se pač mora sprijazniti s trditvijo: to je težko delo, polno odrekanj in presenečenj, pa tudi razočaranj, za svobodnega umetnika pa še toliko bolj, trditev, da delajo, kolikor hočejo, in

Kipar Anton Sigulin

jedo, kadar imajo, ni nikakor iz trte zvita!

V svojem ateljeju v Ljubljani že vrsto let ustvarja priznani akademski kipar, zdaj že upokojeni profesor likovnega predmeta Anton Sigulin. Luč sveta je zagledal leta 1917 v Trstu, sedaj pa z družino živi v Dravljah, v

krajevni skupnosti Dolomit-ski odred.

S kiparstvom se je pričel ukvarjati v zgodnjih letih. Osnovne veščine si je pridobil v Ljubljani pri profesorju Francetu Kralju, potem ga je želja po ustvarjanju zanesla v Beograd. V letih 1937/41 je študiral na tamkajšnji akademiji pri profesorjih Rosandiću in Stojanoviću. Tik pred diplomom je moral študij opustiti, kajti pričela se je druga svetovna vojna in ljudska revolucija.

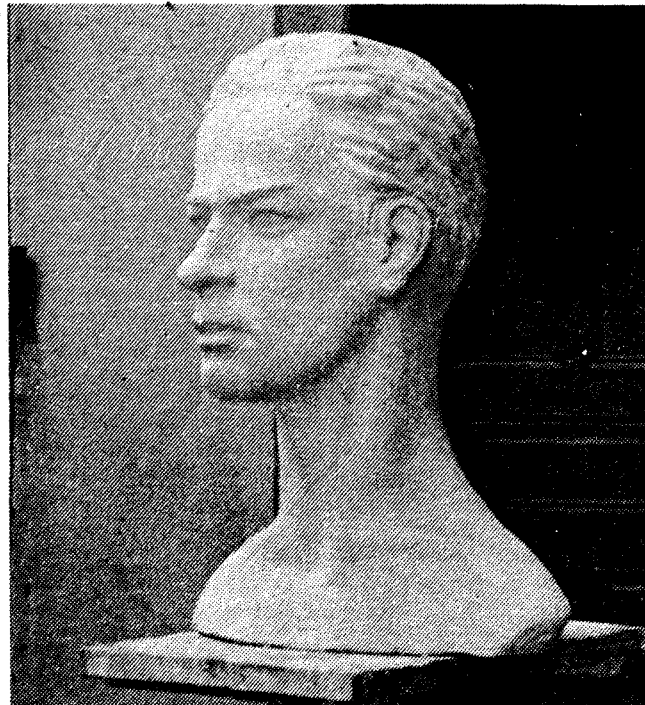
Vojna, bojišča in zapori. Po kapitulaciji Italije se je priključil prekomorskim brigadam, kmalu ga srečamo kot političnega komisarja na ladji »Ljubljana« in še na nekaterih odgovornih funkcijah v mornarici, dokler ga niso avgusta leta 1944 poslali v Moskvo, kjer je bil napovedovalec radia »Svobodna Jugoslavija«. Med bivanjem v Moskvi pa ni pozabil na notranji klic kiparja in je obiskoval ateljeja dveh pomembnih sovjetskih kiparjev Epsteina in Merkurova, kjer je izpopolnjeval svoje znanje in izraz. Po povratku v domovino je bil nekaj časa kustos za kiparstvo v Moderni galeriji v Ljubljani, nato sodelavec na takratnem ministrstvu za kulturo in pro-

sveto, leta 1949 pa se je posvetil poklicu likovnega pedagoga na gimnaziji in osnovni šoli v Sentvidu pri Ljubljani. Zdaj že 65-letni Anton Sigulin še naprej pridno ustvarja kot kipar-svobodni umetnik.

Pred približno štirimi meseci je sklenil pogodbo s KO ZB NOV pri krajevni skup-

nosti Dravljice, da izdela dva doprsna kipa, in sicer kip Marije Draksler-Marjane ter kip Milana Mravljeta, prvega za potrebe doma starejših občanov v Dravljah, poimenovanega po Mariji Draksler, drugega za novozgrajeno osnovno šolo »Milana Mravljeta« v Dravljah.

Ko je Sigulin po nekajmesnem trdem delu kipa končal, se je zapletlo: »Ko smo pogodbo sklenili, sem se dela z veseljem lotil. Sedaj sta doprsna kipa končana in čakata v mojem ateljeju. Zakaj?! ZIS je pred časom sprejel sklep o nefinansiranju nekaterih negospodarskih dejavnosti. Ta odlok me je prizadel tako, da za konča-

Statua Milana Mravljeta

Sigulinov portret Marije Draksler-Marjane

no delo nisem prejel plačila, tudi za stroške ne. Menim, da sklep ZIS, kolikor je že upravičen, ni v celoti sprejemljiv, vsaj za nas umetnike ne! Mar naj opustim kiparsko delo in pozabim na nekajmesečni trud in stroške pri izdelavi kipov? Sredstva potrebujem tako za preživljanje svoje družine kot za nadaljnje delo!« je povedal Sigulin.

Težko je verjeti, da kulturna skupnost nima sredstev za tovrstno kulturno dejavnost, lažje pa je verjeti, da je kipar oškodovan. Bosta morala doprsna kipa še naprej samevati v ateljeju, kolikor

se zanje in za kiparja ne bodo zavzele družbene organizacije v krajevni skupnosti? Sigulin je ponosen na svoja dela, na spomenik pred osnovno šolo v Vranskem, spomenik generala Maistra v Kamniku, doprsne kipe Vojke Šmuc, Veljka Vlahovića, Boruta Mačka, Danile Kumar in še vrsto drugih, ki jim je vtisnil pečat človeške skromnosti in topline. Žal nam bo, če bo zaradi administrativnih ukrepov (pa morda tudi zaradi samovolje posameznikov), okrnjena njegova umetniška ustvarjalnost...

Jože Čurin

Družbeni dogovor o Festivalu Kurirček

Na svetu za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih izročil NOB in spomeniško varstvo pri predsedstvu mestne konference SZDL Maribor so obravnavali družbeni dogovor o organiziranosti in izvajanju dejavnosti Festivala Kurirček, ki naj bi ga sklenili skupščina mesta, mestna konferenca SZDL, ZZZB NOV mesta in mestna konferenca ZSMS Maribor, Kulturna skupnost Slovenije, Izobraževalna skupnost Slovenije, Raziskovalna skupnost Slovenije, mariborska mestna kulturna skupnost, JLA-poveljstvo garnizije Maribor, tamkajšnji dom JLA, Mariborska knjižnica in Zveza kulturnih organizacij v Mariboru.

Udeleženci se bodo v skladu s tem dogovorom zavzeli za uresničevanje nekaterih temeljnih smotrov, ki jih bo Festival Kurirček uresničeval v okviru svojih temeljnih dejavnosti. Tako bo spodbujal umetniško snovanje za otroke in mladino v duhu socialističnega patriotizma, razvijal ljubezen do domovine in svobode na temeljih pridobitve našega narodnoosvobodilnega boja ter utrjeval v mladem rodu duh bratstva, enotnosti in enakopravnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti ter zavest o humanizaciji samoupravnih socialističnih odnosov. Poleg tega bo mlade vzgajal k zvestobi do socialistične skupnosti in k obram-

bi neodvisnosti naše domovine ter jih spodbujal k zavesti, da bodo le s tvornim delom in znanjem prispevali k vsestranskemu napredku naše socialistične skupnosti.

V družbenem dogovoru so opredelili tudi dejavnosti Festivala na področju strokovnih študijskih nalog. Tako bo preučeval in ugotavljal probleme umetniških prizadevanj, ki so namenjena otrokom in mladini, zlasti na področju književnosti ter likovne in glasbene umetnosti, pri čemer je središčna pozornost naravnana na tematiko iz NOB oziroma revolucije. Festival bo zbiral v študijske namene umetniške stvaritve za otroke in mladino s tematiko NOB oz. revolucije. Organiziral bo strokovno preučevanje umetniških stvaritev s to tematiko. Z rezultati strokovnega preučevanja bo seznanjal javnost prek svojega rednega Zbornika in z drugimi sredstvi obveščanja. Sodeloval bo pri pripravi in tudi sam izdajal strokovno literaturo, ki spremlja in vrednoti umetniško ustvarjanje za otroke in mladino. Poleg tega bo spodbujal kritično spremljanje umetniške ustvarjalnosti za otroke in mladino. V ta namen bo še vnaprej izdajal zbornik Otrok in knjiga. Organiziral bo posvetovanja na raznih ravneh, kjer poteka razprava o umetniški ustvarjalnosti, zlasti o književnosti za

otroke in mladino, o njeni umetniški ravni ter idejni in vzgojni usmeritvi v duhu socialističnega patriotizma. Za populariziranje dobre literature Festival Kurirček vsako leto razpisuje literarne natečaje in prek njih spodbuja umetniško snovanje za otroke in mladino na temo naše revolucije. Prek natečajev spodbuja tudi glasbeno ustvarjalnost (zborovske in otroške mladinske pesmi) ter izdaja pesmarico Zapoimo veselo. Festival spodbuja tudi lastno ustvarjalnost

otrok in mladine na literarnem in likovnem področju.

V družbenem dogovoru so opredelili tudi kulturne manifestacije oziroma prireditve Festivala. Tako naj ob sodelovanju književnikov, borcev NOB in članikov JLA organizira literarne nastope po vsej Jugoslaviji, pripravlja knjižne in likovne razstave ter gledališke in glasbene prireditve, koncerte, slavnostne akademije in podobne kulturne akcije. Pri svojem delu se

povezuje s festivalom Kurirček v Kičevu, z Zmajevimi igrami v Novem Sadu in z Jugoslovanskim festivalom otroka v Šibeniku.

Za izredne umetniške dosežke na področju ustvarjanja za otroke in mladino na temo iz NOB oziroma revolucije podeljuje Festival priznanja partizanskega kurirja. Festival Kurirček organizira tudi bienalno revijo otroških in mladinskih pevskih zborov »Srečanje ob partizanski pesmi«. Potreben denar za izvajanje vseh teh akcij bodo v skladu z družbenim dogovorom združevali: Kul-

turna skupnost Slovenije, Izobraževalna skupnost Slovenije, Raziskovalna skupnost Slovenije, Kulturna skupnost Maribor, Izobraževalna skupnost Maribor ter druge organizacije in skupnosti, kadar se za to dogovorijo. Za deleže se udeleženci dogovorijo posebej in jih vnesajo v svoje srednjeročne in letne planske dokumente. Festival Kurirček bo svoj letni finančno ovrednoteni program predložil samoupravnim interesnim skupnostim oziroma drugim organizacijam in skupnostim vsako leto do 30. oktobra.

M. Kos

Goriški letnik 1981

Goriški muzej iz Nove Gorice periodično izdaja publikacije z naslovom »Goriški letnik« z zapovrstno številko. Letnik 1981 nosi številko 8. Glede na vsebino gre pravzaprav za zbornik poljudnih strokovnih in znanstvenih sestavkov z mnogih področij – od davnine v današnji dan. Tako so urejevalci – glavni in odgovorni urednik je Branko Marušič – zbrali 50 samostojnih naslovov in jih opremili z ustreznimi slikovnimi ponazorili. Med odločitvami ustanoviteljev je tudi sklep, da bo vsak letnik vseboval – lahko rečemo – osrednjo temo. V skladu s proslavami 40-letnice oborožene vstaje jugoslovanskih narodov je tako v »Goriškem letniku 1981« strokovna znanstvena monografija izpod peresa zgodovinarja Cvetka Vidmarja, z naslovom »ORIS ZAVEZNIŠKE VOJAŠKE UPRAVE V SLOVENSKEM PRIMORJU (12.6. 1945 8 15.9. 1947)«. Menim, da terja ta sestavek ustrezen poudarek v javnosti. Zakaj?

Slovenci smo edinstven narod. Ko so se naši predniki v 6. stol. n. e. naselili v osrčju Evrope in dosegli najširše območje v 9. stoletju – kot vemo, je segalo tja v današnje Bavarsko in do samega Duna – se je začelo prisilno umikanje, ki traja pravzaprav do Osimskega sporazuma! In vendar narod živi. In bo živel še trdnje, če bo obnavljal (in po-

glabljal) poznavanje svoje zgodovine. Za krepitev samozavesti in v morebitno pravočasno umikanje pred novo nevarnostjo...

Cvetko Vidmar: ...Za Jožefa II., Napoleona in Bacha, če omenim samo najpomembnejše snovalce moderne upravne organizacije, so vestni uradniki risali meje svojih političnih-teritorialnih enot po našem ozemlju: kresij, komun in občin. Gotovo predstavlja poseben dokaz izredne izpostavljenosti slovenskega ozemlja dejstvo, da so se samo v zadnjih 170 letih na njem kot oblastniki zvrstili Avstrijci, Francozi, Madžari, Nemci, Italijani in na njegovem zahodnem robu v Slovenskem Primorju končno še Angleži in Amerikanci, najprej v coni A Julijske krajine v letih 1945 – 1947, nato pa še v coni A STO do leta 1954...! (Podčrtal J. S.)

Angleži in Amerikanci so bili – resda le kratek čas – zadnji tuji oblastniki na slovenskem ozemlju. Zares zadnji?

Obdobje Zavezniške vojaške uprave Julijske krajine je avtor Cvetko Vidmar prikazal v »Goriškem letniku 8« tako temeljito in strokovno, da bi se z njegovo vsebino morali seznaniti vsi preživeli borci NOB na Slovenskem. Pridana je namreč tudi predzgodovina. Bralcem marsikaj pojasni: o takratnih časih (1941-45) in o poznejših, današnjih dneh.

Jaka Slokan

Partizanske domačije

Na Danici up stoji!

Mirtova mati ni priznala poraza

Mirtova domačija. Ravne nad Senovim. Kup poslopij se naslanja na breg, povsem zgoraj je slutiti gozdovje prostranega Bohorja. Vročina nad brajdami, ki varujejo Slavka Mirta, gospodarja, vsega oznojenega, avgustovska vročina, ki pritiska, neznosno pritiska, poganja ljudi v lenivost, še kure vsiljivo iščejo senco.

Gospodar Slavko sedi pod brajdami. Mogočno in nepremično in pot mu teče s čela. Neobrito lice se skriva med rokami, ki oklepajo obraz. In s kurami silijo na dvorišče še

vile na Bohorju, ves razbolen in naletel na prve partizane. V Zajselah, pri Zupančevi Micki, partizanski mamci, so ga previli in prenesli v partizansko bolnico v bohorskih

Po nekaj dneh bivanja v bataljonu kozjanskega odre- da so Slavku dali priložnost, da se izkaže. Izkazal se je.

»Pri Velikem kamnu sem s soborci razorožil nemško patrolo. Postal sem komandir kurirske postaje številka tri, Anže pri Brestanici, takratnem Rajhenburgu. Tam sem bil kakšnih pet, šest mesecev. Medtem so odpeljali mater. Kot talko. Odvlekli so

31

Auschwitz, kjer so ju v nekem kamnolomu dotokli s kamni. Franci Sinkovič, Franciškin nečak, se je nekega dne skupaj s sodelavci preoblekel v gestapovsko uniformo in rešil iz sevniških zaporov Kvedra. Dvainštridesetega so Francija v zagrizeni borbi pri Kunejevem hramu, ko se je Brežiška četa upirala do zadnjega borca, živega zajeli in ga naposled v Mariboru ustrelili.

Pod vtisom vseh teh dogodkov se je mati Franciška odločila. Brez moza, brez najstarejših dveh sinov. V hišo so začeli zahajati partizani in domači aktivisti.

Tudi moževega brata, Jožeta Mirta, so pritepane pi-javke izgnale na Hrvaško. In ko je Franciška o vsem premišljevala, ji je brzkone nekaj reklo: tako, kot ravnaš, bi ravnal brzkone tudi jaz. Bil je glas pokojnega...

»Ko me ni bilo, so k nam prihajali Alojz Zupanc, Tine, Jože Radej, Pepca Zlender, Lovro Breznikar, Rudi Brence, Jernej Jereb in še veliko drugih, nadaljuje pripoved svobodnih gozdov Slavko. Tokrat ne diha težko, to se mu pojavlja le ponoči, v urah bedenja, stiske in premišljevanj.

Poklicali so me v odred, da bi postal komandir specialnega voda. Lovili smo žive Nemce. Na Vidmu so one-sposobili tovarno papirja, v Brestanici mobilizirali železničarje.

V baraki, kjer so bili kret-ničarji, je bilo takrat enajst Nemcev. Tega nisem vedel. Ko sem vstopil, misleč, da so v baraki naši fantje, Slovenci, sem se našel pred Nemci in takoj zavpil: Roke gor. Nemec, ki ga nisem prav dobro videl, ni izgubil prisebnosti vrgel mi je v glavo puško. Vendar sem treznost in mir obdržal tudi sam: vseh enajst sem pokosil z rafalom. Dva sta bila ranjena, ostali mrtvi. V Anžah sem prijel dva Nemca živa...

Sredi živahno razpredene-ga pogovora je na dvorišču zarohnel traktor. S sedeža je vihravo skočilo dekle, kot da bi imelo pod seboj konja. Danica Mirt, Slavkova naj-starejša, menda tudi »presto-lonaslednik«. Dekle štirinaj-stih let, živordečih lic. Slavku zasije obraz, vročina se umika ponosu...

»Kolikokrat smo že rekli, da bi vsi skupaj odšli na Bohor, kjer je bil Slavc ranjen, pa saj veste, kako je, bolezen, delo, skrb, odlagamo pač,« pojasnjuje žena Marica in pogleduje od strani moza.

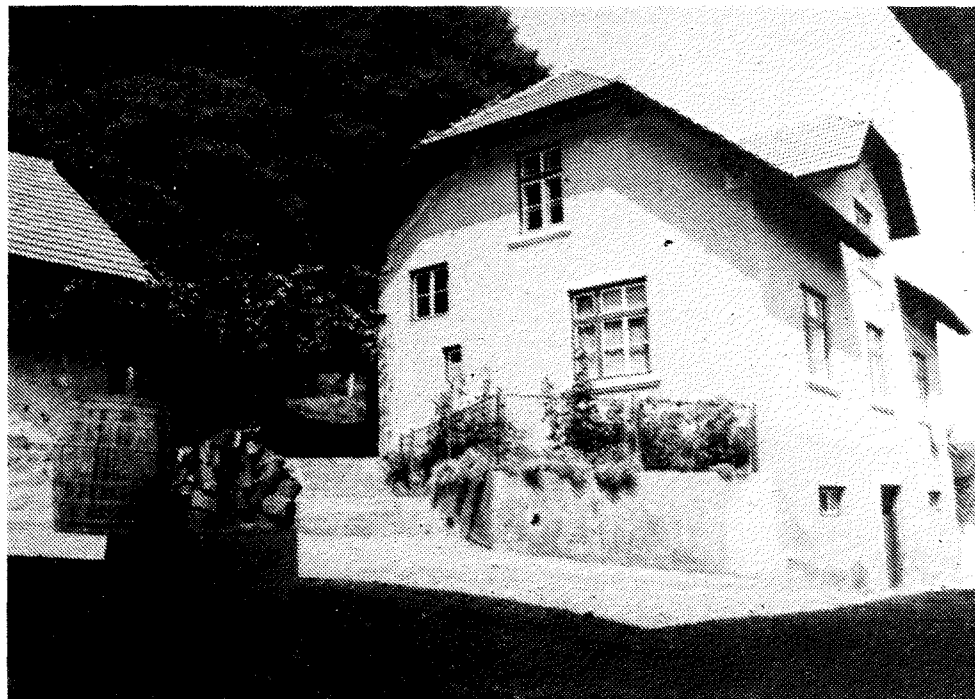
Slavko Mirt v Celju leta 1945

»Seveda bomo šli,« zajame sapo dekle, Danica.

»Medve sva že bili tam,« odrezavo reče trinajstletna Anica, ki se že tudi poizkuša na traktorju (»Oče ne pusti!«). Najmlajše ni bilo doma, Marija, desetletnica, ki je jokala, ko se je ločila od doma, in se, le nekaj malega po tistem, ko smo se poslovi-

na kmete. Neveste ne dobe ženinov, ženini ne nevest.

»Bi dejal, da bi še vse šlo, pomodruje pod brajdami Slavc, če bi cene štimale. Glejte, mi smo v službi zemlje, mi se ne moremo zmišlje-vati čez noč, kot se to dogaja pri nas. Zemlja ne pozna sprenevedanja. Je že res, da je kmet dandanes bolj spo-

Na Mirtovini je prijetno

muhe in vse, kar je živega. Pod obronki Bohorja je ta čas mirno, zapeto in soparica meče ljudi iz ravnotežja.

Ljudje, ki poznajo ali ki so poznali gospodarja na Mirtovini nad Senovim, možakarja, kakršnega ni daleč naokoli, s svojimi stošestdesetimi kilogrami in razbolelim

hostah. Vojne je bilo za Mirta za vselej konec.

Pod brajdami si odpre srajco, zmaličena rama je ob nasmejanem obrazu, temno porastlem, še strašnejša, sled vojne za vselej neizbrisna.

»To naredi prekleta dum-dumka,« reče.

Tretji rod Mirtov živi na domačiji, kjer gospodari Slavko, ki je znal pokazati vetra sovražniku. A hvali se ne.

Preden ga je vrglo v vrtinec, je stari Mirt, oče, redil dvanajst do trinajst glav živine. Napreden gospodar napredne miselnosti. Senovski župan, član šolskega odbora, ustanovni ud hranilnice in posojilnice.

Družina se je staremu Mirtu razrastla, kar tako, od danes na jutri. Šest otrok, štirje fantje, dve puncici, se mu je narodilo in kajža je postala majhna. Ni še vročina vojne-ga ognja švistnila v zrak, ko se je stari Mirt odločil, da kajžo razširi, in ni še povsem zastavil delo, ko ga je nekdo podrl s kolesom. Po petih mesecih je gospodar na Mirtovini umrl. Krdelo otrok, najstarejši jih je premogel sedemnajst let, najmlajši šest, je onemelo, mati je stiskala zobe. Na zidavo ni nihče več pomislil.

»Naredilo se je tako, pravi Slavko in pot mu teče neugnano po licu, da sva z bratom Jožetom morala v nemško vojsko. Dvainštridesetega so naju pobrali in poslej se je začela za naju Kalvarija. Zakaj sva šla? Morala sva! Če ne bi odšla, bi izselili mater z vsemi otroci vred. Mati je molčala, morda je to pomenilo tiho pritrditev, morda kaj drugega.

Brata Jožeta so na fronti zajeli, jaz pa sem se aprila 1944 vrnil in takoj odšel v partizansko vojsko.

Zgodba se razpleta pod brajdami. Pridružijo se otroci, Slavkovi dekleti, kramljanju, tolikokrat slišnemu in najbrž nikoli povsem dorečenemu, prisluhne še žena.

jo v Krško, otroci so ostali doma sami s teto. Mati Franciška je bila zaprta vsega skupaj en mesec.

Posrečilo se nam je: dobili smo nemčurja Laknerja, paznika v senovškem rudniku, in ga pozneje zamenjali za mater in še devet drugih talcev.

Mati prisluhne gozdovom

Dnevi brez Jožeta in Slavka so se materi Franciški strahotno vlekli, ko se je v hiši pojavil njen brat Maks Sinkovič. Pepija so aretirali skupaj z ženo že enainštiridesetega in ju odpeljali v

Danica: »Kmetovanje me veseli, toda tudi oče potrebuje pomoč!«

Slavko Mirt

li, vrnila, vsa vesela in zadovoljna, da se znova lahko stisne k očku.

»Mi smo v službi zemlje!«

Dumdumka je opravila svoje, Slavko se je vrnil domov, vendar komaj sedemštridesetega, prijel za plug in koso, se zapodil med ozare, ljubkoval senožeti in domačnost očetnjave. Nič mu ni bilo pretežko.

»Tisti, ki je le enkrat pošte-no skusil zemljo, se tega vo-nja nikoli ne reši.«

In te besede priklicajo na Slavkov obraz zadoščenje, izraz zaljubljenca.

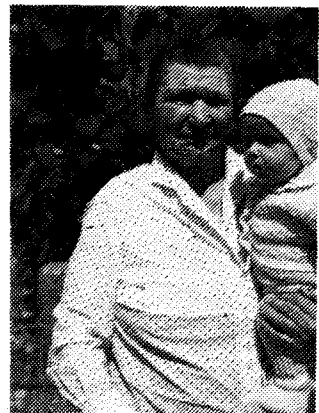
Danica pojde v kmetijsko šolo in ko najde izvoljenca, zagospodari na kmetiji partizana Slavca iz Kozjanskega odreda. A kaj: nihče ne mara

štovan, vendar smo dali kmetu stroje v roke vsaj deset let prepozno in premalo odločno. Moja beseda je, da bi lahko obdelali še veliko več zemlje, le z besedami pa tega ne bomo storili. Tole besedovanje so kalni potoki, reke brez brzic.

Ko se bo Danica vrnila, da se ne bi, Slavc ne more – in noče – verjeti, s kmetijske šole, bosta zgrabila. In dekleta, Anica, Marička, vsi, kar jih je. Slavko brzkone z nasveti, dekleta s pridnostjo. Takrat se bodo preusmerili. V živinorejo. Za to imajo pogoje. In veselje. Kdor je pog-nal korenine globoko v zemljo, tega ni moč iztrgati, izpu-liti iz domačije...

Načrti morajo stati trdno na tleh, reče Slavko. Vedeti moraš, čemu in zakaj se bo-riš, za koga se tolčeš!

Milenko Strašek

Franciška Mirt z vnukinjo Danico

srcem in od dumdumke raz-parano ramo, navadno pore-ko: Slavc je možakar in pol.

Tako pravijo o fantu, ki je bil komandir zaščitne čete Kozjanskega odreda. To go-vore o človeku, ki je mesec dni pred svobodo brezskrb-no jahal vranca po bohor-skih prostranstvih in naletel na Nemce. Pri Škofovem križu. Tistikrat je nesel pošto za odred in – pošta je morala priti v prave roke.

Razbesneli so se rafali, za-presketale puške. Mirt ni premišljeval. Spodnesli so mu konja, žival se je zgrudila pod njim mrtva. Slavko je streljal. Enega je ranil, drugi se ga je oprijel. Slavko je streljal. Brez prestanka. Po-tem ga je zadelo v levo ramo, topo, z močnim udarcem. Domdumka mu je razmesa-rila ramo.

Zamenjava za mater

In vendar se je nekako pre-tolkel, kako, še sam ne ve, tam do mraka do Hafnerjeve

Pred proslavo v Senožečah Ob 40-letnici kurirske relejne postaje P-3

Kurirji karavle P-3, ki je v času NOB delovala v Lozi pri Senožečah, praznujejo letos 40-letnico njenega nastanka. Bila je to prva kurirska postojanka na Primorskem, ki je imela organizirane zveze na principu releja že vse od novembra 1942 dalje. Za njen zametek pa je šteti že »Tarzanov vezni punkt« pod Vremščico v jeseni 1941.

Od skupno 53 kurirjev, ki so v posameznih obdobjih od 1942. do 1945. leta opravljali dolžnosti na tej relejni postaji, je danes živih še 32. Tovarištvo, ki se je tedaj skovalo jih združuje še danes. Ostale so trdne vezi, ki se prepletajo od kraja v kraj, koder posamezniki sedaj živijo. Večkrat se sestajajo, obujajo in pišejo spomine, načrtujejo in organizirajo vsakoletna srečanja ob borčevskem prazniku ali dnevu vstaje. Pa tudi na pohodu ob žici okupirane Ljubljane so stalni udeleženci. Gonilna sila vsega delovanja je njihov nekdanji komandir tov. Vojko, ki je, kot nekoč, še vedno na čelu svojih kurirjev in glavni pobudnik vseh srečanj. Tudi tokratnega ob jubileju, na katerega so se posebno skrbno pripravili. Že meseca maja so izdelali in

Jože Jelerčič Vojko, komandir karavle P-3

dali v prodajo značko karavle P-3 s prav posrečenim likom kurirja. Z izkupičkom bodo krili stroške ob proslavi. Poskrbeli so tudi, da bo postavljena spominska plošča njihovemu padlemu kurirju Francu Grzelju.

Proslavljanje svoje 40-letnice vključujejo nekdanji kurirji P-3 v skupno praznovanje sežanskega občinskega praznika, ki bo letos prav zaradi njih potekalo v krajevni skupnosti Senožeče od 27. do 30. avgusta. V teh dneh se bodo tam zvrstile številne slavnosti in prireditve: od otvoritve asfaltirane ceste skozi Otošče ter kanalizacije in vodovodnega

omrežja v Lažah, akcije NNNP, vaje pripadnikov teritorialne obrambe in sprejema mladine v njihove vrste, do odkritja treh spominskih obeležij ter nastopov članov domačega kulturno-umetniškega društva. Na slavnosti seji Sveta krajevnne skupnosti bodo podelili vrsto priznanj, karavli P-3 pa domicilno listino. Ob vsem tem se bodo prepletala tovariška srečanja nekdanjih kurirjev z domačini, ki so jih v vojnih dneh vedno podpirali in hranili. Skupno bodo slavili svoj jubilej in občinski praznik, v znamenju delovnih zmag in prenosa tradicij NOB na mladi rod.

Te dni je izšla tudi svečana številka krajevnega glasila »27 vasi«, ki je v celoti posvečena 40-letnici karavle P-3 in občinskemu prazniku. V njej je objavljena kronika karavle, katere avtor je Jože Jelerčič – Vojko, ki ima tam najdaljši staž in jo je tudi kot komandir najdalj uspešno vodil, čeprav je bil najmlajši med njimi, saj mu je bilo tedaj komaj 18 let.

V kroniki je podrobno opisan nastanek in delovanje P-3 ter številne akcije in junaški podvigi kurirjev, ki so dve leti in pol taborili v Lozi. To je v gozdu med železni-

ško progo in cesto Trst-Ljubljana, na zemljepisno in strateško zelo važnem prometnem območju »postojnskih

Po tem osnutku je bila izdelana značka karavle P-3 in priznanja kurirjem

vrat«, ki jih je okupator skrbno varoval. Zato je imel tam okrog stalno razporejenih 10 do 15 tisoč vojakov v gosto nasejanih postojankah. Tesno med njimi pa so tekale kurirske poti...

C. M.

Še ena uspela akcija mladincev V slogi je moč

Ceprav je bila vas Metulje prva partizanska vas na Blokah, saj je stisnjena pod gozdovi dajala zavetje in hrano marsikateri partizanski enoti, si s tem še ni zagotovila napredka. Vaščani, posebno mladi, so ugotavljali, da se je za njihovo vas čas ustavil. Medtem ko so druge ceste asfaltirali, njihove še pluzili niso. Včasih se je dogajalo, da v primeru smrti niso mogli prepeljati mrlica na pokopališče in so ga na pogrebni smučeh v globokem snegu rinili proti Novi vasi. Tudi zdaj se to lahko zgodi, ker je cesta preozka in nižja od drugega zemljišča tako, da jo bloška burja hitro zapihava s snegom in jo vaščani tudi s traktorji težko spluzijo. Zgodilo se je že, da se je v globokem snegu ustavilo tudi po pet traktorjev.

Zapostavljanje vasi je povzročilo, da je nekaj hiš propadlo, samo v enajstih hišah od skupno enaindvajsetih so še mladi ljudje, ki bi v primeru, če bi imeli normalno prehodno pot hodili v službo in kmetovali. Vas ima velike možnosti razvoja kmetijstva, saj jo obdajajo lazi in travniki, ki bi se lahko uredili v intenzivne čredinske pašnike. Danes si tudi težko predstavljamo, da morajo vaščani vstati že pred četrto uro zjutraj in potem gaziti sneg do Nove vasi. Mladi so to že prenesli, starejši ljudje in šolski otroci, ki nimajo prevoza v šolo pa niso zmogli poti. Zato je bilo ogromno odsotnosti s pouka.

In so se mladi naveličali tega, se skupaj z ostalimi vaščani dogovorili, da bodo cesto dvignili v

povprečju za 35 cm in jo burja ne bo mogla zasipavati s snegom. Nekaj denarja so zbrali sami, vsaka hiša je prispevala od 5000 do 10.000 din, nekaj pa so dobili od delovnih organizacij s tega področja. Z udarniško akcijo mladincev krajevnne skupnosti Nova vas in Notranjskega študentskega kluba, je bil ta problem rešen. Ostalo je le še nekaj malenkosti, pa bo cesta popolnoma končana – nasutje finega gramoza, postavitev lesenih ali žičnatih ograj na burji najbolj izpostavljenih delih ceste. V načrtu imajo tudi izpeljavo akcije 88 dreves za tovariša Tita in ponosni bodo če bo izbrana lokacija ob obnovljeni cesti.

Zagnanosti jim nikakor ne manjka, pa tudi pesniške žilice ne pogrešajo, saj so svojemu sovaščanu, narodnemu heroju Stanetu Semiču-Dakiju, ki jim je veliko pomagal pri akciji zbiranja materialnih sredstev od delovnih organizacij v občini Cerknica, ob otvoritvi ceste posvetili naslednje verzice:

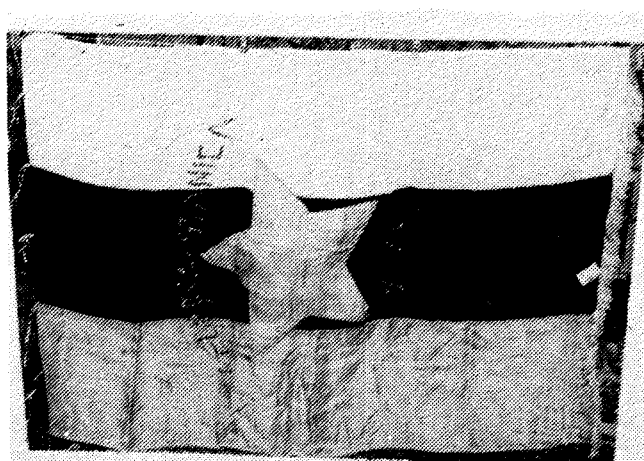
Naš Daki

*Je zemlja slovenska rodila sinove,
borce junaške, vroče krvi.
Kdo je med njimi vrednejši slave,
kot sin siromašne notranjske vasi.*

*Prvi med našimi vsemi junaki
bil je in bo še naš Daki.
Bo se namrdnil ob vrstici vsaki,
vendar nam ljub je, ker tak je naš Daki.*

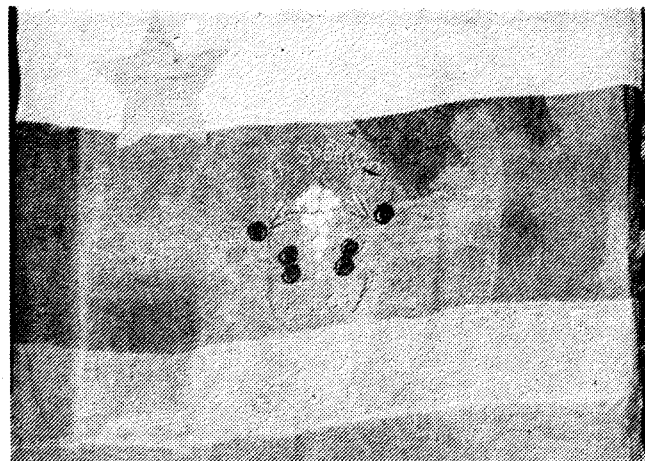
V. P.

Zastave – simboli, pod katerimi so se partizani borili, jurišali, žrtvovali življenja za en sam cilj – svobodo. Te, ki jih predstavljamo, so iz slovenskih enot ali pa jih je mladinci in mladinke, ki so sodelovali v NOB, prav gotovo nosijo v sebi spomin na svojo zastavo. Mogoče so jo nosili razvito, morda sodelovali pri njeni izdelavi.

53

Zastava relejne stanice P-XII: slovenska, na njej je iz trakov zlate barve izvezen napis: RELEJNA STANICA P XII. Spodnji rob je obšit z belimi resami iz konoplje. Velikost: 136 x 96 cm. Hranijo jo v Goriškem muzeju.

54

Slovenska zastava z izvezenim grozdom in češnjami. V sredini zastave sta v obliki grba izvezeni dva žitna klasa (z vrvico rumene barve), nad njima češnje rdeče barve in grozdje rumene barve, listje pa je izvezeno z vrvico zelene barve. Nad sadjem je z rumeno vrvico izvezen napis: ZA SVOBODO, spodaj pa: V BOJ. Z isto vrvico je levo od sadja izvezen napis: 8. SEPTEMBER, desno pa: LETO 1943. Velikost: 136 x 140 cm. O tej zastavi ni nobenih podatkov. Hranijo jo v Goriškem muzeju.

Partizanska bolnica št. 2 v Podleskovci

Primeri nesebičnega razdajanja. Ljudje so vse dali iz hlevov, iz kašč, sami težko živeli, a za malo bolnico so vzorno skrbeli.

»Z nekaterimi tovariši smo se z vso zavestjo lotili naloge, ki mi jo je naložil Severno-primorski odred – namreč, naj poiščem varen kraj za bolnico. Ob pomoči domačina iz Lisca Antona Kende-Hribarja, in Mirka Golje, smo začeli kopati na strmem pobočju, v težko dostopnem kraju, na desnem bregu Leščaka, prostor za ranjence. Ležišča smo prekrili z zasilno streho. Za kritino smo porabili staro pločevino, slamo, vejevje, in vse zamaskirali z mahom. Uredili smo tudi kuhinjo.

Zaradi konspiracije in lažjega dohoda do bolnice smo se že maja 1943 preselili v gozd na Polog, pod domačijo Ivana Podoreha v Podleskovci. Tu smo spet urejali ležišča, da bi bilo ranjencem čimbolj udobno. Bližnja studenčnica nam je omogočala dobro higieno in pripravo hrane. Tedaj smo imeli kakih 10 ranjencev, med njimi sta bila tudi Ivan Turšič-Iztok in Cvetko Martelanc-Taras. Takrat, maja 1943, nas je prvič obiskal dr. Aleksander Gala-Peter. Meni, kot glavnemu bolničarju, je dal navodila za strokovno delo in za organizacijo varnosti. Obenem je opravil pregled vseh ranjencev in potrebne strokovne posege.

Tam je bil teren zelo strm. Ker so prihajali novi in novi ranjenci, je na strmini primanjkovalo prostora. Pa tudi stalne čistke,

ki so jih izvajali Italijani, so narekovale ponovno selitev.

Tako smo se po nasvetu domačina Kende, ki je dobro poznal teren, med neko italijansko čistko, po srečnem naključju, umaknili v »Škvarčevo Čuklo« – skoraj nedostopno grapo. Ne da se povedati – nadaljuje tov. Čufer svojo pripoved – š kakšnimi napori smo spet urejali ležišča v tistem težko dostopnem skalovju! Včasih so bili tovariši tako izmučeni, da preprosto niso mogli več naprej. Ves čas pa je pri teh napornih selitvah romala z nami tudi težka stara skrinja, ki nam je služila za shrambo hrane. V Čukli smo jo dali pod previsno skalo.

Tu je potem mala bolnica delovala do razpada Italije. Sovražniki so šli včasih prav blizu nas, a niso opazili ničesar.

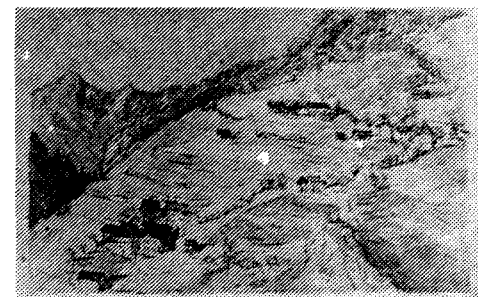
Po razpadu Italije smo se pa preselili v Škvarčevo domačijo v Podleskovci. Kuhali smo kar v domači kuhinji. Družina nas je sprejela za svoje.

Tu je bila bolnica do novembra 1943, ko nas je presenetil sovražnik; opazili smo kolono Nemcev, ki je prav tam v bližini šla proti Temljanam.

Spet je bilo treba misliti na selitev. Znova nadčloveški napori pri prenašanju težjih ranjencev in vsega potrebnega po tistih priminah. Naslednja postaja bolnice je bila v

osamljeni, nenaseljeni hiši v Dragah, blizu Lisca. Tu smo imeli veliko udobnejše prostore, pa tudi lažje smo zagotavljali varnost.

Tako je naša bolnica mirno delovala do julija 1944, ko so se nam spet približali Nemci. Vsi ranjenci in osebje smo se takoj poskrili v svoja skrivališča. Tu velja povedati, da sem imel kot bolničar-komandir sanitetne postaje za vsakega ranjenca točno določeno zasilno zaklonišče v bližnjem grmovju in skalovju za primer, če bi se bilo treba umakniti. Vsi smo bili torej na varnem, a nesrečno naključje je nekaj Nemcev

Vasica Lisec kot jo je naslikal eden izmed pacientov bolnišnice št. 2 Franc Babnik leta 1944

zaneslo tudi do Dragarjeve domačije. Našli so nekaj predmetov, po katerih so sklepali, da so naleteli na opuščeno partizansko bolnico. Zato so domačijo zažgali.

In tako so bili bolniki znova brez strehe nad glavo. Kam zdaj? Spet skrbi, napori in veliko truda. Po posvetu z vaščani smo se lotili dela v gozdu nad Droletovo domačijo v Podleskovci. Tam smo zgradili popolnoma novo lopo z daljšim ležiščem za ranjence. Kuhali smo kar pri Droletovih. Hrano

pa smo nosili po strugi malega potoka v bivališče bolnikov. Osebje je spalo na kozolcu.

Tu je bila zadnja postaja bolnice št. 2, za katero bi lahko napisali zajetno knjigo o primerih junaštva, nesebične vzajemne pomoči, enkratne požrtvovalnosti. 11. novembra 1944 se je ta bolnica priključila bolnici »Vršček P-23« na planini pod Osojnico, nad izvirom Tolminke.

Bili so predvsem ljudje

Prav po zaslugi teh selitev, ki jih je narekovala konspiracija, skrb za varnost bolnikov, ranjenci niso nikdar prišli v roke sovražnika. Velika zasluga za to gre tudi vsem domačinom, ki so vedeli za bolnico, jo oskrbovali, dan za dnem nosili tja hrano, mleko, a je niso nikdar izdali.

Ljudi teh krajev, čeprav je bila njihova glavna šola garaško delo na skopih vzpetinah, so krasile najbolj plemenite lastnosti: človečnost, požrtvovalnost in ljubezen do domovine, do svobode. Vse so dali, da bi le bolniki imeli. Ponekod je v štali ostala le ena kravica, a je njeno mleko šlo za bolnico. Največ so prispevale bližnje vasi – Podleskovca, Lisec, Loje in domačije iz neposredne bližine, kjer je delovala bolnica. Čeprav so oskrbovali tudi druge vojaške enote, bližnjo karavlo, itd, je bila bolnica vedno deležna posebne pozornosti. Se bolničarji so se spraševali, od kod vedno hrana za bolnike, ko pa so vedeli, da so ljudje že vse dali iz štale, iz kašč, sami težko živeli na teh bornih krpah zemlje. Dokler je bila bolnica v Podleskovci, so vsak dan dobivali mleko pri Droletovih, pri Juriju in pri Podorehu. Prav Podorehovi so poleg drugih pridelkov dali iz hleva kar 21 glav živine in ovac za partizane!

»To so bili ljudje s širokim srcem, odpr-

Ob krajevnem prazniku Revolucionarne Makole

V Makolah bodo 29. avgusta letos praznovali krajevni praznik. Letošnje praznovanje sovпада s praznovanjem 40-letnice množične aretacije najzavednejših Makolčanov.

Makole so bile v zgodovini prvič omenjene 1404. leta. V začetku 16. stoletja so imele tržne pravice. Takrat je bilo celotno področje sedanje KS v lasti grofov Statenberskih. Fevdalnemu nasilju so se makolski kmetje prvič uprli 1572. leta.

Drugič pa so svojo upornost in neuklonjenost dokazali v času NOB, saj segajo začetki boja za svobodo v leto 1941, že v noči med 30. aprilom in 1. majem je trgovski pomočnik Anton Golnar snel nemško zastavo, ki je visela na Juršičevi hiši v Makolah. 22. julija 1941 je bil pri Černogovih v Variši prvi posvetovalni sestanek, na katerem je skupina mladih fantov dobila nalogo, kako naj se lotijo sabotažnih akcij. Meseca septembra pa je bil pod vodstvom skojevca Ivana Skale prvi sestanek skupine za organizirani odpor. Takrat je bil sprejet sklep, da skupina, ki je štela le 7 ljudi, razširja ideje OF tudi med ostale Makolčane in jih čimveč pridobi za delo proti okupatorju. Povezali so se tudi s 1. Lackovo četo in s člani OF iz steklarne v Rogaski Slatini. Naloga vseh sodelavcev je bila zbiranje prehrabnih nakaznic, streliva in orožja, pokrajinskih razglednic in pozneje tudi sanitetnega materiala. Osvobodilno gibanje se je uspešno širilo in v letu 1942 štelo že 50 članov. Potrebno literaturo in propagandni

material so prinašali tovariši iz Maribora: Ivan Skale, ing. Erih Hribnik, Anton Golnar, Jože Novak in Franc Soba. Ko je bil meseca decembra 1941 v Mariboru aretiran in potem 11. aprila 1942 ustrelen kot talec Ivan Skale, je prevzel vodstvo ing. Hribnik. Da bi NOG v Makolah zatrl, so Nemci izvedli 18. avgusta 1942 množično aretacijo najzavednejših Makolčanov. Aretiranih je bilo 21 ljudi. Vse so najprej odpeljali v celjske zapore, od tam pa v Maribor, kjer so jih oktobra 1942 devet ustreli kot talce, sedem poslali v taborišče Mauthausen, enega v Dachau, enega v Auschwitz, tri pa so zaradi pomanjkanja dokazov izpustili. Večina aretiranih je bila iz gorske vasi oziroma njenega zaselka Variša vas. Ob aretaciji je uspelo pobegniti kmetu Janku Jančiču. Na begu se je srečal z nemško patruljo ter se z njo spopadel. Tako se je istočasno z aretacijo začel v Makolah tudi oborožen odpor. Po hudih udarcih se je NOB ponovno razvivala leta 1944. Tedaj so na naše področje prihajale večje partizanske enote. 16. maja sta se srečala med Ložnico in Makolami haloški vod Lackovega odreda in patrulja orožniške postaje Makole. Enega orožnika so ubili, drugega pa smrtno ranili.

Blizu Variše vasi so Nemci 19. septembra napadli Serčerjevo brigado. Pred premočnim sovražnikom se je morala brigada umakniti. Dne 29. septembra se je Serčerjeva brigada pri Starem gradu spopadla z enotami Treclovega polka. Tudi takrat se je

brigada umaknila sovražniku. Partizani so v Makolah izvedli rekvizicijo še 20. decembra 1944. Uničili so telefonsko napeljavo ter odpeljali usnje in hrano.

Na pragu svobode pa so Nemci v Makolah zagrešili svoje največje zločine. 11. januarja 1945 so peljali iz Ptuja proti Makolam 10 talcev. Med potjo sta jim hotela dva pobegniti, pa so ju v Kidričevem ustrelili. Ostalih osem so ustrelili v Makolah. Streljanje talcev v Makolah so Nemci prikazovali kot povračilni ukrep za ubitega vodjo krajevnе skupine Štajerske domovinske zveze v Makolah.

Šestega februarja 1945 je neka nemška enota presenetila kurirje TV 4 S na Dednem vrhu. V boju je padlo 8 kurirjev, 1 kurirka se je ranjena rešila. To je bila domačka Anica Paj, poročena Kitak.

Sredi noči med 12. in 13. aprilom 1945 pa so Nemci vdrli v Sagadinovo domačijo v Srcah, kjer je bila prehodna partizanska bolnica. Tisto noč so bili v hiši lastnik Ludvik Sagadin z ženo Marijo ter njuni sorodniki in znanci: dr. Rožca Sagadin, njen mož dr. Gojko Sagadin, Mile Lavicki ter Jože Sagadin s sinovoma Zvonkom in Miranom. Ob prihodu nemške vojske je Zvonko ustretil enega Nemca in v zmedbi zbežal. Rožca, Gojko, Jože in Miran so se skrili v kletni bunker, Ludvika, Marijo in Lavickega pa so Nemci ujeli ter naslednji dan zive zažgali. Pod požgano hišo v bunkerju pa so preminuli Rožca, Gojko, Jože in Miran. Rešil se je le Zvonko.

Tako je makolsko področje dalo na žrtvenik svoboda 58 življenj. 27 borcev je padlo v bojih z okupatorjem, 31 pa jih je bilo ubitih kot talci ali pa so umrli v taboriščih.

I. L.

Ob 40-letnici zločina v Spodnji Šiški Spomin na svetle vzore

Nemogoče je iz naše notranjosti iztrgati težke spomine na krute dogodke vojne, čeprav se od njih vedno bolj oddaljujemo.

27. avgusta 1942. leta je bilo zaradi zahrbtnе izdaje odkrito veliko skladišče orožja v Hribnikovih delavnici ob Celovski cesti št. 50.

Lastnik delavnice Fríc Hribnik je izdeloval razno kovinsko opremo in se s svojimi pomočniki vključil v delo za OF takoj v začetku vojne. Poleg rednega dela je s svojimi sodelavci sprejemal odgovorne in nevarne naloge OF, skrival mnoge predmete za partizansko vojsko in pripravljal orožje-predvsem bodala in nože. Pod podom svoje delavnice je imel manjši prostor, kjer je s pomočniki bolj varno pripravljval naročila za naše borce.

Tudi tistega dne v avgustu je bilo treba pohiteti z delom. Fríc Hribnik je želel izpolniti naročilo za nujno pošiljko. Dan in ura sta bila določena, ne prej in ne kasneje ni bilo mogoče iz Ljubljane odpeljati tako velike količine orožja. Zveza je bila vedno točno in natančno dogovorjena. Čeprav je bil lastnik delavnice v prvem trenutku le v dvomu, ali naj tudi tokrat pred vsemi zaupa tako nevarno delo, ga je misel, da mora izpolniti obvezo, premagala. Samo za enega pomočnika je imel vedno pomisleke, pa si v tistem ču-

dnem času ni smel privoščiti, da bi ga odpustil. Vsi drugi so bili trdno spojeni z osvobodilnim gibanjem in ves čas pripravljeni tvegati glave za tako nevarno delo. Pomočnik Rudi Kosmač pa je že dolgo zahrbtno naklepal izdajo in je le navidezno hlinil pripadnost našemu gibanju.

Tistega dne se je odločil. Med delom se je urezal. »Moral je po pomoč k zdravniku. Predno so drugi uspeli delo dokončati, je bila italijanska policija do podrobnosti poučena o vsem.

Kmalu po deveti uri so se na kamionih pripeljali fašisti. S seboj so pripeljali tudi krste – zbite iz surovih desk. Obkolili so delavnico, na dvorišče pa postavili strojnico. Razgrnili so načrt in takoj našli vsa skrivališča. V teh je bilo okoli 500 bodal, mnogo nožev, deli za ročne bombe, samokresi, acetilenske svetilke in še mnogo drugih predmetov in opreme za našo vojsko. Samo mojstra Frica Hribnika so krajši čas zasliševali, potem pa so vsem izrekli smrtno obsodbo. Odgnali so jih na notranje dvorišče in jim hoteli zavézati oči. Vsi so to odklonili. Pred smrtjo so si še segli v roke. Jože Kropar je še odpel svojo srajco na prsih in vzkliknil: »Živela naša jugoslovanska vojska!« Iz fašističnih zločinskih rok so zagrmeli strelji. Ponosni možje so jih zrl s prezirom in kljubovalnostjo. Počasi so ob zidu njihova telesa drsela v smrt. Zagrnili jih je tema. 27. avgusta so bili ustreleni: Fríc Hribnik, Milan Kerpan, Jože Kropar in Anton Mihelič. Fašisti pa so vneto iskali še druge, ki so z naročili prihajali v Hribnikovo delavnico. Naslednji dan so aretirali Rudolfa Medveščka, trgovca z orodjem na bivši Prešernovi cesti. Po hudem mučenju so ga odpeljali v Gramozno jamo in ga tam ustrelili. Zaradi izdaje je bil 1. septembra 1942 ustrelen tudi Franc Obrar, ki je bil skupaj z Rudijem Medveščkom najtesnejši sodelavec članov v Hribnikovih delavnici.

Svojci ustrelenih, znanci in sodelavci aktivisti, smo z jokali v veliki bolečini. Tako od blizu smo se srečali z grozo smrti, ki jo je povzročil izdajalec. Gnev in gnus nas je tlačil k tlom, kako nerazumljivo je bilo sprejeti to resnico v naša predana srca. Pa smo se morali vzravhati, stisniti pesti in pregnati strah. Z močno voljo smo uspeli še bolj širiti naše vrste in dokazovati nasprotniku vedno večjo moč OF.

Tudi ob naši zmagi so bolečine ostale. Vsi, ki smo to doživljali, spoštujemo spomin na vse, ki so nam bili takrat svetli vzori. Grozotne drame so nas res kalile, vendar je bilo vse preveč hudo, da bi jih morali še kdaj okusiti.

Jožica Zoroja

in naredila in darovala slovenska mladina. Razstavljene so v muzejih in vojnih postah širom po Jugoslaviji. Zelo malo je podatkov o njih. Borci, starešine, tedanji

55
Zastava S. P. Ž. Z. Prva-
vična: slovenska, obrobjena
s 5 cm dolgimi rumenimi re-
sami. Na eni strani je iz ru-
mene vrvce izvezen napis:
S. P. Ž. Z. PRVACHA, na
drugi pa: SMRT FAŠIZMU
SVOBODA NARODU. Ob
robu rdečega polja je izveze-
na letnica: 1944. Shranjena je
v Goriškem muzeju.

56
Druga stran zastave iz Pr-
vačine

Podatke in slike zastav
zbral podpolkovnik JLA
Stevan Kovačević.
★
Prosimo, da podatke o ob-
javljenih zastavah pošljete
na TV-15, Miklošičeva 28,
Ljubljana.

tim za sočloveka, za naše borce« – razmišlja
tov. Cufer.

Do sanitetnega materiala z iznajdljivostjo

Posebno poglavje je bila dobava sanitet-
nega materiala. Zlasti do razpada Italije je
bolnici občutno primanjkovalo zdravil, ob-
vez, vseh sanitetnih potrebščin. Nešteto-
krat uporabljene in preprane, slabo sterili-
zirane obveze so bolničarji znova in znova
uprabljali. Samo koliko previdnosti je bilo
potrebne, ko so sušili obveze, da jih sovra-
žnik ne bi presenetil. »V teh grapah – pravi
tov. Cufer – je bilo včasih celo težko ločiti,
od kod prihajajo strelji, ker je vsepovsod
odmevalo«.

So pa odbori OF v tem pogledu odigrali
pomembno vlogo. Iz svoje sredine so izbra-
li najbolj zaupne aktiviste, ki so imeli po-
sluh za renjenje in bolne borce. Ti so znali
pritegniti k sodelovanju redno zaposlene
zdravstvene delavce po ambulantah in le-
karnah. Po taki poti so sodelovali z OF in s
tem s partizanskimi bolnicami celo italijan-
ski civilni in vojaški zdravniki na Mostu na
Soči in v Tolminu. Mnogo zdravil sta za
bolnico preskrbeli tudi lekarniški delavki
Kati Šorli iz Tolmina in Anica Taljat z Mo-
sta na Soči.

Za prenašanje zdravil in sanitetnega ma-
teriala iz lekarn so se aktivisti posluževali
najrazličnejših iznajdljivosti. Znano je, ka-
ko je naprimer aktivist iz Prapetna šel v
tolminsko lekarno z improvizirano zaveza-
no roko ali noge in tako dobil znatne količi-
ne sanitetnega materiala, sterilnega alkohola,
zdravila in manjše instrumente. Zdrav-
niki so izdajali sanitetno blago iz lastnih
zalog in tudi na recept, s katerim so aktivi-
sti potem dvignili zdravila v lekarni.

Velike količine sanitetnega materiala pa
so partizanske bolnice dobile ob razpadu
Italije – celo kompletne kasete instrumen-
tov za razne kirurške posege in tudi eter za
narkozo. Čestokrat so bolničarji uporabljali
kar domača zdravila, zlasti arniko, ki se je
pri zdravljenju nekaterih bolnikov odlično
obnesla. Koliko iznajdljivosti je bilo po-
trebne pri teh mladih bolničarjih, ki so bili
največkrat prepuščeni sami sebi.

Operativni posegi: tvegani, toda uspešni

Poleg omenjenih dveh obiskov dr. Gale
je po razpadu Italije nekajkrat prišel na
pomoč v bolnico v Podleskovci dr. Boris iz
Drežniških Raven. Z njegovo pomočjo so
izvedli nekaj drznih operativnih posegov in
to uspešno.

Eden takih primerov je bil prav pri Drole-
tovih, kjer so v izbi nekemu partizanu prvič
izvedli amputacijo noge. Operiral je dr. Bo-
ris, bolničar Cufer je dajal narkozo, bolni-
čarka Planinka pa je bila instrumentarka.

»Ko sem prvič dajal narkozo – se spomi-
nja Cufer – mi je iz samih skrbi pot bolj
tekkel po obrazu, kot če bi nesel težko breme
navkreber. To je bilo pri Dragarju, ko smo
operirali Naceta Bratkoviča iz Sentruperta
na Dolenjskem. Bil je hudo ranjen na Mata-
jurju. Imel je 10 cm zdrbljene stegenice. K
nam so ga prinesli šele po desetih dneh, ko
je bila rana že vsa gnojna in polna črvov.
Noga je bila kar obrnjena v levo. Med tem
ko je meni curkoma tekkel pot s čela, je dr.
Boris čisto mirno operiral, odstranjeval
drobce, gnoj pa se je kar zlival iz jame.
Dolgo je potem ranjenec ležal v mavcu do
prsni, a je le okrevajl in še danes živi«.

Bolnica v Podleskovci ni imela posebne-

ga zaščitnega voda ali čete, kot so imele
večje bolnice. Kjerkoli je bila, so organi-
ziral dobro stražarsko službo na najbolj vi-
dnih mestih. Osebuje bolnice so vedno po-
magali lažji ranjeni in bolniki. Toda glavni
čuvar so bili ljudje, ti zlati, dobri ljudje iz
teh bornih baških previsov. Zvesto so skr-
beli za varnost s tem, da so redno obveščali
osebe, kadarkoli so opazili bližajočo se ne-
varnost. Odlična obveščevalna mreža je se-
gala od podbrške strani, prek Stržišča in
Ruta, Grahovega, Kneže, Temljina, Ljubi-
nja, Podmelca in Sel. Posebna zasluga gre
pri tem mladinkam, ki so mnogokrat tek-
le podnevi in ponoči, da so po skrivnih ste-
zah, od vasi do vasi pravočasno prinesle
pomembna in odrešilna obvestila.

Bolnica št. 2 je delovala v izredno težav-
nih razmerah, v stalni nevarnosti pred čist-
kami, prej Italijanov, potem Nemcev in do-
mobrancev. Da je sovražnik ni nikdar odk-
ril, gre največja zasluga tesni povezanosti
bolničarjev z ljudmi in njihovi izredni požr-
tvovalnosti. Kakšno neprecenljivo samari-
tansko delo so opravljali ti skromni bolni-
čarji, naj pove že samo primer, kako je glav-
ni bolničar Cufer ob pomoči Antona Kende
prenesel hudo ranjenega borca iz Logaršč v
Podleskovco. Mimo italijanskih postojank
in zased sta ga v okrilju teme dve noči
prenašala na kuhinjski stolici, ki sta si jo z
ranjencem vred optala na hrbet. Z Logaršč
sta se morala spustiti globoko v dolino Ba-
če pri Rakovcu, prekoračiti zastraženo pro-
go, prebresti reko Bačo, prečkati glavno
cesto po dolini in se spet vzpenjati strmo
visoko proti Temljinam in dalje po grebe-
nih proti Podleskovci. Ze opis samo tega
dogodka bi zaslužil posebno poglavje.

In takšnih primerov nesebičnega razdaja-
nja do poslednjih moči bi lahko še naštevai-
li. Zadoščen za vlozene napore so bili tre-

nutki, ko so borci, ozdravljeni, spet lahko
odhajali v svoje enote.

Vsak pacient – nova zgodba

Tudi vsak izmed pacientov bolnice v
Podleskovci bi imel svojo posebno zgodbo.
Omenili pa bomo dva primera, ko sta ra-
njenja dobesedno vstala od smrti.

– Karel Rejec iz Kneže, borec bataljona
Simona Kosa je na poti na Knežo padel v
roke nemški patrulji. Ko so ugotovili, da je
partizan, so ga odvedli na železniško progo,
ga trikrat ustrelili, ga zavlekli v neko jamo
in pokrili z dračjem. Strelji očitno niso bili
usodni. Tako se je osvobodil in še isti večer
sam prišel po pomoč v bolnico, ki je bila
tedaj pri Škvarču. V bolnici je ozdravel.

– Drugi primer je Zdravko Pavšič iz Lo-
kovca. S skupino borcev Idrijsko-Tolmin-
skega odreda je prišel v Prode. Nekega ju-
tra so se znašli obkoljeni pred naperjenimi
nemškimi puškami. Nekaterim je uspelo
pobegniti, sedem so jih Nemci ustrelili, on
pa je nenadoma odskočil, ko so ga optane-
ga z municijo gnali proti Kneži. Med begom
je dobil tri strele, padel na trebuh, še so
streljali nanj in ga nato vrgli čez nek prepad
v prepričanju, da je mrtev. Vendar tudi nje-
mu strel v glavo ni bil smrtonosen in je nato
ob pomoči domačinov prišel v bolnico in
tam ozdravel.

Koliko junaške zgodovine so zapisali ti
krajci, ki bi zaslužili, da so njihova imena
zapisana z zlatimi črkami. A danes je tod
vse tiho in mrtvo. Vasice, zaselki in samot-
ne domačije, ugasla ognjišča nemo sameva-
jo na teh bregovih. Le potok Leščak še
naprej žubori svojo srebrno pesem.

**Po pripovedovanju Karla Čufra
zapisala Mira Pagon**

Kaj nas bo rešilo?

Nekatere zapovedi našega časa si ponavljamo dan za dnem, ker nam očitno ne gredo v trde glave. Ali pa mislimo, da je že samo ponavljanje dovolj? Sicer pa najbrž ne verjamemo sami sebi, da »nam gre za nohte« in da je treba le iz nekakšne družbene spodobnosti (hinavščine?) priznavati, da se moramo reševati: »kriza je res huda«, »nekaj je treba takoj storiti«, »reši nas lahko samo izvoz«, »povsod je treba varčevati« itd. Dolgo ponavljanje postane navada ali kakor pravimo: človek se vsega hudega kar navadi. Tako smo se torej navadili tudi tega, da mirno čakamo, kdaj se bodo besede spremenile v dejanje. Besede so seveda poceni, dandanes med splošno draginjo še zlasti, dejanja pa nagajajo ljudem neprijetne dolžnosti. Navsezadnje, ali res verjamemo sami sebi, da nas bo »samó to rešilo«? Odrešilnih obrazcev (formul) je sicer nekaj več: z »izvozom« zlasti tekmuje »varčevanje«. Prav to, varčevanje, »stiskanje«, je naša narodna vrлина. Poznamo sicer vse šale na račun Škotov, Škoti pa na srečo ne vedo, da z njimi najbolj uspešno tekmujemo prav mi. Že v vsej svoji zgodovini. Nikjer na svetu niso sezidali toliko gradov in cerkvic kakor na Slovenskem, ker so pač slovenski tlačani največ »akumulirali«, pristradali v ta namen. Zato bomo potrebovali cela stoletja, da bomo obnovili neštete zgodovinske spomenike.

Naša varčnost ni prazna beseda, če je mogoče kaj verjeti statistiki: imamo največ hranilnih vlog v državi, povprečno na prebivalca imamo največ avtomobilov, radijskih in televizijskih sprejemnikov, telefonskih aparatov in (menda) največ tujega denarja (deviz), bodisi na deviznih računih bodisi v nogavicah. Pravijo, da je naša življenjska raven najvišja, da je naše zdravstvo s svetovno znano kliniko na evropski ravni. Očitajo nam lahko, da imamo več gledališč, filharmoničnih orkestrrov, kulturnih (in gasilskih) domov kakor, recimo, kakšno svetovno večmilijonsko mesto, da nimamo nezaposlenih in da ne premoremo niti beračev. Nekdaj smo seveda imeli tudi beračev na pretek, a dandanes se sramujemo, da bi nastavljali klobuke za »vbo-gajme«, kakor v tistih žalostnih časih, ko je eden izmed naših beračev zvedel, kaj je z njim narobe. Gospod v cilindru ga je nahlulil: »Varčuj!«

Vidite, prav to spoznanje bi nas utegnilo rešiti (kaj izvoz!): če bi vsi berači varčevali, kdo bi še bil berač! Torej, berači pa res nismo! Po našemu se, da smo si vse to pristradali, česar so nam baje nekateri nevoščljivi in nam očitajo, da smo prebogati. Potemtakem nas je naša varčnost že rešila: ne spodobí se, da smo z življenjsko ravni jo tako prehiteli druge, recimo z atomskimi elektrarnami, kliniki, avtomobili, cankarjanskimi domovi; zato je tudi prav, če smo prvi med dolžniki. Sicer pa: Varčujmo!

efes

»Šesta proletarska je po 40 letih spet stala mirno!«

Nad tisoč vojnih dni in noči, mnogo spopadov, po katerih je sovražnik govoril in si tudi zapomnil ime »Šeste proletarske«. Nemci so jo dobro spoznali in imenovali kar »Titova premikajoča brigada«.

V njenih vrstah je bilo nad 6.200 borcev in starešin. Na bojiščih širom po Jugoslaviji in tudi pri nas v Sloveniji, pri Dravogradu in Poljanah, je obležalo mnogo borcev in starešin. Pravi jo, da celo ena tretjina.

Šesta proletarska je imela 58 narodnih herojev, 28 generalov in nekaj več kot 500 nosilcev partizanske spomenice 1941.

In 1. avgusta letos je bila »Šesta« spet v položaju »mirno«. Minilo je 40 let od njene ustanovitve. Na proslavi je bilo v »prvem zboru« še 212 borcev od takratnega pred 40 leti. V Šekovičih v Bosni so se zbrali na veličastnem zborovanju. Govoril je njihov priljubljeni komandant, narodni heroj Miloš Zekić – generalmajor. Spominsko obeležje na Lovničkem polju pa je ob prisotnosti več tisoč borcev iz Birča, Šumadije, Srema, Semberije in drugih krajev odkril član sveta federacije Rodoljub Čolaković.

Šesta vzhodnobosanska brigada, ki je zaradi Stalinovega vpliva dobila šele leta 1944 ime »proletarska«, se je tako sestala v okolju, kjer se je pred tolikimi leti tudi organizirala iz številnih odredov in brigad.

In v tej »Šesti vzhodnobosanski proletarski brigadi« je bil od vsega začetka pa do zadnjih bojev pri Dravogradu in Poljanah Aleksander Petrović-Aco. Vse od osvoboditve živi na Jesenicah, je rezervni kapetan, večkrat ranjen pa tudi odlikovan. Prehodil je borbeno pot od Beograda, Titovega Užica, Zvornika, do bojev v Šekovičih, na Sutjeski, Neretvi, preko Lubovije, Bratunca, vzhodne Bosne vse do Dravograda. Danes je Aco Petrović upokojenec jeseniške železarnice. Njegova pot je bila pot revolucionarja, pot borca in delavca in danes živi daleč stran od rojstnega kraja Beograda.

Srečal sem ga navsezgodaj na Titovi cesti na Jesenicah, ko je prihajal iz stavbe družbenih organizacij.

»Zdravo Aco, kje pa si bil že navsezgodaj?« ga nagovorim.

»Dragi fant«, mi pravi, »ne boš verjel, še vedno sem dobre volje in zares vesel. Občinskemu odboru ZZB NOV sem predal doprsko skulpturo tovariša Tita«.

Pokazal je z rokama na razmak. Kar nekaj 60 cm. »Odkod pa tebi to?« vprašujem.

»Ja ti tega ne veš«, pripoveduje Aco. »Bil sem z ženo na srečanju borcev 6. vzhodnobosanske proletarske brigade v Šekovičih. Zamislil si, po 40 letih. Srečal sem tovariše, znane obraze, nekatere nisem poznal, druge spet samo po imenih, nekatere pa, s katerimi sem bil vsa leta borbe, da ti vidiš, nekaj neverjetnega. Solze, objemi, stiski rok, spomini na dogodke od Užiške republike pa vse do ustanovitve 6. proletarske udarne brigade, do bojev pri Slovenj Gradcu, Dravogradu in predvsem Poljanah. Takoj po svobodi pa veš, da sem bil še v Ratečah, Radovljici, Žirovnici, Bohinjski Beli. Kaj ti misliš, po tolikih letih srečam svoje bojne tovariše...«

Kar žarel je in skoraj v eni sapi je hotel povedati, kot da mu je prepolno srce, kot da ne more zblediti spomin na srečanje in na čase pred 40 leti. Zares je moral doživeti nekaj velikega, da je tako žarel od zadovoljstva.

V Šekovičih v Bosni se je zbralo 212 borcev iz prvih dni 6. proletarske. Drugi zbor je sestavljal 1.500 nekdanjih borcev, ki so se vključili kasneje v »Šesto«. Prisotnih pa je bilo nad 20.000. Bilo je veliko domačinov in okoličanov, ki so prišli, da se srečajo z borci in obude spomine na dneve njihovih prvih srečanj. Veliko je bilo

tudi mladih, ki so hodili te dni po poteh »Šeste«. Pa enota JLA, ki je nosila prvo zastavo slavne brigade in se po »Šesti« tudi imenuje.

Ko poslušas sogovornika, ki je povrh vsega od zadovoljstva in veselja še bolj zgovoren, ti pa ne poznaš same stvari, seveda vprašaš po tistem, česar ne veš: »In koliko vas je bilo na samem začetku 1. avgusta leta 1942?«

Aco me je najprej začudeno pogledal, potem pa se je le spomnil, da ljudje ne morejo vsega vedeti in je odgovoril nekam resno: »Bilo nas je 613. In koliko nas je ostalo? Ni borca, da ne bi imel na

Aco Petrović

svoji koži spominov iz tistih dni!«

Slišati je bilo kot očitek, da ne poznam zgodovine brigade.

»Kolikokrat sem pravil, predvsem mladim na predvojaški, kako je bilo v Šesti proletarski.«

»Oprosti«, sem dejal. »Da ti ne pokvarim razpoloženja, stopiva na kavico, pa mi boš povedal kaj več o srečanju!«

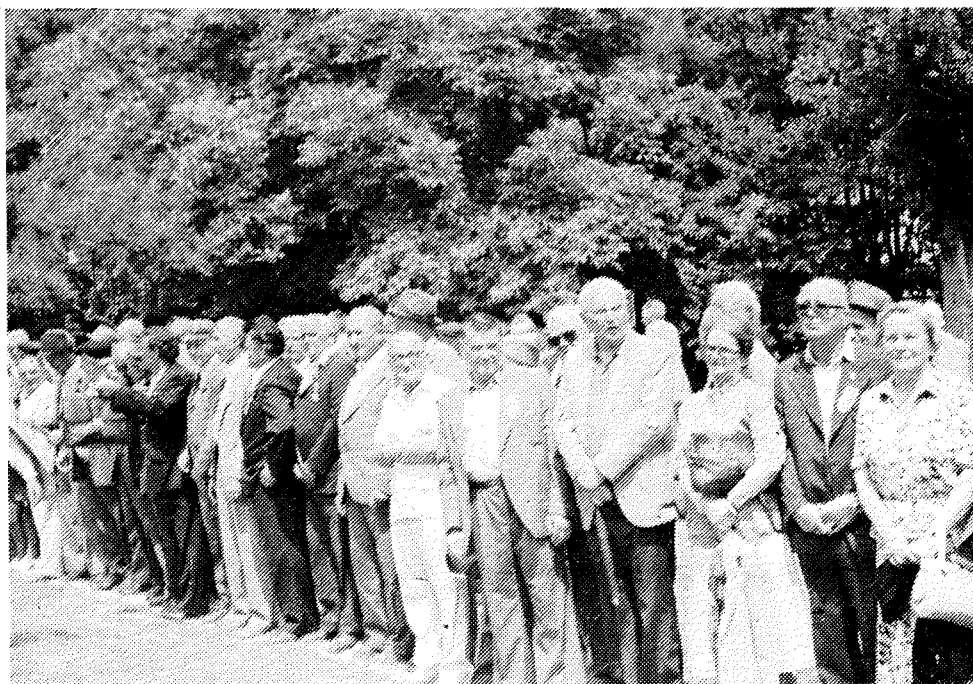
Aco Petrović pa ni bil ne za restavracijo in ne za kavico: »Grem kot običajno vsak dan na železniško postajo po Politiko. Isto smer imava pa se bova kar med potjo pomenila!«

Tako sva tudi storila.

Šla sva skozi središče Jesenic, po neurejenih pločnikih, ozki cesti, mimo vozečih vozil in množice ljudi, ki so hiteli po opravkih.

»In kaj ti je bilo najlepše, najbližje na srečanju?«

»Vse, prav vse,« odgovarja Aco. »Tovariši so srečanje tako organizirali, da sem samo gledal. Srečam se z nekom, obraz mi je znan, a ne vem, kako mu je ime. Drugi razprostre roke in zavpije Aco, ali se spomniš, kako sva jedla iz iste porcije. Ni bilo soli, pa se je našel nekdo, ki jo je imel le ščepec in delček te »malenkosti«, je prišel tudi

Prvi zbor borcev 6. proletarske v Šekovičih (Bosna)

na najin jezik. Se spomniš, nosil si zbrojevko in jaz sem ti pomagal. Tako sva se spoznala po 40 letih. Oba sva jokala.«

Stopala sva med ljudmi in izogibala sva se mlak, ki so ostale od dežja prejšnjega dne. On pa je nadaljeval:

»Bolj oddaljeni udeleženci proslave v Šekovičih smo spali v hotelu Lovnica. Na predvečer sem se tako nenadoma znašel v družbi z generalpolkovnikom in narodnim herojem ter mojim komandantom »Šeste« Milošem Zekićem, Rodoljubom Čolakovićem in pa komandantom III. bataljona Nikolom Samardžićem. In zamislil si, da se je Rodoljub Čolaković spomnil, kako sem v Lovnici rezal tobak. Govorili smo o nenadnem napadu Nemcev iz Afriške legije avgusta 1942. Bilo je nad Bunarici. Nemci so bili v kratkih hlačah in z zavihanimi rokavi. Predhodnica je imela celo krdelo psov. V tisti borbi sem bil spremljevalec Petra Stambolića.«

Kako skromno in doživeto je Aco pripovedoval. Spomnil se je tudi Miloš Zekić, kako je Djoko Kojić, imenovani Djikan, jahal njegovega konja in kako je Kojić priganjal borce, naj stopajo hitreje. Borci pa so se vpraševali, kaj je komandantu, da jih priganja, saj to ni bila njegova navada. Končno so le ugovorili, da na konju ni komandant, pač pa Djikan.

»In sta se z Djikanom srečala?« sem vprašal in nadaljevala sva pot proti železniški postaji.

»Kako da ne. Srečala sva se v Tuzli, kjer je pri bratu prenočil. In da vidiš najino snidenje. Moja in njegova žena Marija sta jokali, pa čeprav se nista poznali. Mislim sem, da mi bo počilo srce. Kakšen borec, kakšen tovariš, kakšna brigada!«

Tokrat je vzdihnil, kot da bi želel dobiti prostor za novo nepozabno misel. Dogodek, ki bo ostal njim, ki so bili v »šesti«, in ljudem, ki so se srečevali z »udarniki«, vedno v spominu. Po neki dolgotrajni bitki jeseni 1942 so lačni in onemogli, z mnogo ranjenci šli skozi vas. Sadno drevice je bogato obrodilo in

la smeje – jaz sem samo Roza in tako se bova poznali.«

Pripovedoval je tudi o Miji Aleksiću kot referentu za vzgojo pri diviziji in kako je Mija celo kasneje v Radovljici stresal že takrat svojo dobro voljo v zadovoljstvo vseh.

Kaj vem, koliko časa bi Aco Petrović še razmišljal in se spominjal svoje poti, partizanske poti od Beograda do Užic in Šekovičev, preko Brčkega, Koprivnice vse do Dravograda, poti »Šeste proletarske«, če ne bi prišla že do kolodvora.

»Življenje je treba sprejeti takšno, kakršno je, samo ni treba, da te reka nese,« je dejal Aco. »Veš, to sem si zapomnil iz mnogih stavkov Zekića, ko nam je na zboru govoril iz srca. Kako prav ima, tudi meni ni vedno najbolj ugodno, posebno med tistimi, ki jim ni všeč, da sem to,

pod jablanami je bilo nasuto sadežev. Ljudje v vasi so nemo gledali kolono, ki se je pomikala na druge položaje, in se čudili, ker niti eden od borcev ni pobral jabolka. O samem dogodku je kmalu govorila vsa vzhodna Bosna.

»Kaj pa Sutjeska, Neretva ali pa borbe na naših Poljanah pri Dravogradu?« ga vprašam.

»Ne spominjam me zdaj še ti na tiste strašne dni. Podnevi so napadali Nemci in svojati, ponoči pa mi nazaj. Srečal sem se zdaj s fantom, ki smo mu pravili »Kopile« ali pa »bombaš«. Ne vem mu drugačnega imena. Prišel je k meni in rekel, ja Aco, ali me ne poznaš. Gledam ga in odkimam. On pa – si pozabil na največja ušesa? Tudi v knjigi »Borbena pot VI. proletarske« je med 700 stranmi videti fanta z velikimi ušesi.«

»Pa jih ima tudi danes?«

»Kje pa, saj je za 40 let starejši, resnejši. Ko sva se tako gledala, je rekel – jaz sem iz 3. čete II. bataljona. Zraven si bil, ko sem nad Sutjesko sestrelil štuko. Rečem ti, tako sva se objela, da še zdaj čutim njegov prijem.«

Tako je pripovedoval Aco Petrović o V. ofenzivi na poti do kolodvora. Spominja se in pripoveduje, kako je komandant III. bataljona Risto Samardžić potolkel četnike na Betinju. Pripovedoval je o vedno skromni, danes v Bosni znani dr. Rozi Gabrijel Papo, ki je narodna heroinja in prva ženska general: »Ko sem jo predstavil moji ženi,« pripoveduje Aco, »je odvrni-

kar sem. Včasih mi ni najbolj prijetno...«

Kaj je s tem mislil, nisem silil vanj. Razumel pa sem ga. Le zakaj se je med svojimi nekdanjimi tovariši počutil srečnega, bil vesel, zadovoljen, da ga poznajo, da so se našli? Zakaj doma ni tudi tako, doma na Jesenicah? Njegov vzdih da misliti!

»Mar misliš, da organizacija ZZB ni toliko tvoja organizacija?«

»Seveda je, čeprav me posamezniki večkrat ne razumejo. Nič zato. Skulpturo tovariša Tita, ki mi jo je poklonil moj tovariš iz »Šeste« na tej proslavi, sem poklonil organizaciji, kateri tudi pripadam.«

Nekaj zolčnosti je izzvenelo.

»Ne maraj zato,« je dejal. »Vse mogoče se dogaja v tem življenju. Vendar nas taki spomini, take obletnice krepijo in vlivajo upanje, da nam čas ni ušel. Mislim pa, da vsi skupaj vse preveč hitimo, divjamo in večkrat pozablamo na nas same. Hitimo, kot da bi nekaj zamudili, pa smo vendar daleč vse prehiteli. Verjameš?«

Vprašanje je ostalo brez odgovora. Odgovarjamo seveda vsi skupaj in naš čas. Tako razmišljam v trenutku, ko je Aco Petrović kupoval Politiko, da bi zvedel, kaj mislijo drugi o srečanju preživelih borcev in starešin VI. proletarske udarne brigade.

Silvo Matelić

SMLEDNIK

Na izletih obujamo
spomine

Krajevna organizacija ZB NOV Smlednik se je že v letu 1981 odločila, da bo za dan borca obiskovala spominska obeležja. Lani smo obiskali spominsko obeležje na Skaručni in vas Rašico. Na mestu, kjer je danes spomenik, sta bila zverinsko umorjena partizana-mladinca iz vasi Hraše pri Smledniku. Na tem območju pa je bil ustreljen tudi Stane Živalič-Davo, sekretar SKOJ za območje Smlednik, doma iz Spodnjih Gamelj. Član ZB NOV in sorodniki padlih smo se zbrali pri spomeniku. Položili smo cvetje in prižgali sveče. Z enominutnim molkom smo počastili spomin na padle tovariše. Nato nam je Janez Burgar-Slavko, ki je bil takrat na terenu Smlednik, orisal poslednje trpljenje vsote treh. Pripovedoval je:

»Ivan Polajnar in Jože Stare iz Hraše sta bila »razhajkana« na Žirovskem vrhu. Bila sta v Prešernovi brigadi. Da bi se malo odpočila, sta se zatekla na domač teren. Nato naj bi se vrnila v svojo enoto. V soboto 9. 6. 1944 zvečer smo bili vsi skupaj v Hrašah pri Povletu. Rekel sem jima, naj v ponedeljek zjutraj prideta v naš tabor, ki je bil v gozdu. Zjutraj 11. 6. se je pričela velika nemška hajka, ki je zajela širše območje.

Trajala je do jutra 14. 6. Ne vem iz kakšnih razlogov sta šla tovariša v hrib. V hribu je bilo najhuje. Zarila sta se v gosto podrast v hribu proti smledniškim gozdom. Z njima je bil še Žitnikov, ki se je dopoldne 11. 6. od njiju oddvojil. Nemci so prišli nazaj, ju ujeli, razorožili in ju odpeljali za Tinkov skedenj na Skaručno. Tam so ju zverinsko mučili, pretepali s puškinimi kopiti, brce so kar deževale. Spraševali so ju, od kod sta doma in kako se pišeta. Njuna usta so bila nena, tudi razna mučenja in trpljenja Nemcem niso dala željenega odgovora. Nadaljevali so z mučenjem. Morala sta se sleči do golega, nato so Nemci vanju naščuvali pse. Psi so z njiju trkali meso in ju metali po tleh. Nato sta se morala vsa izmučena spet obleči. Tinkova mama, ki je vso tragedijo opazovala skozi lino skednja, je šla k Nemcem in jim rekla, naj ju nikar tako ne mučijo, saj vidijo, da sta skoraj še otroka. Eden izmed njih je rekel, da sta bandita.

Kljub mučenju nista ničesar izdala. Nato so ju ustrelili. Umrla sta junaške smrti, stara šele 17 let.

Živalič Stane-Davo, doma iz Spodnjih Gamelj pa je bil sekretar SKOJ za okraj Smlednik. Miro, doma nekje iz Zasavja, je bila sekretarka AFŽ Smlednik. Med njima je vzklikal ljubezen. Odločila sta se, da se bosta poročila. Poroka je bila pozno popoldne 10. 6. na Šmarni gori. Potem je bila pri Mežnarju manjša slovesnost. Po končanem slavlju sta odšla v smledniški gozd blizu Jermanove senožeti v bunker, ki ga je v tamen namen napravil Davo. V njem sta preživela prvo zakonsko noč, kolikor je je še ostalo, in malo več kot pol dneva. Nemška drhal, ki je prodirala skozi smledniške gozdove, tudi njiju ni pustila pri miru. Ko je Davo zaslišal nemško govorico, mu je bilo takoj jasno, kaj se dogaja zunaj. Z Miro sta se še poslednjič poljubila. Rekel ji je: »Grevi.« Vrgel je iz bunkerja dve bombi. Ko sta eksplodirali, je bil Davo že zunaj. Zgal je s

Obiskali smo spomenik v Skaručni

»šmajserjem«, ščitil Miro, ki je tekla proti hribu, nato pa se je pognal proti Zavrhu. Nedaleč proč so imeli Nemci zasedo. Pritekel je pred nemške cevi, pokosili so ga sovražni rafali. Miro pa je tekla naprej čez hrib. Vsa upehana se je ustavila pri Gbadu v Dornikih. Domače dekle je prosila za obleko. Na hitro se je oblekla, na ramo si je dala motiko. Šla je proti Zapogam. Videti je bila kot kmečko dekle, ki gre okopavati krompir. Med hajko je bila skrita v Zapogah pri Gosarju. Ker ni mogla preboleti izgube moža, ki ga je imela tako malo časa, je prosila za premostitev. Odšla je na Koroško in v začetku leta 1945 tam tudi padla.

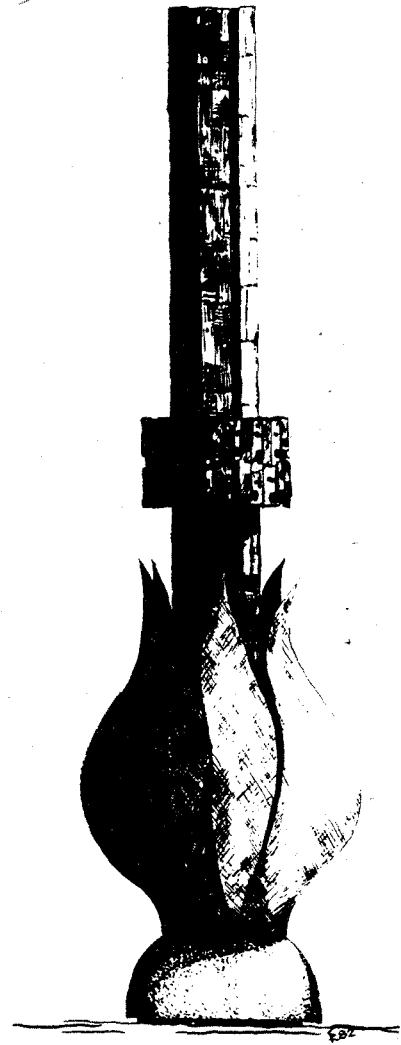
Ganljiva pripoved nas je »prestavila« v vojne dni, vsak s svojimi spomini smo nemo obstali. Od spomenika smo se odpeljali v vas Rašico, ki je bila prva požgana vas v Sloveniji. Pri spominskem obeležju na vrhu smo se še enkrat spomnili požiga in si s stolpa ogledali okoliške vasi in gozdove, v katerih so se med vojno borili in skrivali partizani. Srečali smo se še z drugimi soborci in obujali spomine. Letos pa smo se za dan borca odpeljali k spomeniku 72 padlih borcev v vas Oklo nad Ihanom. Tam sta padla tudi dva borca iz naše KS, in sicer Stanko Ribič in Jože Polajnar. Pri spomeniku so nas že pričakali borci iz Ihana in domačini. Med njimi je bil tudi narodni heroj Franc Avbelj-Lojko. Po pozdravnem nagovoru nam je tovariš Lojko natančneje orisal boj in izdajo borcev, ki so padli na tem mestu. Po končanem govoru so nas povabili na bližnjo kmetijo. Tovariš Lojko nam je zopet pripovedoval o dogodkih iz NOB, saj smo se po dolgih letih zopet našli stari borci in obujali smo spomine na težke dni našega boja.

JANEZ BURGAR in KAROL SEM

MARIBOR

V spomin prvim
ustreljenim
aktivistom na
mariborskem območju

Dvajsetega junija 1982 so v Miklavžu, v gozdu nasproti šole odkrili spomenik prvim šestim ustreljenim aktivistom osvobodilnega boja na mariborskem območju. Spomenik je zasnoval in izdelal kipar Rudi Stopar iz Sevnice, finančno pa so ga podprle številne delovne organizacije iz Radeč, Laškega, Celja, Maribora in drugih

Faksimile spomenika, ki ga je izdelal kipar Rudi Stopar

okoliških krajev v sodelovanju s KO ZB NOV Miklavža, Radeč, Celja, Hrastnika, žalca in Maribora-Tezna.

V brošuri, ki je bila izdana ob odkritju tega spomenika, je tovariš Milan Ževart, ravnatelj Muzeja narodne osvoboditve Maribor, opisal te žalostne dogodke takole:

Na podlagi razglašene šefa civilne uprave Uiberreitherja je bilo znano, da so Nemci 10. avgusta 1941 ustrelili 10 talcev. Do sedaj še ni bilo znano, kje so bili ti talci ustreljeni. Nekateri so navajali, da so bili ustreljeni v Mariboru, drugi da v Miklavžu pri Mariboru (Miklavž na Dravskem polju). Že pred leti je odbor ZB NOV iz Miklavža javil, da je na področju Miklavža bilo ustreljenih 6 talcev. Ker pa večina prebivalcev o tem streljanju ni nič vedela, ni bilo povsem zagotovo, če so talci bili res tam ustreljeni.

V gozdu Ivana Tomšaja je danes lepo viden odkopan grob talcev, ki so bili ustreljeni 10. 8. 1941. Ogled na terenu in izjave prič so namreč potrdili, da so v tem grobu bili dejansko pokopani talci, ki so bili ustreljeni 10. 8. 1941. leta. Na kraju prvega streljanja talcev v mariborskem okraju in drugega na Štajerskem ni bilo do danes spominskega znamenja, ampak le prazna jama.

SLAVKO SMERDEL

SLAP

Naš krajevni praznik

Osmega avgusta smo se krajani Slapa zbrali, da bi počastili spomin na prve žrtve fašizma naše vasi. Pred štiridesetimi leti so italijanski orožniki v noči med 6. in 7. avgustom aretirali in mučili brata Podgornika ter Ivana Uršiča. Na Ustjah so jih naslednjega dne ustrelili kot talce, vas pa izropali in štiri domačije požgali.

Letos smo 8. avgust proglasili za krajevni praznik. Slavnostni, govornik je bil predsednik IS občine Ajdovščina tovariš Bačar. Podelili so značke OF, ki so jih prejeli nekdanji aktivisti OF, ter priznanja OF za aktivno povojno delo. Podelila jih je krajevna konferenca SZDL. Priznanje je prejela tudi osnovna organizacija ZSMS za svoje aktivno delo. Mladinci smo pomagali pri obnovi stare šole.

Sledil je kulturni program, ki smo ga pripravili mladinci in pionirji. Pridružila se nam je tudi starejša vaščanka Marija Vidrih. Po programu smo si ogledali prenovljene prostore. Tu bomo sedaj mladi našli mesto za svoje aktivnosti, saj nas priznanje, ki smo ga prejeli, k temu obvezuje. Popestrili bomo kulturno življenje v vasi, negovali tradicije NOB in sodelovali pri skupnih akcijah s krajani.

DARJA PAVLIČ

Vabila

Odkritje spominskega obeležja
Krajevna organizacija ZB Dornberk bo 19. 9. 1982 odkrila spominsko obeležje Vinku Dermu-Gašperju iz Skrbine, prvemu partizanu, ki je padel v Zaloških Speglah 19. 9. 1942.

Ob 9. uri bo otvoritev razstave ohranjenega arhiva odbora OF Dornberk. Po ogledu bo skupen odhod k spomeniku v Speglah, ki ga bodo odkrili ob 10.30.

Vabimo vse preživele borce in druge, da se udeležijo odkritja tega obeležja.

KO ZB Dornberk

Odbor skupnosti borcev IV. SNOUB Matija Gubec vabi vse borce te brigade na svečano proslavo praznovanja 40. obletnice ustanovitve te brigade, ki bo 4. 9. 1982 z začetkom ob 11. uri pri spomeniku Gubčeve brigade na Trebelnem.

Za prihod na Trebelno je organiziran prevoz borcev s posebnim vlakom iz Ljubljane. Vlak bo odpeljal ob 8. uri. V Grosupljem bo ob 6.30, v Ivančni gorici ob 7.02, v Trebnjem ob 7.25 in v Bistrici pri Mokronogu ob 7.45. Od tu naprej bodo peljali avtobusi na Trebelno. Nazaj v Ljubljano bo vlak odpeljal ob 18.45.

Slavnostni govornik bo Viktor Avbelj-Rudi, bivši politični komisar Gubčeve brigade. On bo tudi podelil svoji bivši brigadi odlikovanje za zasluge za narod z zlato zvezdo, odbor skupnosti borcev pa bo podelil plakete in priznanja Gubčeve brigade ter listino častnega člana skupnosti borcev. Po svečanem delu bo kulturni program, v katerem bodo sodelovali tudi vojaški enote JLA »Gubčeva brigada«.

Na osnovni šoli Matije Gubca na Trebelnem bo odprta razstava fotografij borcev Gubčeve brigade in drugih dokumentov, na slavnostnem prostoru pa bo že od 7. ure zjutraj odprta informacijska pisarna, v kateri bodo posredovali informacije in vročili borcem Gubčeve brigade posebne spominske medalje.

3. 9. 1982 ob 13. uri bo svečana proslava v enoti JLA »Gubčeve brigade« v Bršljinu. Istega dne bo ob 17. uri v Bogni vasi odkritje spominske plošče narodnemu heroju Francu Kresetu-Cobanu, zvečer pa bo pri lovski koči na Trebelnem ob tabornem ognju kulturni program in srečanje borcev Gubčeve brigade z mladino in vojaški enoto JLA »Gubčeva brigada«.

Vse borce Gubčeve brigade in njihove svojce vabimo, da se svečane proslave na Trebelnem in Bršljinu udeležijo v čim večjem številu.

BORCI ŠERCERJEVE BRIGADE, NJIHOVI
PRIJATELJI IN BORCI DRUGIH ENOT NOV
SLOVENIJE TER OBČANI!

Udeležite se proslave ob 40-letnici ustanovitve 2. SNOUB Ljuba Šercerja v soboto 11. septembra letos v brigadnem taborišču na Mokrcu. Začetek svečanosti bo ob 10. uri.

Za vse, ki ne bodo potovali na kraj proslave skupinsko ali posamič, bodo vozili od 7.30 dalje avtobusi s Trga osvoboditve v Ljubljani, kakor tudi nazaj v Ljubljano.

Vabita: Odbor 2. SNOUB Ljuba Šercerja in krajevna skupnost Golo-Zapotok

Ob 38-letnici ustanovitve odreda bo v nedeljo 5. 9. 1982 ob 11. uri tovariško srečanje borcev Skofjeloškega odreda.

Na srečanje poleg borcev vabimo tudi planince, mladino in ostale občane.

Dostop do koč je možen po cesti čez Javor ali čez Farji potok in Črni kal.

BOHINJ

Pohod k obeležju voda
za zveze

Člani voda za zvezo Jeseniško-bohinjskega odreda so obiskali spominsko obeležje na Vogarju, ki ga je področni odbor vezistov NOV Gorenjske postavil na mali hrib, kjer je bil leta 1944 sedež te enote. Pot jih je vodila mimo spominskega obeležja pri Sv. Janezu, kjer je Jeseniško-bohinjski odred izbojeval svojo veliko zmago nad nemškim okupatorjem in s tem

Udeleženci pohoda pri spominskem obeležju, kjer je 1944. leta na Vogarju deloval vod za zvezo Jeseniško-bohinjskega odreda

preprečil požig zgornje Bohinjske doline. Malo pod vrhom Vogarja so se ustavili tudi pri spominskem obeležju planincem železničarjem, ki so v NOB žrtvovali svoja življenja za svobodo. Nazaj grede so se ustavili še pri obeležju na graščini v Stari Fužini, ki je postavljeno na kraju, kjer je bil leta 1945 štab odreda. Odred je osvobodil zgornjo Bohinjsko dolino februarja 1945 in semkaj sovražnik ni mogel več priti vse do konca vojne.

BRANKO BLENKUŠ

V nedeljo, 29. 8. 1982, bo ob 10. uri na Trati - Mežaklja odkritje spominske plošče borcem, ki so padli v nižjih predelih Mežaklje.

K odkritju s krajšim kulturnim programom vabimo svoje padlih in borce, ki so se v tem okolišu borili. Dostop jo možen z osebnimi vozili.

OK ZSMS Mozirje organizira ob pomoči komisije za ohranjanje revolucionarnih tradicij pri OO ZZB NOV Mozirje 5. pohod »Po poteh partizanske sanitete na Solčavskem.« Pohod bo v dneh od 10. do 12. septembra 1982 in je obenem posvečen prazniku občine Mozirje.

S pohodom želimo obuditi spomine na težke čase med NOB, zato vabimo borce NOV, ki so se zdravili v teh bolnicah, in osebje, da se nam pridruže.

Udeleženci pohoda in gostje naj se pisмено prijavijo do 1. 9. 1982 na Občinsko konferenco ZSMS Mozirje.

Obvestila

4. in 5. septembra se vidimo v Beli krajini!

Pripravljalni odbor XV. SNOUB, Vojnega šolstva in DPO Metlike pripravlja za prvo nedeljo v septembru program srečanja borcev, aktivistov, občanov in vseh prijateljev Bele krajine. Posebej so izrazili letos željo, da se najdejo vsi tisti, ki so v Metliki in njeni okolici obiskovali oficirsko partizansko šolo in razne tečaje.

Osrednja prireditev bo v nedeljo 5. 9. 1982 na Grabrovcu pri Metliki. V soboto 4. 9. 1982 bo ob 16. uri nad vasjo, kjer sta pod noži Bega koljačev padla borca J. Kapš in Silvo Pecarič, odkrito spominsko obeležje.

Republiška konferenca rezervnih vojaških starešin se je vključila v to praznovanje. V Domu Edvarda Kardelja v Metliki bo imela 5. 9. 1982 ob 9. uri svečano sejo ob 30-letnici obstoja organizacije rezervnih starešin Slovenije. Podelili bodo državno odlikovanje organizacije ZRVS in plakete vsem tistim, ki so s svojim organizacijskim in drugim delom ustvarjali in dali delež k rasti in uspešnemu delu rezervnih vojaških starešin.

Obveščamo borce, prijatelje Bele krajine in tiste, ki jim je bila Bela krajina v času 1941 do 1945 drugi dom, da obiščejo Metliko in Grabrovec.

Pripravljalni odbor XV. SNOUB
Odbor Voj. šolstva in
DPO Metlike

Odbor za organizacijo »Pohoda na Porezen« v sodelovanju z družbenopolitičnimi organizacijami iz Cerkna, PD Cerkno, Gorenjskim vojnim področjem, brigado Srečka Kosovega in inženirskim bataljonom XXXI. divizije organizira v nedeljo, 5. septembra 1982, POHOD NA POREZEN. Pri spomeniku na vrhu Porezna bo ob 11. uri slovesnost v spomin na padle borce.

Dohod na Porezen je možen iz naslednjih smeri:

- iz Cerkna ali Vrš mimo lovske kočice do spomenika na Poreznu,
- iz Selške doline čez Davče, mimo Vrhovčeve in Jurežve kmetije ali iz Petrovega brda do vrha Porezna.

Prireditelj pohoda prosi vse pohodnike, da se disciplinirano vedejo in da sami kar najbolje poskrbijo za svojo varnost.

Želimo, da se pohoda, ki bo v vsakem vremenu, udeležijo v čim večjem številu, saj bomo s tem počastili spomin na padle tovariše.

STANE FRIC

DORNAVA

Tudi predavatelji
prostovoljno delajo

Tudi letos so se v Dornavi zbrali brigadirji na ZMDA Slovenske gorice 82. Na akciji se je zbralo tudi veliko predavateljev, ki prostovoljno vodijo tečaje cestnoprometnih predpisov, da bi na ta način usposobili čimveč mladih za varno vožnjo.

BANJA LOKA PRI KOČEVJU

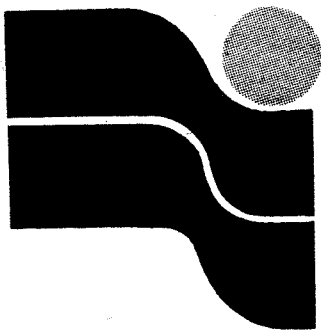
Odkritje spominske
plošče

Ob praznovanju 40-letnice skupnega napada na italijansko postojanko v Banja loki, ki so ga izvedli borci partizanskih enot NOV in PO Slovenije in Hrvaške, so udeleženci tega slavlja obudili spomine na bratsko sodelovanje v času NOB. Ob tej priložnosti so odkrili spominsko ploščo narodnemu heroju Zdenku Petranoviču-Jastrebu, ki je tu padel. Orisali so njegovo aktivno in organizirano delo pred drugo svetovno vojno in sodelovanje v NOB.

Krajani krajevnih skupnosti Kostel so to priložnost izkoristili za to, da so odprli vodovod Kostel-Banja loka-Briga, ki za sedem vasi in zaselkov pomeni veliko pridobitev. Vodovod so zgradili krajani s pomočjo pripadnikov JLA in milice.

VIKTOR DRAGOŠ

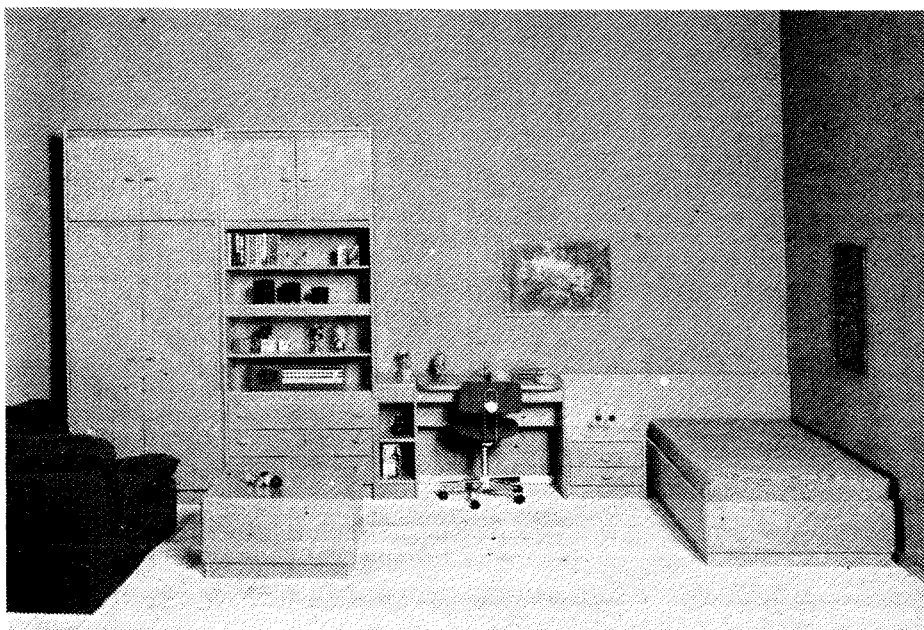
**lesna
industrija
idrija**

sozd slovenijales

Program IDRIJA lahko uporabite za opremo dnevne sobe, mladinske sobe, spalnice, hotelskih sob in drugih prostorov, ki v njih delate ali uživate prosti čas.

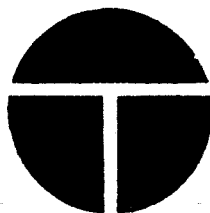
mladinske sobe

**MONTAŽNO
INDUSTRIJSKO
PODJETJE**

Ljubljana, Opekarska 13

TELEFON: CENTRALA: 212-011 ŠEF KOMERCIALE: 218-347 TELEGRAM: KIP Ljubljana – Tekoči račun 50101-601-23238; TELEX: 31420 YU-KIP

TEKSTIL

TOZD

**motvoz
in platno**

n. sol. o.

**Taborska 34
61290 Grosuplje**

telefon: (061) 771-311
telex: 31498 YU MOTVOZ
telegram: Motvoz Grosuplje
železniška postaja: Grosuplje
tekoči račun: SDK 50130-601-31002

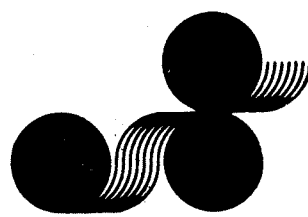
**TOPLARNA
LJUBLJANA**

Toplarniška 19

telefon 442-880, 446-993, 442-929
telex 31471 yutol

- proizvaja električno energijo,
- proizvaja toplotno energijo in tehnološko paro za potrebe komunalnega gospodarstva Ljubljane,
- prodaja pepel kot polnilni oziroma gradbeni material, demineralizirano vodo in karbonatni pesek

S svojim delom pomagamo izboljševati delovne in življenjske pogoje prebivalcev širše in ožje družbene skupnosti.

**n. sub. o.
slovenske
železame
ljubljana**

pp01365 tel.: (061) 311-633 teleks: 31372 yuszel

PROIZVODNI PROGRAM:

ŽELEZARNA JESENICE – Proizvaja debelo in srednjo pločevino: hladnovaljane trakove in pločevino v raznih kvalitetah: konstrukcijska, globoki vlek, dinamo, nerjavna; vlečeno, luščeno in brušeno jeklo; valjano in vlečeno žico v različnih kvalitetah in površinskih obdelavah; hladno oblikovane profile, ograje za avtoceste in vratne podboje; žične proizvode: žičnike; elektrode, žico in praške za varjenje; vrvi iz patentirane čice, jeklen pesek; tehnične pline: kisik in argon; diske za pljederske stroje; opaže za gradbeništvo.

ŽELEZARNA RAVNE – Proizvaja toplovaljane in kovane profile; vlečeno brušeno in luščeno jeklo v vseh vrstah kvalitetnih in plemenitih jekl; jeklene odlitke, industrijske nože, nože, orodja in krožne žage za obdelavo jekla, kovin in lesa; pile, vzmeti, pnevmatske stroje in orodja, valje za hladno valjanje jekla in kovin, pilger valje, univerzalne in kovaške ekscentrične stiskalnice delovnega pritiska od 160 do 1200 Mp.

ŽELEZARNA ŠTORE – Proizvaja toplovaljane profile ter vlečene in brušene palice v vzmetnih vrstah jekla, specialno surovo železo za livarne, ulitke iz sive iz nodularne litine, litoželezne valje, konti lite profile, industrijske gorilce in traktorje 42 PS po licenci Fiat.

TOVARNA VERIG LESCE – Proizvaja verige za široko potrošnjo, tehnične in sidrne verige, opremo za verige, snežne in zaščitne verige za vozila, kovinske in lesne vijake, hanger vijake, kovice, razcepke, odkovke in stiskalnice.

PLAMEN KROPA – Proizvaja matične, nastavne in sponske vijake za splošne namene, matične in nastavne vijake srednjega razreda, matice in kovice.

TOVIL LJUBLJANA – Proizvaja vijake za kovine in za pločevino z ravnin in krožnim utorom, samorezne vijake, vijake za les in kovice.

ŽIČNA CELJE – Proizvaja razna žična pletiva, tkanine, mrežaste armature in predfabrikate, gabione, vibracijska sita in mreže za rudarstvo, žične transportne trakove, vzmeti, žične vložke in drugo žično konfekcijo.

METALURŠKI INŠTITUT LJUBLJANA – Raziskuje na področjih priprave mineralnih surovin, surovega železa, proizvodnje jekla, barvne metalurgije, livarstva termične obdelave in plastične predelave jekla in kovin. Opravlja kemijske metalografske in fizikalne analize.

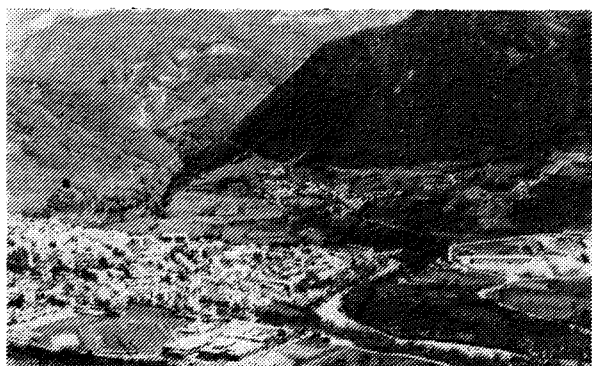
**TOZD »GOSTINSTVO«
TOLMIN, o. sub. o.**

Tel.: (065) 81-911
Poštni predal: 29
Tolmin, Trg Maršala Tita 1
Žiro račun: 52030-601-13495

**TOZD GOSTINSTVO
TOLMIN**

HOTEL KRM TOLMIN

**HOTEL SOČA
Most na Soči**

**INVALIDI
BORCI
REZERVNI
OFICIRJI**

Obiščite hotel Krm v Tolminu in hotel Soča v Mostu na Soči, kjer boste dobro postreženi in se boste odlično počutili v prelepi Soški dolini.

Avgust Lap

V novembru preteklega leta smo na pokopališču v Lescah pokopali Avgusta Lapa, vrtnarja iz Lesc. Rodil se je 3. 8. 1899 v Kamniku. Izučil se je vrtnarske stroke, potem pa vse življenje gojil cvetje. Bil je napreden, zaveden Slovenec in je rad povsod pomagal. Člani ZB in krajani Lesc so ga zelo spoštovali.

Ivan Šuštar

Na tržiškem pokopališču smo se maja poslovili od borca, mitraljezca in vodnika NOB ter Maistrovega borca Ivana Šuštarja. Rodil se je pred 82 leti v Tuhinju pri Kamniku. Že v letu 1941 je začel sodelovati z OF in marca leta 1943 vstopil v NOB v Kamniško-zasavski odred. Kasneje je bil premeščen v 6. brigado Slavka Slandra. Novembra leta 1944 je bil v boju z Nemci in belogardisti na Rebru pri Žužemberku ujet. V kočevskih zaporih je bil zverinski mučen in ostal invalid. Za zasluge je prejel odlikovanje.

Franc Jurkošek

Rodil se je 20. 7. 1912 v družini kmeta v Vodružu pri Sentjurju. Komaj si je ustvaril svoj dom, ko je izbruhnila vojna. Bil je ujet in odpeljali so ga v nemško ujetništvo že leta 1941. Ko se je leta 1943 vrnil iz ujetništva, se je takoj povezal z NOG in postal obveščevalec. Svoje nevarno delo je opravljal zvesto in predano. Po njegovi zaslugi je uspela marsikatera partizanska akcija. V njegovem domu, v osrčju partizanske Resevne se je nastanil Okrajni komite KPS za Sentrupert-B reze. Prav njemu gre zasluga, da se je ob splošni ofenzivi na Resevno 18. marca 1945 rešilo večina članov okrajnega komiteja. Jurkovškov dom je bil varno zavetišče mnogih partizanov, ko so se v hudi zimi lačni, ranjeni in prezeblji zatekli vanj. Za svoje požrtvovalno delo je bil tudi odlikovan. 22. julija smo ga spremenili na njegovo poslednjo pot, na kalobsko pokopališče.

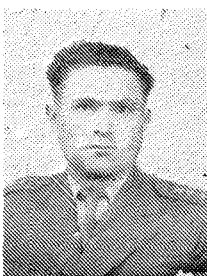
Ivo Prelovec

Pred nekaj dnevi smo v Spodnji Idriji pokopali Ivo Prelovca, starega komaj 52 let. Ivo je bil rojen v Ledinah. Se kot otrok se je s starši preselil v Spodnjo Idrijo. Med NOB mu je oče bil italijanski vojski, mati pa v internaciji, zaradi sodelovanja z OF. Ivo, star komaj 14 let, se je vključil v NOB in postal kurir. Za vestno opravljene naloge je bil že med NOB sprejet v SKOJ. Po vojni je bil zaposlen kot strokovnjak v rudniku živega srebra v Idriji. Za svoje sodelovanje med NOB in pri povojni graditvi je prejel več odlikovanj.

Marija Pavčnik

V Sedražu pri Laškem smo se 11. 6. 1982 poslovili od Marije Pavčnik. V NOV je veliko pomagala borcev s hrano, obleko in živem. Skrbela je tudi za ranjene partizane.

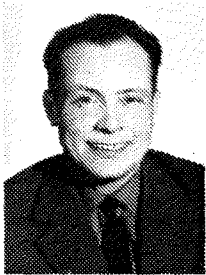

Stipe Smolič

Prejšnji mesec je v Spodnji Idriji umrl Stipe Smolič, rojen v okolici Knina v Dalmaciji. V aprilu 1943 je vstopil v partizanske vrste in se boril za osvoboditev Dalmacije in potem odšel v Slovenijo. Dosegel je čin kapetana, vendar se je leta 1955 demobiliziral in ostal v Spodnji Idriji, kjer se je poročil.

Feliks Jereb

Od Feliksa Jereba smo se poslovili na pokopališču v Ledinah. Zaradi sodelovanja z OF in partizani je bil leta 1943 odpeljan v internacijo v Italijo, od koder se je vrnil po kapitulaciji. Vključil se je v Vojkovo brigado. Pozneje je bil zaradi poškodovane noge dodeljen terenskim enotam. Sledila je ponovna internacija. Nemci so ga skupaj s sinom in očetom odpeljali v Begunje in naprej v Nemčijo, od koder se je vrnil po končani vojni. V domačem kraju se je vključil v obnovo porušene domovine.

Roman Petrovič

Po dolgi in hudi bolezni je v Spodnji Idriji umrl Roman Petrovič, star komaj 52 let. Pokopali smo ga na pokopališču v Spodnji Idriji. Rojen je bil v zavedni rudarski družini v Spodnji Idriji. Star komaj 14 let je odšel v partizanske vrste, kjer je bil kurir, po osvoboditvi pa je delal v organih državne varnosti. Toda vrnil se je v vrste rudarjev. Dvakrat je bil v mladinski delovni brigadi na progi Brčko - Banovići in Samac - Sarajevo. Deloval je v družbenopolitičnih organizacijah ter prejel več odlikovanj in priznanj.

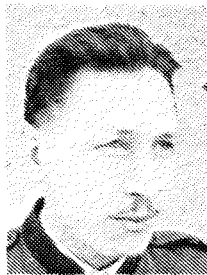
Franc Kirn

Franc Kirn je bil rojen 3. 11. 1913 v Baču pri Ilirski Bistrici. Tik pred napadom fašistične Italije na bivšo Jugoslavijo so ga odgnali v posebne kazenske enote na otok Sardinijo. V NOV se je vključil v Sassarijo na Sardiniji. Ob kapitulaciji Italije se je uspel povezati z bataljonom NOVJ. Primorci in Istrani se vanj niso smeli vključiti, toda Franc se je uspel v Cagliariu vtihotapiti na ladjo, ki je 16. februarja 1944 prispela v Neapelj in nato v Gravino. S 3. prekomorsko brigado je odšel na Vis, kjer je bil določen za artilerijo, ki se je na otoku oblikovala pod vodstvom Karla Levčnika. Po uspešno opravljenem tečaju za artilerijske oficirje JVM je bil določen v baterijo obalne artilerije. Po demobilizaciji je delal v gospodarskih organizacijah v Ilirski Bistrici. Umrl je 10. maja 1982 v Ilirski Bistrici.

Vinko Eržen

19. julija letos smo na pokopališču v Lescah pokopali našega Vinka Eržena, starega 52 let. Rojen je bil v Sovodnju v Poljanski dolini na kmetiji, kjer je bila cela kopica otrok. Vinko je bil dvanajsti. Še kot zelo mlad fant, star komaj 13 let, se je začel ukvarjati s kurirsko službo ter tako vse do konca vojne sodeloval z NOG. Zaradi slabega zdravja je bil invalidsko upokojen, vendar je še rad pomagal, kjerkoli je bilo treba.

Franc Pečnik-Miha

Marca smo se na mežiškem pokopališču poslovili od enega izmed prvih borcev Franca Pečnika-Mihe. Mladost mu ni bila lahka. Kot delavec je dobil zvezo s prvimi aktivisti, ki so prišli na Koroško. 12. januarja 1943 je šel v ilegalo. Bil je pri formiranju 1. Koroške čete in njen borcev. Sodeloval je v vseh akcijah, ki so veliko pomenile za vso Koroško in Štajersko. Kot hraber borec je prejel več odlikovanj.

Leopold Razdevšek

Na pokopališču Barbara nad Prevaljami smo se maja poslovili od našega člana Leopolda Razdevška. Z NOV je začel sodelovati julija 1943, nato pa je aktivno vstopil 1. 6. 1944. Bil je borec koroških partizanov. Nekaj časa pa je bil vodja intendature pri IV. operativni coni za Štajersko in Koroško. Bil je odlikovan z medaljo za hrabrost in zasluge za narod. Prejel pa je tudi značko koroških partizanov. Vedno se ga bomo spominjali kot prijetnega tovariša.

Marija Lašič

4. julija letos smo se borci in številni krajan na pokopališču na Kogu poslovili od napredne in zavedne matere Marije Lašič iz vasi Lačaves. Moža ji je Gestapo že v letu 1942 zaprl v pujske zapore, kjer ga je trpinčil pet mesecev. Njena hiša je bila mnogokratni skriti dom tukajšnjih borcev NOV. Jeseni leta 1944 je okupatorjeva patrolja pri njej našla na borce, ki so bili takrat pri njej. Po kratki borbi so se borci umaknili v bližnji gozd, Marijo z možem pa je patrolja odgnala v Središče. Moža so poslali v mariborske zapore, kjer ga je sodišče obsodilo na smrt. Ona pa se je gestapovcem nalagala, da so jo borci prisilili, da jih je vzela v hišo, in tako jo je Gestapo pustil domov. Moža so ji premetili v Pisker v Celje, od tam pa v Polskavo, kjer so ga ustrelili skupaj s tridesetimi talci.

Vida Peternej

Po težki bolezni nas je 23. julija 1982 zapustila tovarišica Vida Peternej, rojena 17. 2. 1921 v Cerknem, nekdanja partizanska učiteljica.

Ko so se pojavili prvi partizani na Cerkljanskem, se je vključila v terensko organizacijo OF in v njej ilegalno delovala do kapitulacije Italije. Oktobra 1943 je bila sprejeta v KPJ. Bila je članica, nato tudi sekretarka okrajnega odbora ZMS. 5. oktobra 1944 je začela poučevati na partizanski šoli v Cerkljanskem vrhu in to delo opravljala do zaključka šolskega leta. Kasneje, v povojnem obdobju, je poučevala na osnovnih šolah na Cerkljanskem. V letih 1952 do 1958 je bila upraviteljica Osnovne šole v Cerknem, nato pa na njej učila do upokojitve 1972. leta. Na svoje učence je prenašala ljubezen do domovine, svoj čut socialne pravičnosti in svojo delavnost. Za mlajše kolege je bila vzor vztrajnosti in skromnosti.

Ivan Bedenk

Od Ivana Bedenka smo se poslovili aprila na črnuškem pokopališču. Bil je vojaški vojni invalid in nosilec več odlikovanj. Po osvoboditvi je pridno sodeloval pri obnovi porušene domovine.

Karolina Jaklič

Karolina Jaklič se je rodila pred 84 leti v vasi Podstrmec pri Karlovcu. Za NOB je vsa njena družina delala že od 1941. leta. Zaradi aktivnega sodelovanja s partizani so ji spomladi 1942 Italijani odpeljali moža v internacijo. Sama z otroci je nadaljevala z aktivno pomočjo OF. Zato so jo 1944 odpeljali v nemško taborišče. Po končani vojni sta se z možem vrnila na zapuščen dom. Izgubila sta tri sine in eno hčerko. Tudi po vojni je aktivno delala v množičnih organizacijah, predvsem v AFŽ, RK in ZVVI. Za požrtvovalno delo je prejela priznanja in odlikovanja. Junija smo se od nje poslovili na velikolaskem pokopališču.

PRAVNI SVETOVALEC

Oddajanje stanovanjskih prostorov v podnajem

T. M. Z. Ali je dopustno, da podstanovalec odda stanovanjske prostore, ki jih ima v podnajemu, v celoti ali delno v uporabo drugemu?

Odgovor: Po 76. čl. zakona o stanovanjskih razmerjih je nadaljnje oddajanje stanovanjskih prostorov s strani podstanovalec izrecno prepovedano. Po navedenem zakonitem določilu namreč podstanovalec ne more oddati drugi osebi niti v celoti niti delno stanovanjskih prostorov, ki jih uporablja na podlagi podstanovajske pogodbe.

Prenehanje delovnega razmerja zaradi invalidnosti

T. U. S. Kakšna invalidnost ima za posledico prenehanje delovnega razmerja?

Odgovor: Delavcu preneha po samem zakonu delovno razmerje le, če se po predpisih o invalidskem zavarovanju ugotovi, da je popolnoma nezmožen za svoje in drugo ustrezno delo, to je, da je invalid I. kategorije invalidnosti. Takemu invalidu preneha delovno razmerje z dnem, ko mu je bila vročena pravomočna odločba o ugotovljeni popolni nezmožnosti za delo.

Davek na dediščino in darila

V. Z. K. Podedovali ste moped. Ali boste morali tudi od te dediščine plačati davek?

Odgovor: Po zakonu o davkih občanov se davek na dediščino in darila ne plača od premičnega premoženja, če skupna vrednost tega premoženja ne presega določenega zneska. Ta znesek je določen v zakonu o uvedbi in stopnjah republiških davkov in taks, in sicer v višini 50.000, din.

Invalidnina za telesno okvaro

M. R. V. Kolikšna telesna okvara daje pravico do invalidnine?

Odgovor: Pravico do invalidnine dajejo le telesne okvare, ki so izčrpnost naštete v posebnem seznamu telesnih okvar, v katerem je določen tudi odstotek posamezne telesne okvare. Če je telesna okvara posledica nesreče pri delu ali poklicne bolezni, daje taka telesna okvara pravico do invalidnine, če znaša najmanj 30 odstotkov. Če pa je telesna okvara posledica bolezni ali poškodbe izven dela, je zavarovanec upravičen do invalidnine le, če znaša takšna telesna okvara najmanj 50 odstotkov.

Izvišba

T. M. R. Kot vojaški invalid prejmate tudi ortopedski dodatek. Ali je res mogoče z izvržbo seči tudi na ortopedski dodatek?

Odgovor: Po izrečni določbi 74. čl. zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev, je lahko tudi ortopedski dodatek predmet izvržbe, in sicer do polovice - za obveznosti iz naslova zakonite preživnine in do tretjine - za druge obveznosti oseb.

PARTIZANSKO GOSPODARSTVO GORIŠKEGA VOJNEGA PODROČJA

Karel Kumše-Tomaž

4

V Renčah, Čepovanu, Škrbini na Krasu, Vrtovinu, Lokavcu pri Ajdovščini, v Batujah in še drugje so bile delavnice oziroma v Batujah kar tovarna orodja, ki je delala orodje in podkve po naročilu šefa tehničnega odseka komande goriškega področja. V Trebenčah so delovale številne kovačije, katere so skovale med drugim tudi okrasne elemente za kulturno dvorano v Cerknem.

Partizanske livarne

V livarni v Cerknem so vliвали razne ležaje, stabilizatorje min za partop, pa tudi lopatke za turbine. Za surovino so uporabljali pločevino in drugi material pokvarjenih ali zrušenih letal. Ko je zmanjkalo koksa, so začeli uporabljati oglje.

Lesna industrija med NOV na Primorskem

Lesne delavnice so oskrbovale partizanske enote in ustanove z mnogimi mizarskimi, kolarskimi žaganimi izdelki in uslugami. Izdelovali so operacijske mize in stole, lesene dele za puške, sode in čebre za usnarne. Kolarske delavnice pa so izdelovale in popravljale vozove, smuči, samokolnice, ročaje za orodje, krste za padle borce, oglasne deske za stenčes. Les so jim dostavljale žage, ki so poleg lastne proizvodnje oskrbovale tudi partizanske lesne obrate. Tesarji so sekali les in ga spravljali na žage, delali so žage in mostove.

Delo prvega, drugega in tretjega bataljona NOVGRAD (Narodnoosvobodilna vojna gradnja) Velike naloge, ki sta jih dobili prometna in ekonomska služba, so zahtevale tudi ustrezno tehnično organizacijo. Zato smo ustanovili poseben tehnični odsek, ki je imel nalogo, skrbeti za vzdrževanje stranskih cest in poti, odstranjevanje ovir, obnovo mostov oziroma prehodov, graditev zasilnih skladišč in bunkerjev za spravljanje hrane, municije in opreme.

V začetku so delovni vodi in čete delovali pri komandah mest in področij, dne 5. septembra 1944 pa je Glavni štab NOV in PO Slovenije izdal nalog št. 9. korpusa, da ustanovi NOVGRAD. Z razvojem narodnoosvobodilne vojske se je pojavljala vedno večja potreba po organiziranju delovnih enot, zato je bilo ustanovljeno to prvo podjetje, ki je zadostovalo potrebam celotnega območja komande goriškega vojnega področja. Enoto so sestavljali kvalificirani in nekvalificirani delavci, vodilni kader pa je bil visoko kvalificiran. Ti delavci-borci so delali na žagah, v raznih delavnicah, na cestah, sekali les v gozdu ter popravljali mostove, gradili barake, izdelovali opremo za barake in drugo. Enota je bila zelo raznolika, saj so bili v njej žebjarji iz Kroke in Železnikov, kraški zidarji, trnovski tesarji, lokovski kovači, šentviški mizarji... Čeprav je bilo treba premagovati veliko težav in večkrat skoraj iz nič veliko narediti, delavcem ni zmanjkalo volje. Zanemarjene delavnice, mlane in žage je bilo treba popraviti in jih spraviti v pogon. Novgrad je v letih 1944 in 1945 delal predvsem za potrebe NOV. Delavci-borci so ovirali sovražnika predvsem tako, da so podirali mostove, rušili ceste, kadar je bil sovražnik na pohodu, naslednji dan pa so na istem mestu zgradili nove za potrebe svoje vojske. Tudi to je bil prispevek k boju za osvoboditev. Zaradi goste postavljenih sovražnikovih postojank je Novgrad izbral in vzdrževal več stranskih cest in poti, ki so bile sovražniku skoraj prikrite. Skrbel je za okoli 450 km cest in poti. Večino so morali pozimi plužiti. Pri tem delu so pomagali kmetje z živino. Plužili so z lesenimi plugi, katere so sami naredili ali pa kidali sneg z lopatami. Za vzdrževanje obeh glavnih cest, s Krasa in Vipave v Trnovski gozd, je bilo treba veliko naporov, posebno v dežju, hudi zimi in mrazu. Enako za delo pri kopanju, vrtanju lukenj, pri razstreljevanju, tolčenju kamnja in drugem. Za opravljeno delo so bili bataljoni Novgrada večkrat pohvaljeni.

Zasilni most v Dominovem robu

Pregled števila borcev in bork Novgrada Komande goriškega vojnega področja na dan 26. novembra 1944.

Prvi bataljon 467 borcev, zadrževal se je v Trnovskem gozdu, Čepovanu in Trebuših. Drugi bataljon pa je imel 356 borcev in je deloval v Cerknem in okolici. Tretji bataljon z 307 borci je deloval na Krasu in na Vipavskem. V vseh teh bataljoni je bilo čez tisoč borcev. To so bili moški, ki so bili nesposobni za operativne enote, predvsem starejši in takih poklicev, ki jih je potreboval Novgrad pri svojih delih. In sicer: minerji, zidarji, mizarji, tesarji, oglarji, kovači, žebjarji, nekaj pa je bilo tudi nekvalificiranih delavcev. Dela so vodili gradbeni inženirji in tehniki. Potrebno orodje za delo bataljonov so deloma izdelovale delavnice komande goriškega vojnega področja, delno pa so ga nabavili v Vipavi in Ajdovščini, ko je sovražnik zapustil ta mesta novembra 1944. leta. Gradbeni material so v glavnem sami izdelovali: drobili so kamenje, sekali les, žagali ali tesali na kraju samem ali pa so ga dobili iz žag na Cerkljanskem, Čepovanskem in Idrijskem. Precej orodja je izdelala tovarna v Batujah, žeblje pa je izdelovala fužina v Lokavcu pri Ajdovščini, Vrtovini in lokovski kovači. Minerski material smo dobivali iz cementarne v Anhovem, iz apnenic v Solkanu in rudnika živega srebra v Idriji.

Po nalogu št. 9. korpusa je Novgrad jeseni 1944 pripravil po tipskih načrtih za lesene mostove različnih velikosti ves material za graditev in popravilo mostov čez reke, potoke in prehode, tako da bi jih bilo mogoče na dano povelje takoj popraviti in postaviti na novo. Ves material, v glavnem je bila to hlodovina, je bil vskladiščen na primernih mestih v bližini prevoznih poti. Tako je bilo pripravljeno za več kot 50 mostov materiala. Malo pred osvoboditvijo pa so v Renčah gradili tudi čolne za plavajoči most prek reke Vipave v Renčah. Vse to so uspešno izkoristile motorizirane enote 4. armade pri osvoboditvi Slovenskega primorja in prehodu na Koroške.

Se nadaljuje

Plemenita vez med generacijami

Kot mnogo drugih področnih odborov koroških partizanov smo tudi v Mariboru po razgovorih z družbenopolitičnimi organizacijami, s predstavniki koroških študentov v Mariboru ter vodstvi osnovnih ter srednjih šol in z mariborskim Zavodom za šolstvo organizirali posvet z mentorji za Gašperjevo bralno značko. Razgovor na posvetu je vodil ing. Pavle Žaucer-Matjaž, navzoč pa je bil tudi tovariš Pohar iz republiškega odbora ZZB.

Tako se je pričelo delo, ki ima namen seznanjati mlade z literaturo o Koroški, o zgodovini NOB in o sedanjosti na Koroškem. Imenovana je bila tudi posebna delovna skupina. Na večini mariborskih osnovnih in srednjih šol so mladi prebirali »Gamse na plazu« in drugo literaturo o Koroški. V skupinah so razpravljali o prebranem in nato preverjali znanje. Na te razgovore so vabili nekdanje

koroške partizane, razpravljali o vprašanjih, ki so jih najbolj zanimala ali prizadela, pa tudi o možnosti tesnejših stikov med mladimi Slovenci na obeh straneh meje.

Konec maja smo imeli v dvorani višje pravne šole velik praznik prijateljev Koroške: mladih in nekdanjih koroških partizanov. Dvorana je bila pretesna za vse. Navzoči so bili tudi ugledni gostje iz Celovca in Ljubljane, prišla pa je tudi gostja iz ZSSR 8 nekdanja koroška partizanka Sofija Klimentko-Sonja. Kot vedno sta bila z nami tudi zastopnika Zveze borcev za severno mejo. Pevski zbor osnovne šole Prežihovega Voranca je zapel nekaj koroških narodnih pesmi. Gledališki umetnik Jože Zupan je pripovedoval tiho »o Stroškovem očetu in gamskih na plazu« iz Gašperjeve knjige. Ko je tovariš Pavle Žaucer-Matjaž mladim pripovedoval o svojem pre-

dvojnem delu v Mariboru in partizančenju na Koroškem ter o prijatelju Karlu Prušniku-Gašperju so ga mladi navdušeno »vzeli za svojega«. Skupno s tovarišem Rotarjem sta izročila nekdanji koroški partizanki Sonji iz ZSSR znak koroškega partizana. Prevzela ga je tudi za koroške partizanke - svoje rojakinje: Zinko, Klaro, Valentinko in Katjo. Posebno lepo je bilo, ko je tovariš Matjaž izročil 213 mladim kandidatom, ki so izpolnili pogoje, bronasto bralno Gašperjevo značko. V jeseni bomo nadaljevali delo še z ostalimi kandidati za bralno značko.

Pri študiju gradiva o Koroški in njeni NOB ter v razgovorih z nekdanjimi koroškimi partizani se plete in pogloblja plemenita vez med generacijami in pogloblja medsebojno razumevanje in spoštovanje.

Lidija Potrč-Dunja

V spomin Stanku Kocjančiču-Marjanu

Pretrgana vohunska mreža

Svoja mlada leta je preživel na očetovi kmetiji v Zgornjih Gorjah, po izučitvi za ključavničarja pa je delal v jeseniški tovarni. Delo v tovarni, poznanstvo in sodelovanje s komunisti Tonetom Thalarjem, Stražisarji, Andrejem Prešernom in Ivanko Mohorič je na njem pustilo svoj pečat. Po okupaciji je vedel, kje je njegovo mesto. 28. 8. 1941 se je pridružil Cankarjevi četi na Pokljuki. Tako sta se z bratom Janezom izognila aretaciji.

Bojna pot, ki jo je prešel Marjan od avgusta 1941 do maja 1945, je bila trda, revolucionarna. Bil je eden tistih pogumnih borcev, ki so z vsem svojim življenjem služili gibanju za osvoboditev slovenskega naroda in delavskega razreda. Ničkolikokrat je prehodil domačo Mežakljo, Pokljuko in Jelovjco, Gorenjsko po dolgem in počez in ni naključje, da je bil že pozimi 1941 med organizatorji vstaje v blejski kotlini, od koder se je vstaja razširila tudi v bohinjsko zgornjesavsko dolino.

Vedno so mu zaupali odgovorno terensko ali vojaško delo, organizacijo boja proti ovađuhom in izdajalcem. Kako uspešno in sploh kako je potekalo njegovo delo, govori naslednji dogodek.

Kakšne tri mesece smo taborili v Kočevniku, na južni strani Mežaklje, tik nad Krnico in vzhodom v dolino Radovne. Zaradi varnosti in konspiracije se je Marjan odločil za izgradnjo novega tabora ob vrhu Kugle, prav tako na

južnem delu Mežaklje, toda nad Lazami. Vsak dan bi delali po nekaj ur in tabor bi bil do 25. julija narejen. Toda ko sem se 20. julija vračal iz Pernikova, kjer sem oddal in prejel pošto, sem na poti v novi tabor, v sedlu med Kuglo in Stengami, na poti, ki pelje iz Laz proti vrhu, zagledal kolono policistov, kako se vzpenjajo proti sedlu. Stekel sem nazaj in nato okoli Kugle proti še nedograjenemu taboru. Tam so bili komandir Marjan in obveščevalca Vinko Pogačar ter Jože Štajer. Opozoril sem jih na Nemce. Takoj mi niso verjeli, toda vseeno so se umaknili v gosto, nizko smrečje nekaj metrov od tabora. Kmalu smo zaslišali šest listja, lomljenje suhih vej in nemško govorico. Tabor so nam temeljito razbili.

Ko se nam je zdelo, da so policisti odšli, je ob pogledu na razdejani tabor Marjana obšla misel, da je to delo opravljeno po naročilu. Počasi smo šli proti sedlu, kjer smo nenadoma srečali Trojarco in v bližini zaslišali par strel. Na vprašanje, ali je videla ali srečala policijsko kolono, je odgovorila, da ni. Marjan je, kot je pozneje dejal, imel občutek, da ženska laže, in ni se zmotil. Ko smo prišli nazaj v stari tabor v Kočevniku, smo tu srečali Pretnarjevega Martina iz Poljan. Le kaj on tu dela, smo se vprašali. Bil je eden redkih, ki so vedeli za stari tabor in za to, da ga lahko uporabi le v skrajni sili. Tako je tudi bilo. Povedal je, da je Ferčejev, član gospodarske komisije, odšel na neko

zvezo, on pa se je zjutraj vrnil, malo podremal, odšel na potrebo in ko se je ozrl po pobočju Kugle, je zagledal isto kolono policistov ter stekel po bližnji proti staremu taboru. Pod streli, ki smo jih slišali, pa je padla partizanka Julka Eržen.

Z aretacijo Trojarja in njegove žene se je dokončno razkrilo celotno izdajalsko delo in zaslišanje teh dveh je pripeljalo do razkrinkanja Pokljukarja, ki so ga Nemci vtihotapili med partizane na Pokljuki in je bil kaj kmalu zatem zaradi svojega obnašanja sumljiv. Po planinah je plačeval lonček mleka kar 20 do 50 RM. Vedno se je zanimal za kurirska pota, gospodarske komisije in prav posebno za VOS. Marjan je postal pozoren na njega, še posebno zaradi izredne prijaznosti.

Aretacija teh treh izdajalcev je na blejskem gestapu sprožila hitro reakcijo. Začele so se hajke.

Z razkrinkanjem je okupator izgubil glavne sodelavce na Pokljuki in Mežaklji, vohunska mreža je bila pretrgana in izdajstvo se v tem okolišu ni več pojavilo.

Ob grobu v Lescah sva z Vinkom Pogačarjem obudila ne le spomin na te dogodke, ampak na enega od ustanoviteljev in organizatorjev VOS na blejsko-gorjanskem rajonu. Marjan je bil izreden tovariš, prvoborec, iskren in hraber in takšen nam bo ostal v spominu.

Roman Stana

Anton Prosenik

Kranjski Janez odprte glave

Spoznanja prihajajo z leti, z oddaljenostjo, s plastmi izkušenj, nabranih kot mulj v reki, in vsa ta naplavina naredi človeka zvestejšega sebi in preudarnejšega za druge. Prosenik, Tonček iz Gornjega Leskovca pod Bohorjem, varuje dandanes to naplavino devetdesetih let, modrost preteklosti in jo prav tako preudarno pošreduje njim, ki to hočejo, ki znajo ceniti spoznanja preteklosti. A v tej naplavini je marsikaj. So vojne in je mir, je trpljenje in neskajljeno veselje. Je čvrstost in vdanost. Čast in ponos. Ljubezen do zemlje in ljudi. Vse to združeno, tesno prepleteno. Od dne, ko je dejala mati v letu, ko je le malo manjkalo do začetka dvajsetega stoletja, ki je Tončku in svetu prineslo vojne in krize, lakote in pohlep: »Tonček, le pojdi v šolo, ne boj se!«

Sivina las in sivina obraza, neskajljene oči za svetlimi stekli pa troje šojinih peres za pobalnimskim klobučkom devetdesetletnika ne znajo biti dovolj prepričljivi, da bi človek zlahka odkrival plasti človekovega naprežanja v skoraj stoletje dolgi dobi. Živahnost preganja prepričljivost. Senovčan Prosenik je bolan. A vendar ne toliko, da bi se vdal letom, ki prihajajo.

Ko davnina zapeše in besede zarajajo divji ples... Tonček govori in ne pusti, da mu beseda poruši ritem. Ritem njegovega življenja. Bilo naj bi življenje kovača.

Doma imaš jesti, piti, obleka ti visi na klinu, tudi dela je dovolj za vse, doma ostani, besede, ki jih je izrekel oče. Tonček se je vdal.

Dvanajstega leta so ga klicali k vojakom. Tri leta si je zagotovil cesar na račun mladega Bohorčana in ga porinil, neukega in čistega, preprostega ter dobrega kot kruh, v Graz.

»Windische trotl,« so zmerjali korporali, osel, so vpili feldvebli, tele, smrkvavec, so zlivali žolč germanski naduteži. Tonček se je smehljaj: ničesar ni razumel.

Ko se je štirinajstega začela vojna, je Tonček že razumel in se ni več smejal. S havbicami je odrinil v Galicijo, se valil s kompanijo čez Karpate in se smejal hauptmanu, ki se je tresel od groze, ko je padla prva granata. Plasti življenjskih spoznanj so se začele nabirati, rečni mulj grenkobe človekove nornosti je začel odpirati oči mladeniču. Med premorom na italijanski fronti si je dal tetovirati

laket desne roke. Nekaj kot orel, že davno izbrisano, sili med le na pol vidnimi dlakami na dan. Mojstru posel ni uspel do kraja, granate so začele padati. Nikoli nobeno gorje ni bilo tako dovršeno, da ga ne bi premagala človeška ljubezen in dobrota.

Slišal je za oktobrsko revolucijo, se ustavil pri Doberdobi, prekel ves svet, v Tirolih za hip, za trenutek svetlobe, nabiral planike in - pobegnil. Kanonmojster, ki je bržčas izstrelil dva vagona granat, se je naposled le vrnil. Toliko, da so ga ujele Italijani in ga strpali v taborišče v Kalabriji.

Poslej se je vrnil. Gorje mu je naklonilo znanje. Kranjski Janez se je naučil italijansko in nemško, za silo je klatil rusko. Doda, ki mu jo je namenil oče, dobro rejen vol, pretopljen v denar, je šla k vragu. Niti poštenih čevljev si ni mogel kupiti. Oče ga ni spoznal.

Oženili so ga z mlinariko. Tonček se je razgledo-

vega dne. Kot da je še danes v njegovi hiši javka Hrast.

Prosenikova mati je mlela žito, Hajnč je postal komandant kurirjev, stari Prosenik se je izgubljal v Bohor...

Ko so Nemci 1944. leta požigali Stranje...

»Od besa so nam trgali okna s tečajev, pijani kot krave«, reče in roke mu še kar naprej mirujejo na kolenih, telo, ponosno zravnano, si odpočiva na naslanjaču, kotički ust narahlo trepetajo, a je treba pozorno pogledati, da človek opazi trzavico, ki jo je zapustila zgodovina, ta nesrečni rečni mulj, splet norosti in bolečine, bi dejal Franz Kafka, ki se ni hotel zbožati s črnožolto monarhijo.

Prosenik je kdove kolikokrat prehodil stranske hoste.

Tudi takrat, ko je prišla na senovski konec Štirinajsta divizija. »Oče, z nami boste šli«, nadaljuje, zbran in natančen, ne da bi za hip pobrskal za ime-

val po svetu. Odrinil je v rudnik Raštanj. Odpustili so ga. Odtaval je v Srbijo, se družil s komunisti iz Trbovelj, ki so prav tako iskali delo na jugu. In spet se je vrnil. V rudnik. Blizu Leskovca pod Bohorjem je imel planinski Doberšek vinograd. Sliši, Prosenik, vdaj se naši stvari, je udaril Doberšek naravnost in Tonček ni okleval. Pisalo se je leto 1941. Da bi stvar še bolje zacvetela, je oče vanjo potisnil še sinova Hajnča in Tončka. Hiša je oživela.

»Bil sem intendant, kurir, obveščevalec,« reče in mirno govori naprej. Vse to kot da bi bilo včeraj. Kot da ne bi bilo vmes niti enega samega piška-

Jože Golob

Kako so izžemali mladoletnike

Naslednje leto bo Jože Golob iz Senovega krepko zakoračil v osemdeseto. Pustimo ob strani vljudnostne fraze: teh osemdeset se kajpak možakarju ne pozna.

Da nima časa biti bolan, pravi. Da leta pač minevajo, brze mimo človeka, ki je utrujen v delu, preizkušen v življenju, da se noč neopazno prevesi v dan. Stokati, to ne gre, poprej pljuniti v roke, po knapovsko, in premagati žalost, up, sprevreči gorje in ga potisniti na stran. Samorastniki so to znali. Samorastniki to vedo in zmorejo.

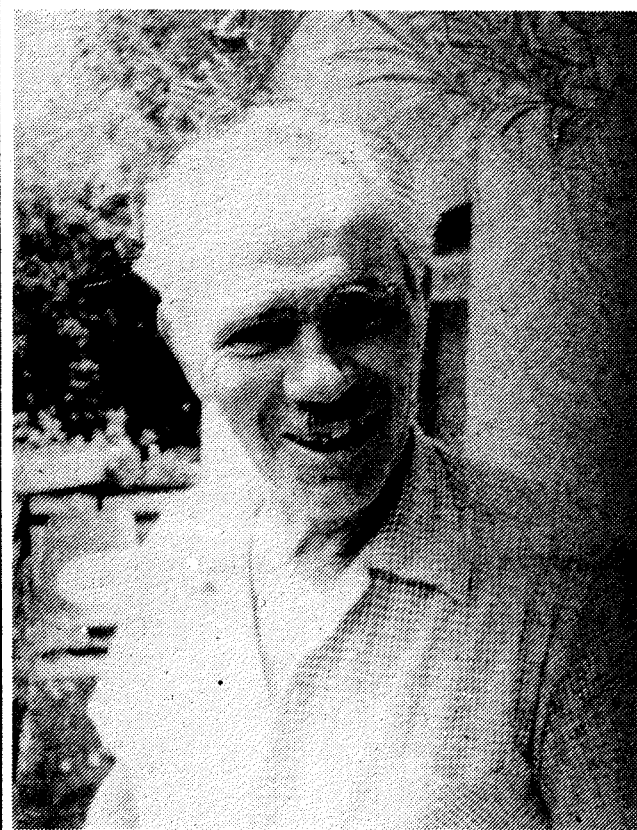
Fantič, ki so ga spravili na svet v družini šestih otrok na Velikem Širju pri Loki pri

ku, željno pil Jerajeve besede: o izkoriščanju, o delovnih pogojih knapov in železničarjev ter kmetov...

Zadnjega aprila 1920 ga je Jeraj poslal ponoči po zelene v gozd. Ko se je vrnil, so okrasili lokomobilo (stabilni stroj na parni pogon). Delovodja, Madžar po rodu, je to videl, rekel pa ni ničesar. »Samo na delo pazite,« je dejal in odšel.

1924. leta je odšel k vojakom in ko se je vrnil, se je zaposlil v senovškem rudniku kot kurjač.

»15. januarja 1925 sem prišel v rudnik. Dve leti poprej so prišli v Senovo iz Trbovelj trije strojniki in eden ali dva

Zidanem mostu, je devetnajstega leta začel hoditi na šit v Cementarno Zidani most.

Štiri leta pozneje se je premislil: naredil je izpit za kurjača v tovarni. Velika šola življenja se je začela. Izkoriščali so ga, kot se je pač komu zahotelo. Delal je kot odrasel mož, plačevali so ga kot mladoletnika.

Golob se je tega kaj hitro zavedel. Skupaj s strojniki Jerajem, Pantnerjem, Laznikom, Pečnikom, predanimi komunisti, s katerimi je tiho soglašal, je prenašal izkoriščanje.

Ko so zasavski rudarji skupaj z železničarji štrajkali, je takrat še mlad fante nosil pošto upornikov domov, v domačo vas, od koder je bila večina železničarjev iz Zidanega mosta.

Ni se strinjal s krivicco, ni je mogel mirno trpeti. Sestajal se je s Pantnerjem, Laznikom, tenko prisluhnil Pečni-

kurjača. Bili so to Franc Golob, Ludvik Petretič, Jože Jurak, kurjačev pa se ne spominjam. Do njihovega prihoda je bilo na Senovem mrtvo. Ko so se pojavili v kraju, je na mah zaživela dejavnost v pevskem društvu, športnem, čebelarstem, sadjarsko-vrtnarskem, lovskem in drugih... Razumljivo je, da je bila dejavnost teh društev največkrat kulisa za povsem politično dejavnost, ki so jo zlasti na veliko izkoriščali komunisti.

1927. leta so me aretirali zaradi komunizma!

Aretirali so ga zaradi brošure o marksizmu in leninizmu, ki mu jo je dal brat in ki jo je imel skrito med več zvezki revije Lovec v samskem domu, kjer je stanoval. Brošurico so brali prav vsi v domu, zlasti rudarji. Nekdo jih je izdal in skupaj z bratom in še nekom so bili aretirani. Brat je dejal, da mu jih

je nekdo podtaknil v Trboveljah, te brošurice.

1929. leta so ga kot zaupnega človeka poslali v Francijo, da se malo razgleda po francoskem delavskem gibanju. V Mehrlebachu je skupaj z drugimi štrajkal in ko se je vrnil, je prinesel kup marksistične literature. O vsem, kar je videl, je poročal Golobu, partijski celici v rudniku.

»Bilo je prekleto življenje,« se spominja Jože Golob. 1932. smo delali na štirinajst dni po pet šihov in takrat so me tudi odpustili z dela. Dr. Benedičič, ki je pozneje postal župan, mi je pripomogel, da sem dobil službo občinskega sluga. Benedičič je bil socialistični župan in ko mu je potekel mandat, sva odšla oba... Benedičič me ni pozabil: 1936. leta sem znova odšel na delo v rudnik, vendar sem moral na izrecno željo k ravnatelju rudnika, Čehu Kolki. Vprašal me je, kdo me je sprejel v službo. Tako, je dejal, ostani doma do 6. junija, potem pride, da se bo vedelo, kdo tukaj odloča.

Ni bil dolgo v rudniku, ko se je znova vrnil na železnico. Še vedno je bil povezan s prijatelji, s katerimi je bil v strojnici. Pridobivali so somišljenike...

»Stara kolonija je bila tako ali tako vseskozi rdeča,« je nadaljeval.

Vojna. Strojnik na Senovem. Od 1943, ko je začela z obratovanjem električna centrala Brestanica, odide tja in se poveže z Javoričem, vseskozi pa ostane zveza med aktivisti. Maja 1943 odide v partizane.

»Šel bi prej, vendar je Javorič kategorično zavrnil moje želje, češ, tukaj si potrebnejši!«

Poslej je Jože kot borec Kozjanskega odreda na Pohorju delal bunkerja za prehrano, pozneje pa tudi za potrebe okrajnega političnega vodstva.

Tri dni po prihodu Štirinajste na Štajersko so ga poslali v Maribor, na pregled pljuč. Zdravniku je moral natanko povedati, kako je uspela divizija, koliko žrtv je imel sovražnik, kaj je povzročil njen prihod med domačimi ljudmi... Zdravnik je bil veza.

Jože je dočakal svobodo, se zaposlil v elektrarni in - odšel v pokoj, zgradil hišico in sedaj spet dela. Tako je navajen. Koplje krompir in čaka na ženo, ki prav tako čaka nanj - v bolnici v Novem mestu. Čaka borec na borko in mu je hudo. Da bi le kmalu prišla, se skruši vase in vendarle obdrži trdnost. To človeku da življenje.

Milenko Strašek

tv-15 naš TOVARIS

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot naraščajočega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 - Glavni urednik: DRAGO VRESNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji - uredniki: ŽIVA DROLE - TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ - notranja politika; MILENKO STRAŠEK - reportaže; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ - naša organizacija; Lektor: redaktor: MILENA GLAVNIK; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 320-486 - Uprava in naročniški oddelki: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana - Letna naročnina 400 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din - Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 - TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 - Rokopisov in fotografij ne vračamo - Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov - Korektura in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35